

14/11

 **SISMANOGLIO
MEGARO**

ΠΑΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΛΕΓΧΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Ἐκδοθεὶς

ὑπὸ

ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

ΑΩΝ Γ.

SISMANOGLIO
MEGARO

« ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κτήματος τοῦ πατρικοῦ θησαυροῦ τῆς ὑγιαίνουσας Πί-
στεως ἐστῆκαμεν ἀγωνιζόμενοι ».

(Βασίλ. ὁ Μέγ. πρὸς Ἰταλοὺς καὶ Γάλλους Ἐπισκ. Ἐπιστολ. σμγ'.).

Α'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

α Οὐδεὶς ἐπιγινώσεται σε, εἰ ἡμέτερος εἶ, ἢ τῶν ὁπιναντίων, ἐὰν μὴ τοῖς
μυστικοῖς συμβολαῖς παράσῃ τὴν οἰκειότητα, ἐὰν μὴ σημειώῃ ἐπὶ σὲ τὸ
φῶς τοῦ προσώπου Κυρίου ».

(Βασίλ. ὁ Μέγ. Ὁμιλ. II". προτρεπτικὴ εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα, §. 4.)

Τοῖς ἐντευξομένοις

ΑΡΧΗ τοῦ χριστιανικοῦ βίου ὑπάρχει τὸ Βάπτισμα.
Πρότινων ἐνιαυτῶν ὁ ἐκ τῶν Ῥωμάνων δυτικῶν θεοφιλέστα-
τος ἐπίσκοπος Πέτρας λεγόμενος, κύριος Ἰλλερῶς, ἐν τινι
συγγράμματι ἐκκαχίζων ἀποτόμως τὸν Ὁρθόδοξον κληρον
ὥς οὐδεμιᾷ δηθεν εὐλόγῳ αἰτία, μόνῃ δὲ τυφλότητι, ὥς
λέγει, ἀγόμενον δυστροπεῖν καὶ ἀποκρούειν τὴν ἔνωσιν
μετὰ τῆς Ῥωμάνας ἐκκλησίας ἥτοι τῆς παπικῆς, ἐπέφερε
σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὅτι « αὐθαδῶς ἀποβάλλουσι τὸ βά-
πτισμα αὐτῆς ὥς μὴ ἔχον κύρος βαπτίσματος, διὸ καὶ
ἀναβαπτίζουσι, λέγει, τοὺς ἐκ τῶν δυτικῶν προσερ-
χομένους εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ὥς ἀβαπτίστους. Ἐκ
ταύτης οὖν τῆς ἀφορμῆς εἰς τῶν ἐλλογίμων ὁμογενῶν
προήχθη ἵνα ἐρευνήσῃ, ὅδῃ καὶ πολλάκις ἠρευνήθη, ἐκ τῶν
Γραφῶν, ἐκ τῶν Συνόδων, ἐκ τῶν ἀρχαίων Πατέρων καὶ
ἐκ τῆς τελετῆς τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστο-
λικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅδῃ καὶ ἐκ τῶν ἐκπαλαι ἀποπεμφθεισῶν
διαφόρων χριστιανικῶν κοινωνιῶν, ποῖον τᾶληθές Βάπτισμα.

Καὶ ὅτι μὲν τὸ ἐν τρισὶ καταδύσει βαπτισμᾷ ἐστὶ τὸ
ἀληθινὸν καὶ κύριον, τὰ δ' ἄλλα ὍΥ, ἢ μόνον κατὰ τὸ μᾶλ-
λον ἢ ἥττον ἀτελεῖ ἀπομιμήματα, πρῶτον μὲν βεβαιούμε-
θα ὑπὸ τῆς πᾶν ἑτερον κύρος ὑπερεχούσης αὐθεντίας
τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν μητρὸς, τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀ-

ποστολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας· «καλὸν γὰρ ἡμᾶς χάριτι βεβαιοῦσθαι ἀποστρεφόμενους τὰς κενοφωνίας». Δεύτερον, ἐκ τοῦ μηδέποτε γεγονέναι περὶ τούτου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν. Εἴτα ἐκ τοῦ εἰδέναι τοὺς εἰσαγαγόντας ὡς κανόνα τὰ ἕτερα εἶδη τῆς βροχῆς τίνες ποτ' ἐγένοντο, καὶ ὧν τὰ ὀνόματα οὐ συνιστῶσι πάντως εἰς ὀρθοδόξους ἀκράς τὴν πρᾶξιν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐκ τῆς σπουδῆς, ἣν οἱ ὑπέρμαχοι τούτων ποιοῦνται καὶ ἐποιήσαντο ἀνέκαθεν, ἵνα εἰσώσωσιν αὐτὰ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, προσβάλλοντες δι' ἐλεπόλεων ἐχθρικῶν τὴν ἀπόρθητον ἀκρόπολιν ταύτην τοῦ χριστιανισμοῦ. Καὶ τέλος, ἐκ τοῦ τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν ἀείποτε δυσανεσχετοῦσαν, ὡς ἐπὶ ἀποφωλίῳ τινὶ καὶ λυποῦντι, νῦν μὲν ὡς πάντῃ κίβδηλα, νῦν δ' αὖ ὡς δυνάμενά πως ἀνεκτὰ εἶναι· οὐκ ἐκ τῆς αὐτῶν φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν περιστάσεων, ἐν πολλαῖς τῶν Πατέρων ἀντιλογίαις ἀποφανθῆναι· πᾶν γὰρ τὸ παρ-εἰσακτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ σκανδαλίζει καὶ ὁμονοοῦντας ἀδελφοὺς, καὶ τὸ ἐπάγον σκάνδαλα βεβαίως τῆς πονηρᾶς ἐστὶ μερίδος· οὐδεμία γὰρ ὑπόθεσις πνευματικὴ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς σήμερον ἀπησχόλησε τὴν Ἐκκλησίαν οὕτω δυσαρέστως καὶ τόσον ἀντιλεγομένη καὶ ἀμφιβαλλομένη, ὥσπερ καὶ ὅσον ἡ τῶν ποικίλων τούτων βροχῶν, τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ βαπτίσματος φερομένων ἀναγνώρισις· ἐν αὐτῇ γὰρ συναντῶνται καὶ συγχρούονται τό τε πνευματικὸν καθῆκον τῆς διατηρήσεως τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν, καὶ αἱ βιωτικαὶ τῆς Ἐκκλησίας σχέσεις, συνημμένοι τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ. Ἐκ τούτων οὖν βεβαιούμεθα ποῖον τὸ ἀληθὲς βάπτισμα. Ἀλλὰ καλὸν ἵνα καὶ συλλογιστικῶς καὶ ἀποδεικτικῶς πεισθῶμεν. Αὐτὴν οὖν τὴν διὰ τῆςδείξεως βεβαίωσιν ἐποίησεν ὁ συγγραφεὺς, ὅστις περὶ τῶν ἐπτὰ Μυσηρίων ἐπτὰ ἰδιαίτερα συντάγματα συνεγράψατο,

ἐξ ὧν ἐμέλλομεν ἀπαρτίσειν τὸν Γ'. Τόμον τῶν πρὸ δύο ἐνιαυτῶν ἐκδοθέντων ὑφ' ἡμῶν Παπιστικῶν Ἐλέγχων. Τούτων δὲ τῶν συνταγμάτων ἓν ἐστὶ καὶ τὸ ἀνά χειρας, ἐν ᾧ δείκνυσιν ὁ Συγγραφεὺς

Α'. Ὅτι ἐστὶ διατύπωσίς τις ἐν τῇ Γραφῇ, καθ' ἣν λέγεται τὸ διὰ καταδύσεων βάπτισμα θεοπαράδοτον καὶ Ἀποστολικὸν καὶ ἀναγκαῖον.

Β'. Ὅτι καὶ τὴν διατύπωσιν ταύτην ἐδέχθη ἀπ' ἀρχῆς ἡ Καθολικὴ ἐκκλησία, καὶ κατ' αὐτὴν μόνην ἐτέλει τὸ μυστήριον ἀπανταχοῦ γῆς, καὶ ἐλογίζετο καὶ λογίζεται ἀδιαφιλονεικῆτως τέλειον βάπτισμα.

Γ'. Ὅτι καὶ ἀνάγκη διατηρεῖν ταύτην τὴν τελετὴν, ἐν ἣ μόνῃ ὑποτυποῦται ἡ ἀναγέννησις ἡμῶν, ὅπερ καὶ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ βαπτίσματος.

Δ'. Ὅτι ἅπαντα τὰ λοιπὰ εἶδη τῆς βροχῆς φύσει μὲν οὐκ εἰσὶ βαπτίσματα, θέσει δ' ὡς τύποι ἀπόβλητα, καὶ ἐν ποίᾳ μόνῃ περιπτῶται δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι τυχὸν ἰσχύουσι.

Συμπληρωθέντα ἅπαξ τὰ συντάγματα αὐτὰ ἔμειναν ἀνέκδοτα ἤδη ἐπὶ τινας ἐνιαυτοὺς διὰ λόγους φιλαδελφίας χριστιανικῆς. Ἐπειθε δὲ ἡμᾶς εἰς σιγὴν καὶ ἡ σωφροσύνη μεθ' ἧς ἐσχάτως προσηνέχθη ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλε-ρῶς, μετριάζων τὸν ἀρχῆθεν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ὑπερβολικὸν ζήλον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐσχάτως τὰ ἐν τῇ ἐφημερίδι Allgemeine Zeitung Φεβρουαρίου 12 τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους ψευδο-λογούμενα, καὶ δὴ καὶ αἱ παρατηρήσεις κυρίως τινὸς Ἀγγλοῦ ἐν τινὶ συγγράμματι ἐκδοθέντι ἐν Ἀθήναις (α) ἠνάγκασαν ἡ-

(α) Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, περιέρχον καὶ δι' ἄλλα πολλὰ, ὡς δεῖξομεν ἐν ταῖς σημειώσεσιν, ἐπιγράφεται «Διατριβὴ περὶ τῆς Ἀνατολικῆς, ἡτοι ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπὸ τινος Ἀγγλοῦ, ὅστις ἐκκαλεῖται τῆς κοινωνίας αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ νῦν ὑπαρχούσης ἀντιφάσεως κτλ. Ἐν Ἀθήναις, 1852.

μας, ὅπως ἐξαγαγόντες ἐκ τοῦ χειρογράφου τῆς συγγραφῆς τὴν πρώτην πραγματείαν τὴν διαλαμβάνουσιν περὶ τοῦ τοῦ μυστηρίου, καὶ ὑποσυνάψαντες μικράς τινὰς σημειώσεις τῇ ἀδείᾳ τοῦ Σύγγραφέως ἐκδῶμεν εἰς φῶς ὡς πρῶτον μέρος τοῦ οὐκ εἰς μακρὰν συμπληρωθησομένου τρίτου τόμου τῶν Παπιστικῶν Ἑλέγχων.

Προβλέπομεν ὅμως ὅτι πολλοὶ μὲν τινες τῶν δυτικῶν χριστιανῶν μὴ δικαίως μὴδ' ἀπαθῶς κρίνοντες τοὺς λόγους τῆς προμήτορος αὐτῶν, ἀγανακτῆσουσιν ἀκούοντες ἀληθείας εἰς ἃς δυσαρεστοῦνται· ἀλλ' εὐρεθήσονται καὶ συνετοὶ ἄνδρες, εἰδήμονες τοῦ Ἀποστολικοῦ τύπου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἡλαρώτερον ἐκδεχόμενοι τοὺς λόγους, ἔσονται δὲ καὶ μεταξὺ αὐτῶν, ὡς βέβαιοί ἐσμεν, ἄνδρες εὐσεβεῖς καὶ εὐσυνείδητοι, οἵτινες ἀσμένως προτιμήσουσι τὴν ἀποστολικὴν ἀλήθειαν καίτοι ἀναξιοπαθοῦσαν, καὶ ἀναπτύξουσιν αὐτὴν σοφωτέρως τε ἅμα καὶ λαμπροτέρως, ὥς ποτε ὁ Πυθαῖος ἐν τῷ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὁ Καλμέτος ἐν τῷ περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ μυστικοῦ δεύπνου, ὁ Καρδινάλιος Βώνας ἐν τῷ περὶ τῶν ἐνζύμων, ὁ Γάλλος Le Brun ἐν τῷ περὶ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐν ἄλλαις ἀποστολικαῖς παραδόσεσι.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, γ'. Σεπτεμβρίου, αὐτῆ'.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

Α'.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ.

Εἰς Κύριος, Μία Πίστις, Ἐν Βάπτισμα.

§. 1. ὩΦΕΙΛΕΝ ὡς ἀληθῶς ἵνα, καθὼς ἐλήφθη ἀνέκαθεν ἡ τελετὴ τοῦ ἱεροῦ καὶ θεοῦ Βαπτίσματος, οὕτω καὶ τηρῆται ἀπαρ-ποίητος καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῶν ἑτεροδοξούντων, ὅπως καὶ ἡ σφραγὶς ἐστὶ αὕτη τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ διακρίνουσα τὸν Χριστιανὸν ἀπὸ τοῦ ἔθνικοῦ, ἡ κοινὴ, καὶ παρ' ἅπασιν τοῖς χριστοπυνουμένοις ἀποδεκτὴ, ἴσην τὴν δυνάμιν ἔχουσα, ὡς νόμισμα μὴ ἐξελεθὲν μὲν τοῦ ῥητοῦ νομισματοκοπέου, ἔχον δ' ὅμως καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χάραγμα ταυτόν. Ἀλλὰ τὸ νῦν γεγονὸς ἄξιον μνηρίων δακρύων ἐστίν· οἱ μὲν γὰρ τὸ σχῆμα, οἱ δὲ τὸ χάραγμα, οἱ δὲ καὶ τὴν ὕλην αὐτὴν ἡλλοίωσαν, ἡ καὶ χάρτην ἀντικατέστησαν, καὶ ταῦτα πολυειδῶς, ὅθεν προήλθεν ἡ δυσχερὴς ἡ καὶ πάντη ἀπειρημένη κυκλοφορία τῶν τοιούτων νομισμάτων κατὰ τόπους, τῶν πολλῶν συγγένει πειρωμένων ὅφ' ἐνὶ ὀνόματι τὰ διάφορα κόμματα, ὡς ἐνδομύχως ἰσότημα καὶ ἰσοβαρῆ, ὅπερ αὕτη ἡ φύσις τοῦ πράγματος ἀπαναίνεται. Διὸ ζητητέον εἴ ἐστὶν ἀρχαῖον καὶ πρωτότυπον καὶ ὁμολογουμένως γεγόμενον ἀποδεκτὸν εἰς ἅπασαν τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν Βάπτισμα, ἵνα πρὸς αὐτὸ κριθῶσι καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἶδη τῆς βροχῆς.

§. 2. Εἰς τοὺς τοίνυν κατὰ Θεὸν ζητοῦντας καὶ ἄνευ ἐριθείας ὁποῖον τὸ ἀληθές καὶ ἀποστολικὸν βάπτισμα, εὐχερές ἐστιν εὐρεῖν τὴν ἀλήθειαν· ἔχομεν γὰρ τοῦλάχιστον ὀκτὼ αἰώνων ἀπὸ Χριστοῦ ὑφειστώσαν μαρτυρίαν ὀρθόδοξον καὶ ἀγίαν, εὐρισκομένην ἐν τῇ Γραφῇ, ἐν τοῖς συνοδικαῖς καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν, Εὐρώπην, Αἴγυπτον καὶ Ἀφρικὴν ἀκμασάντων μεγάλων διδασκάλων, ἀκριβῶς περιγραφάντων καὶ προδιευκρινησάντων καὶ διορισάντων ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, ἐξ ὧν παρέλαβον. Ἀλλ' οἱ νεωτερίζοντες αὐτὴν μὲν τὴν μέθοδον οὐκ ἀποδέχονται, ζητοῦσι δὲ διὰ τῆς συλαγωγούσης συλλογιστικῆς σχολικῆς μεθόδου τίνα τὰ οὐσιωδῶς συνιστῶντα τὸ βάπτισμα καὶ τίνα μὴ· καὶ δὴ ἐτάζεται τὴν σήμερον ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις παρ' ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις τὸ ἀπ' αἰώνων μυστήριον, τῶν μὲν αὐτοῦ ἐκφραυλιζομένων ὡς ἀχρήστων ἢ καὶ ἐπιβλαβῶν, τῶν δὲ καὶ ὀπωσοῦν εὖ ἔχειν εἰκαζομένων· ἡ δὲ Ἐκκλησία, ἡ φιλοτίμως τῇ ἐκχύσει πολλῶν μαρτυρικῶν αἱμάτων ἀπαραποίητον καὶ σφόν διατηροῦσα αὐτὸ, ὑπ' εὐθύνην ἄγεται καὶ διασύρεται, ἐνώπιον τῶν μὴ εἰδόντων πῶς εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς ἡμῖν τὰ πράγματα, ὡς βάρβαρος, ὡς ἀμαθής· μὴ γινώσκουσα τί τὸ οὐσιωδὲς καὶ τί τὸ μὴ, ὡς δύστροπος μὴ πειθομένη, ἵνα ὁμολογήσῃ καὶ συμπαραλάβῃ πολλὰ ἄλλα εἶδη βροχῆς ἰσότημα καὶ ἰσοδύναμα τῷ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚῷ βαπτίσματι· ἥτοι τῷ τῆς Καθολικῆς ἀγίας ἐκκλησίας. Τίς τῶν ἀληθῶς χριστιανικὴν συνείδησιν ἐχόντων, ὁποῖας κοινωνίας καὶ ἀν' ἧς, συνετὸς ἀνὴρ οὐκ ἀσχάλλει εἰς τὴν τοιαύτην παραβίασιν τῶν ἀνεκαθεν τεθεσπισμένων; Μὴ λοιπὸν φανῇ ἄτοπον εἰς μηδένα τῶν θεοσεβῶν ἀνδρῶν, ἐάν τις ἀποδύηται εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ὑπεράσπισιν καὶ δεῖξιν τοῦ δικαίου, μηδ' ὅτι ὁ γράφων, οὔτε ἐμμελῶς οὔτε πολυμαθῶς γράφει, καθὰ τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ ὑποκειμένου ἀπαιτεῖ· ἀφορμὴ μὲν γὰρ αὕτη προτίθεται εἰς τοὺς σοφοὺς, ἀπολογία δὲ ἐκ μέρους τῶν ὀρθόδοξων κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν ὑπερναντίων διαθυλλομένης παρακομίας ἡμῶν ἐν τῷ βαπτίζειν τοὺς ἐκ τῶν δυτικῶν προσερχομένους τῇ Καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

§. 3. Ὁμολόγηται ὅτι ὕδωρ καθαρὸν καὶ οὐχ ἕτερον ρευστὸν

ἀπαιτεῖται ἐν τῷ βαπτίσματι· ἀδιάφορον δὲ εἴτε γλυκὺ εἴτε καὶ ἀλμυρὸν, εἴτε ψυχρὸν εἴτε θερμὸν· ἐν γένει ὅμως τὸ γλυκὺ προτιμᾶται καὶ τὸ χλιαρὸν προκρίνεται, μάλιστα διὰ τὰ βρέφη. Ἀπαιτεῖται δὲ ἀπαραιτήτως, ἵνα τὸ εὐχὴ προαγιασθὲν ὕδωρ προσψύσῃ μὲν τρεῖς τοῦ σώματος τοῦ προσερχομένου, ἀποταξαμένου πρῶτον τῷ Σατανᾷ, καὶ συνταξαμένου τῷ Χριστῷ, καὶ πιστεύσαντος αὐτῷ, ἐν ἐκείνῃ τῇ προσψύσει δὲ ἐπιφωνῇται ἐν ὀνόματι τῆς Μακαρίας Τριάδος κατὰ τὴν δειχθεῖσαν τάξιν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Ἀλλὰ πολλῶς ὑγρὸν τι ψάσει τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

α. Βυθισμῷ, ὅπερ σημαίνει κατάβασιν ἐν ὕδατι μὴ ἐπομένης ἀναβάσεως· ἡ πέτρα ριπτομένη ἐν ὕδατι βυθίζεται.

β'. Βαπτίσματι ἢ βαπτισμῷ· ἔστι δὲ τοῦτο κατάβασις ἐν ὕδατι ἐπομένης ἀναβάσεως· τὸ ξύλον ριπτόμενον βαπτίζεται ἐν καθέσει καὶ ἀνίσει, ἥτοι καταδύσει καὶ ἀναδύσει.

γ'. Λούσει· ἔστι δ' ἐπαφὴ ὕδατος ἐπιχεομένου καὶ περιβάλλοντος ἅπαν τὸ σῶμα, ἢ καὶ ποτε ρητόν τι μέρος ὡς ὅλον, οὕτω καὶ λούσις κεφαλῆς.

δ'. Νίψει· ἔστι δ' ἐπαφὴ ὕδατος μετὰ τρίψεως ὅλον προσώπου ἢ χειρῶν ἢ καὶ ποδῶν.

ε. Πλύσει· λέγεται κυρίως μὲν ἐπὶ ἱματίων, ἢ ἀψύχων, ἀφελεστέρας δὲ καὶ ἐπὶ ἐμψύχων.

ς'. Βροχῇ· ἀπλῶς ἐπαφὴ ἐστὶν ὕγρου εἰς ποσότητα ὀρωμένην.

ζ'. Διέσει· ἔστι δ' ὕγρασις διαγινωσκομένη τῇ ἀφῇ.

η. Ραντίσει ἢ ραντισμῷ· ἔστι δὲ σπινωτὴ ἐπαφὴ τοῦ ὕγρου στάγδην ἐπιπεσόντος ὅπουδῆποτε.

θ'. Νοτίδι· ὀλιγίστη διέσις.

§. 4. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπραγματεύσατο τὴν ἡμετέραν σωτήριον ἀναγέννησιν διὰ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι βαπτισμοῦ· ὅθεν καὶ ἡ τελετὴ βάπτισμα ἢ βάπτισις ὠνομάσθη, ἣν περ αὐτὸς καὶ ἔργῳ ἡμῖν καθυπέδειξε, καὶ τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ τοῦτο ἐνομοθέτησε· γέγραπται γὰρ «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται» (Μαρκ. ις', 16), καὶ παρήγγελλται «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ

ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς κτλ», (Ματθ. κή, 19) καὶ ἐπὶ τῇ ἀμελείᾳ τῆς παραγγελίας δεινὴ ποινὴ τέτακται· « Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ » (Ιωάν. γ', 5). Ὄντος τοίνυν τοῦ βαπτίσματος οὕτως ἀναγκαίου καὶ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῷ χριστιανῷ, προσεκτέον μεγάλως μὴ παραλογισθῶμεν πρῶτον εἰς τὴν λέξιν· τὰ γὰρ ὀνόματα ἀντιστιχοῦντα ταῖς ιδέαις κινδυνεύουσι μὴ ὀρθῶς ὀρίζόμενα ἐμβάλλειν εἰς μεγάλα λάθη· « Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν ὁ κίνδυνος, εἰ ἀπέλθοις τῇ φθορᾷ γεννηθεὶς μόνη, καὶ μὴ τὴν ἀφθαρσίαν ἀμφιεσάμενος ». Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐκφράζει καὶ ὁ Ἀρκούδιος ἐν τοῖς προλεγομένοις εἰς τὸ γενόμενον αὐτῷ σύγγραμμά περὶ τῶν Μυστηρίων (De Sacramentis etc.)· Neque enim aequale periculum est errare in Sacramentis κτλ. « Οὐδὲ γὰρ ἴσος ὁ κίνδυνος περὶ τε τὰ μυστήρια ἀμαρτάνειν καὶ περὶ ἄλλ' ἅττα τῆς πίστεως ἡμῶν δόγματα· τούτων μὲν γὰρ τὰ πλείω μικροῦ δεῖν θεωρητικὰ εἶσι, διὸ καὶ οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦντες αὐτὰ παραιτητοί, ἡ δὲ τῶν Μυστηρίων γνώσις πρακτικὴ οὕσα παντὶ ἀνθρώπῳ ψυχωφελὴς τε ἅμα καὶ χρήσιμος ἐστίν ».

§. 5. α. Ἀφ' οὗτου γὰρ ὁ ἐχθρὸς ὁ μισόκαλος, παρεκτός τοῦ φανεροῦ διωγμοῦ, ὃν ἐκίνησεν ἐξώθεν κατὰ τῆς ἀρχομένης ἡδὴ χριστιανικῆς πίστεως, ἐκίνησε καὶ ἕτερον κρύφιον μὲν, δεινότερον δὲ, ὡς ὄντα ἐσωτερικόν, ἐνεργούμενον διὰ τῶν αἱρέσεων καὶ σχισμάτων, εἰσαγαγὼν ἐν τῇ πίστει τὸν νεωτερισμὸν, οἱ αἱρετικοὶ ἤρξαντο καινοτομεῖν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ βάπτισμα· ἀλλ' οὕτως ταύτης τῆς ἱερᾶς τελετῆς ἐπαισθητῆς καὶ δημώδους μαρτυρίας, καὶ οὐχ ὡς τὰ ἀφηρημένα καὶ τὰ συλλογιστικὰ κεφάλαια, ἐν οἷς εὐχερὲς τὸ παραλογίζεσθαι ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἤρξαντο πρὸ πάντων παραβιάζειν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως βάπτισμα, διαθρυλλοῦντες εἰς τὸν ἄδαῃ ὄχλον, καὶ μάλιστα τὸν ἀλλόγλωσσον, πᾶσαν ἐπαφὴν ὕδατος καὶ ὁσηδήποτε ποσότητι βάπτισμα λέγεσθαι (α).

(α) Εὐκόλως δὲ ἐξηπατῶντο οἱ ἑτερόγλωσσοι λαοὶ οὐ μόνον διότι, ὡς λέγει ὁ συγγραφεύς, ἠγνόουν τὴν σημασίαν ὡς καὶ τὴν σήμερον, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπιθετικῶς

Καὶ ποίους μὲν λόγους ἐπέφερον οἱ ἀρχαῖοι αἱρετικοὶ ἵνα δικαιολογήσωσι τὴν τοιαύτην σημασίαν, ἐπομένους δὲ καὶ τὴν τελετὴν αὐτῶν, οὐκ οἶδαμεν, δυνάμεθα ὁμῶς καταμαθεῖν παρὰ τῶν ἡδὴ βαντιζόντων, ἢ ἄλλως πως βρεχόντων ἀναλόγους τινάς, ἴσως δὲ καὶ τοὺς αὐτοὺς διαφρημισθέντας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μέχρι τῆς σήμερον.

β'. Φέρουσιν οὖν εἰς παράδειγμα τοῦ μὴ πάντῃ τὸ βάπτισμα σημαίνειν τοῦτο δὴ, ὅπερ Ἑλληνιστὶ λέγεται βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ πᾶν εἶδος βροχῆς, τοῦ « βαπτισμοῦ ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν » (Μαρκ. ζ', 4), καὶ βρενθυόμενοι ἐρωτῶσι κωμικώτερον ὡς ἀναπολογήτου ἡμᾶς, πῶς ἐβάπτισον τὰς κλινὰς; Ἀλλ' οἱ καθαρισμοὶ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἀφορῶσιν εἰς τὴν κλινὴν, ὡς οἶονται, ἢ τὰ στρώματα, ἅπερ ἀπαρεμποδίστως ἕκαστος τῶν Γοῶν, ἥτοι τῶν παρ' αὐτοῖς λεγομένων ἐθνικῶν, δύναται ἅπτεσθαι, ἀλλὰ τὰς κλινὰς, ἢ κλισίας, τὰ ἄλλοτε μὲν σιδηρᾶ, ἄλλοτε δὲ ξύλινα, πτυκτὰ τὴν κατασκευὴν, ἅπερ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐθίζονται, ἐφ' οἷς ἐπιστηρίζεται, ὡς ἐπὶ βάσει ἢ ἐδρᾷ, τὸ ξεστὸν ἥτοι τὸ ἐκ σανίδων ἢ στρογγύλον ἢ καὶ τετράγωνον ἐπίπεδον, ὅπερ, ὅταν ἡ ὀπωσοῦν μεγάλον, διπτυχον γίνεται, ἢ καὶ τρίπτυχον, ἐφ' οὗ τιθέασιν τὰ χαλκία (σχαῖνια) καὶ ποτήρια. Πᾶς γὰρ καθαρισμὸς τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἅπαντες οἶδασιν, εἰς τὰ ἐσθιόμενα ἢ πινόμενα ἢ τὰ περὶ ταῦτα ἀφορᾷ· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἤλεγξε τοὺς Φαρισαίους λέγων, « οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα ». Οὕτως οὖν ἔχοντος τοῦ πράγματος εὐκόλως ἐστὶν ὁ βαπτισμὸς τῶν τοιούτων, διότι ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων οἴκοις ἀείποτε εὐρίσκονται δεξαμεναὶ τινες πλήρεις ὕδατος, ὡς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται· « ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρεῖς λίθιναι ἑξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰου-

δαίων ἐκάλουν αὐτοὶ· οἱ μὲν γὰρ Ἀρριανοί, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Λύγουστινος (Cont. Pelag. L. I. C. 24.) τὸ βάπτισμα, Salutem σημαίνον ὀνόμαζον. Καὶ ἡμεῖς δὲ φῶτισμα, ἀπολύτρωσιν, κτλ.

Σημ. τοῦ ἑκδότου.

δαίων» (Ιωάν. β', 6)· ἀλλὰ καὶ ὁ βαπτισμὸς ὅλης κλίνης, ὥστε φαντᾶζονται αὐτὴν οἱ ῥαντιζόμενοι μεγάλην καὶ οὐρανωτὴν, ὥστε μὴ δύνασθαι βαπτισθῆναι, εὐχερὴς ἐκρίθη παρὰ τισι τῶν ἡμετέρων (Erin. Falcowski), ὡς δυναμένης βαπτίζεσθαι κατὰ τμήματα ἐξ ὧν σύγκειται. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι τοιούτων κλινῶν ἐμβαφῆς οὐ χρήζουσιν, εἰ μὴ πάντως νομοθετοῦσιν αὐτοῖς οἱ ῥαντίζοντες, ἵν' ἔχωσι λόγον πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῖς ἀδελφείοις. Ἐκ τούτου εἵκασον πῶς ἐκ σαπροῦ μίτου ἄνδρες σοφοὶ ἐξαρθρῶν ἐπιχειροῦσι τυλιχάτην βαρεῖαν ὑπόθεσιν.

γ'. Πρὸς τοὺς οὕτω συλλογιζομένους, καὶ παραβιάζοντας τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ἐπὶ κραταιώσει τοῦ ἰδίου αὐτῶν νεωτερισμοῦ, ἀπολογεῖται ὑπὲρ ἡμῶν ὁ σοφώτατος τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν Γάλλος Ἑρρίκος ἐκεῖνος ὁ Στέφανος, ἐν λέξει Βάπτω: Apud Christianos autem βαπτίζειν de solemnī illo mysterio initiationis dictum qua Christo initiamur, nomen suum retinet; nam baptizare dicimus; et qui lavare seu abluere pro baptizare, itidemque ablutionem seu lotionem pro baptismo seu baptisinate dicere ausi sunt; explosi jure optimo fuerunt. « Παρὰ » δὲ τοῖς χριστιανοῖς τὸ βαπτίζειν λεγόμενον περὶ τῆς τελετῆς τοῦ μεγάλου ἐκεῖνου μυστηρίου τῆς ἡμῶν εἰς Χριστὸν μυστήσεως τηρεῖ τὸ οἰκεῖον ὄνομα· λέγομεν γὰρ βαπτίζαμε. Οἱ δὲ τολμήσαντες » εἰπεῖν λούειν ἢ ἀπολούειν ἀντὶ τοῦ βαπτίζειν, καὶ λούειν ἢ ἀπολούειν τὸν βαπτισμόν ἢ τὸ βάπτισμα, δικαιοτάτῳ τῷ λόγῳ ἐξεσυρίχθησαν». Ταῦτα γὰρ οὐκ ἔχουσι τὴν ιδέαν τῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως. Ἐφ' ᾧ, φησὶ, καὶ οἱ λατῖνοι πατέρες, ἵνα ἡ τὸ πρᾶγμα ὅλως κοινῆς γνώσεως, πῶς δεῖ γίνεσθαι τὸ βάπτισμα, καὶ μὴ παραλογίζωνται οἱ αἰρετικοὶ ἐπὶ τὸ ἀλλόγλωσσον τῆς λέξεως, ὁ μὲν ἅγιος Κυπριανὸς τὸ βαπτίζειν tingere βάπτειν, ὡς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τῇ τῶν ἱματίων βαφῇ ἢ τῇ τοῦ σιδήρου βαφῇ εἰκάζει τὸ βάπτισμα, καὶ intingere εἶπεν· ἄλλοι δὲ ἵνα ἀκριδέστερον ἐκφράσωσι τὸ κατὰ λέξιν γινόμενον ἐν τῷ βαπτισμῷ mergere καταδύειν ἠρμήνευσαν, καὶ τοὺς πολλοὺς τὴν Ὁρθόδοξον τελετὴν ἐδίδαξαν· « ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς θαμιστικῶς τύπῳ forma frequentativa

διὰ τὸ τρισσὸν τῆς καταδύσεως mergitare εἶπεν, οἶονεὶ τὸ ἑλληνικὸν βαπτίζω ἐκ τοῦ βάπτω ». Εἰ οὖν ἀληθῶς καὶ τὸ lavare (πλύνειν καὶ λούειν) καὶ τὸ abluere (νίπτειν ἢ ἀπολούειν) οὐκ ἔστι baptizare, οὔτε λέγεται, ἤττον πάντων ἔσαι τὸ aspergere (ῥαίνειν).

δ'. Παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν καὶ ὁ Ἀρκούδιος ὁ μέγας ὑπερκασιγῆς τοῦ ῥαντισμοῦ καὶ κατήγορος τῆς καταδύσεως τὸ αὐτὸ δοξάζει· Tamen re vera λέγει (de Baptism. VI.) βαπτίζειν nonnisi mergere in aquam proprie significat. Neque enim si quis oleo aliquem inunxerit βαπτίζειν dicitur, nisi forte in oleum totum meraserit. « Ὅμως δὲ τῇ ἀληθείᾳ μόνην τὴν ἐν τοῖς ὕδασι καταδύειν σημαίνει (τὸ, βαπτίζειν)· οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἐλαίῳ τινὰ ἀλείφει (ἤττον δ' εἰ ῥαίνει), βαπτίζειν ἔρει, ἂν μὴ τυχὸν ὅλον καταδύσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐν ἐλαίῳ »· πῶς οὖν ὁ ὕδατι ῥαντισμὸς δύναται λέγεσθαι βάπτισμα, εἰ μήτε συνθήκη καὶ ἀναφορικῶς; ὅπου γὰρ οὐχ ὑπάρχει κατάδυσις, οὐδὲ βαπτισμός· καὶ ὅπου οὐ βαπτισμός, οὐδὲ βάπτισμα.

ε'. Τοῦτο συνιδόντες οἱ ἐγκρατέστεροι παιδείας οὐκέτι προσκλώθησαν εἰς τὴν λέξιν, ἀλλ' εἰς τὸν νοῦν. Ὅθεν ἐκκαλίζοντες ἡμῶν τὴν ἐκ τοῦ ῥήματος δεῖξιν ἐξετάζουσιν εἰς τί συνίσταται τὸ οὐσιῶδες, ὡς λέγουσι, τοῦ βαπτίσματος, καὶ δὴ εὐρίσκουσι πρ' ἐαυτοῖς, ὅτι μία ἀπλή ῥανὶς ἐφαψαμένη ὅπουδῆποτε τοῦ σώματος ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος, ἰσχύει ταυτόν· πάρεισι γὰρ κατὰ τὰς ιδέας αὐτῶν τὸ οὐταρκες τοῦ βαπτισμοῦ, ἤτοι ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος· ὅτι δὲ ἡ οὕτω γινόμενη οἰαδῆποτε βροχὴ ἔχει ἰσχὺν ἀρτίου βαπτισμοῦ καὶ ἰσοδυνάμου τῷ διὰ καταδύσεων, ἐκτὸς πολλῶν συλλογιστικῶν ἐπιχειρημάτων, πηγαζόντων ἐκ τῶν περὶ οὐσίης ὕδατος φιλοσοφουμένων, δείκνυται ἔτι καὶ ἐκ τοῦ τοῦ ἀρχαίου, λέγουσι, ταύτην πεποιημέναι τὴν κρίσιν περὶ τῶν ἐν κλίνῃ, ἢ ἐν ὥρᾳ θανάτου λαμβανόντων τὸ φῶτισμα.

ς'. Διὸ ὁφείλομεν ἐκθεῖναι ἐνταῦθα τί καὶ πῶς ἐδόξαζε καὶ δοξάζει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ περὶ τούτων· μόνης γὰρ αὐτῆς ἡ διδασκαλίᾳ ὁμοειδῆς καὶ αἰὶ ὡσχύτως ἔχουσα, τὰ δὲ τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν νεωτεριζόντων ποικίλα, πολυειδῆ, μεταβαλ-

λόμενα καθ' ἐκάστην, ἐρμηνευόμενα πολλαχῶς κτλ., ὥστε εἶναι ἀδύνατον ἀκολουθεῖν αὐτοῦς καὶ ἀνασκευάζειν τὸν γὰρ Πρωτέα οὐκ ἂν ἔχοις κρίναι ἢ κατακρίναι ἐπὶ μορφῇ, οὐδὲ τὸν χαμαιλέοντα ἐπὶ χροίᾳ.

§. 6. Βάπτισμα εἶπε καὶ διέταξε τὸ πάνσεπτον στόμα, καὶ αὐτὴ ἡ λέξις σημαίνει ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα ἔχουσα ἐν ἐαυτῇ τὸν ὀρισμὸν αὐτῆς, τοῦτέστι κατὰδυσιν ἢ ἐνταφιασμὸν ἢ κρύψιν καὶ ἀνάδυσιν ἐν τῷ ὕδατι. Α'. Ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως ἐβάπτισεν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐαγγελίου (Ἰωάν. γ', 23). « Ἦν δὲ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ »· ἐπομένως καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν οὕτως ἐβαπτίσθη, διὸ καὶ ἀναβαίρων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἦτοι ἀναδυόμενος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς (α). Οὕτω καὶ ἐβαπτίσθησαν καὶ ἐβάπτισαν οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κατασταθέντες ἀπανταχοῦ ἐπίσκοποι τε καὶ πρεσβύτεροι. Β'. Καὶ ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ τὰ τῆς ἡμετέρας οἰκονομίας ὑποτυποῦται ἐν τῷ βαπτίσματι· οὕτως ἐνόει τὴν δι' ὕδατος ἀνωθεν (ἦτοι ἀπ' ἀρχῆς) ἀναγεννησιν ἡμῶν καὶ ὁ Νικόδημος (Ἰωάν. γ', 4) ἐν τῇ νυκτερινῇ ἐκείνῃ οὐρανίῳ διδασκαλίᾳ, καίτοι παχυλῶς ἐκδεξάμενος κατὰ πρώτην ἔφοδον τὸ νόημα τοῦ ξένου τούτου τρόπου τῆς ἡμετέρας ἀναγεννήσεως. Γ'. Οὕτως ἐνόησαν ἀρχῆθεν οἱ χριστιανοὶ τὴν βάπτισιν, ὀνομάσκοντες τὴν κολυμβήθραν μητέρα υἰοθεσίας (Διον. Ἀρεοπ. Ἐκ. Ἰεραρ. κεφ. 6'). Δ'. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν ὑποτυποῖ ἐν τῷ βαπτισμῷ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ ὁ οὕτω βαπτισθεὶς μακάριος Παῦλος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὐτοὺς, οἵτινες τὴν σήμερον καταλύοντες παρ' ἐαυτοῖς τὴν κατάδυ-

(α) Διὸ λίαν ἀμαθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρκουδίου (De Baptismo . x) λεγόμενον, ὡς λῆμμα δῶθεν χρήσιμον εἰς ἀρνήσιν τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι καταδύσεως· Quī (Iohannes) totos ne homines in flumen immergeret non adeo certum est α οὐδὲ βέβαιον ἐστὶν αὐτὸν (τὸν Ἰωάννην) διὰ τῆς ἐν τῷ ποταμῷ καταδύσεως ὅλου τοῦ ἀνθρώπου βεβαπτισκέναι· ἐπὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ χρεια τῶν πολλῶν ὕδατων ἢ ἐπὶ τὸ καταδύεσθαι; εἰς τὸ δὲ αἰνίσσεται καὶ τὸ εὐφραίστατον ἐκεῖνο ἐν τῷ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου (§. 33).

σιν ἦτοι τὸ βάπτισμα, ὑπερασπίζονται τοῦ ῥαντισμοῦ, καὶ παντὶ πρόπῳ ἀθεμίτῳ σπουδάζουσιν, ἵνα εἰσώσωσιν αὐτὸν βίᾳ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ· α Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ, λέγει (Ῥωμ. 7, 4), διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον· ἵνα, ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καὶνότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι (οἷον εἰς ὁμοιοπαθεῖς) γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι (ἦτοι τῷ ἐν ὕδατι ἐνταφιασμῷ) τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα». Ὥστε, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, διὰ τοῦτο μεθίξομεν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι ἐγενόμεθα αὐτῷ τρόπον τινὰ συσσεσωματωμένοι καὶ συναπιθάνομεν καὶ συνετάφημεν μετ' αὐτοῦ τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τοῦτέστι τῷ ἐν ὕδατι ἐνταφιασμῷ· διὸ καὶ ἐπιφέρει α εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ· ὅθεν, κατὰ τὸν οὐρανοβάμονα Ἀπόστολον, ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἦτοι τὸ συζῆν αὐτῷ, ἀπολύτως καὶ ἀνεξαιρέτως συνδέεται μετὰ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι ἐνταφιασμοῦ διὰ τῆς καταδύσεως. Ε'. Διὰ τοῦτο καὶ ἅπαντες οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀνατολικοὶ τε καὶ δυτικοὶ ἀπαραιτήτως κατὰδυσιν ἀπαιτοῦσιν ἐν τῇ περὶ βαπτίσματος διδασκαλίᾳ αὐτῶν· καὶ γὰρ κατὰ τοῦτον τὸν νοῦν τοῦ βαπτίσματος τὸν ἐρμηνευθέντα ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ τηρούμενον ἐπιμελῶς ἐν τῇ Καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, εἴρηται καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου· α Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται».

§. 7. Ὁ Τερτυλλιανὸς (adversus Prax. C. XVIIJ). Novissime mandavit, ut tingerent in Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, non in unum nam (α) nec semel sed ter ad singula nomina, in personas singulas tingimur. α Ἐσχάτως ἐνετείλατο βαπτίζειν εἰς Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, οὐχ εἰς ἓνα, οἷδ' ἀπαξ, ἀλλὰ τρίς· καθ' ἕκαστον γὰρ ὄνομα, ἦτοι (ὅπως μὴ νοηθῇ ἀπλοῦν ὄνομα) καθ' ἕκαστον πρόσωπον, βαπτίζο-

(α) Ἰσως μεταθετὸν τὸ nam πρὸ τοῦ ad singula οὕτως· non in unum nec semel sed ter nam ad singula nomina (scilicet) in personas singulas tingimur. Οὕτω γὰρ εὐδοῦται ὁ νοῦς τοῦ χωρίου.

μεθα »· ἀπαρράλλακτος ὡς κατέχει καὶ τὴν σήμερον ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ Ἡερὶ τοῦ βαπτίσματος (De Batism.)· *Lex tingendi imposita est, et forma præscripta; Ite, inquit, ad omnes gentes, tingentes eos in nomine etc.* « Ὁ τοῦ βάπτειν ἢ βαπτίζειν νόμος ἐπετέθη, καὶ τὸ εἶδος συντάκται· πορεύθητέ, φησιν, εἰς πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα κτλ ».

§. 8. Βασίλειος ὁ μέγας (Ἡερὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύμ. Κεφ. ΙΕ) « *Ἐν τρισὶν οὖν καταδύσεσι καὶ ἰσαριθμοῖς ταῖς ἐπικλήσεσι τὸ μέγα μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τελειοῦται, ἵνα καὶ ὁ τοῦ θανάτου τύπος ἐξεικονισθῇ, καὶ τῇ παραδόσει τῆς θεογνωσίας τὰς ψυχὰς φωτισθῶσιν οἱ βαπτιζόμενοι* ». Λαμπρότερα δισσάφησις καὶ περιγραφή τοῦ βαπτίσματος οὐκ ἂν γένοιτο· ἰδοὺ τὰ δύο ἀναγκαστικὰ ἀπαραίτητα καὶ τελειωτικὰ μέρη τοῦ βαπτίσματος· *τρεῖς καταδύσεις* (αὗται δὲ εἰσιν ἡ σφραγὶς τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου, δι' ὧν ἀναγεννώμεθα*), καὶ εἰς ἐκάστην ἐπιφώνησις ἑνὸς τῶν ὀνομάτων τῆς Μακαρίας Τριάδος (καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μύησις)· ὁ αὐτὸς δ' ἐλλείποντος ἀτελεῖς τὸ μυστήριον· οὐ γὰρ ὁ τοῦ θανάτου τύπος ἐκπληροῦται παρὰ τοῖς μὴ βαπτιζομένοις ἐν καταδύσεσιν, ὡς οὐδὲ ἡ μύησις παρὰ τοῖς μὴ ἐπιλέγουσι τὴν εὐαγγελικὴν διατύπωσιν.

§. 9. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (εἰς Ἰωαν. κεφ. γ'. Ὁμ. Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ.)· « *Ἡμῶν καθάπερ ἔν τιτι τάφῳ τῷ ὕδατι καταδυόντων τὰς κεφαλὰς ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος θάπτεται, καὶ καταδύς κάτω κρύπτεται ὅλος καθάπαξ, εἴτα ἀνανευόντων ἡμῶν ὁ καινὸς ἄνθρωπος πάλιν* ».

§. 10. α. Εἰς ὕπερ δικαίως προσθήσομεν ὡς παράλληλον χωρίον τὸ τοῦ τοῦ θεοῦ Ἰερωνύμου (in Luciferianos) *In lavacro ter caput mergitare auctoritatem scriptæ Legis usurpavit*. Ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ (α) *τρεῖς τὴν κεφαλὴν καταδύειν* κύριος γραπτοῦ νόμου εἰληχεν » (ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ)· τὸ δὲ usur-

pavit ἀναφέρεται εἰς τὰς *τρεῖς* καταδύσεις, ὡς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος (περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύμ. κζ'.) τὸ *τρεῖς* καταδύεσθαι ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἀποστολικῆς φησι. β'. Περὶ δὲ τῆς καταδύσεως ἀπλῶς, ἥτις ἀπολύτως περιέχεται ἐν τῇ λέξει *βάπτισμα*, εἶπεν ἂν ὁ αὐτὸς Ἰερώνυμος, ὡς καὶ περὶ τοῦ Χρίσματος· *Etiam si scripture auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtinerat.* « Ἀλλ' εἰ μὴ ὑπῆρχε καὶ τὸ τῆς Γραφῆς κύριος, πάλιν ἡ ἐν τούτῳ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης σύμπνοια εἶχεν ἂν ἀξίωμα ἐντολῆς ».

§. 11. α. Τοῦτον τὸν καθολικὸν νόμον ἀπαρσάλευτον καὶ ἐντολὴν ἀτροπολόγητον κατεῖχεν ἡ Ἐκκλησία τῆς ὀρθοδόξου Ῥώμης· διὸ ὁ Πάπας Πελάγιος ὁ Α'. (Gratian. De Consacratione dis. IV) « *Εὐαγγελικὴ διαταγή, φησι, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν παραδιδόντος, ἐν ὀνόματι τῆς Τριάδος τριττὴν ποιῆσθαι καταδύσιν* ». Ταῦτά καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐφρόνει καὶ ἐτέλει μετὰ πάντων τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης καὶ σύμπασα ἡ Ἑσπερία. β'. Σώζονται δὲ καὶ αἱ ἱσαὶ κολυμβήθραι τῶν ἀρχαίων βαπτιστηρίων καὶ ἐν Πίσαις καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ πολλοῦ τῆς Γαλλίας, μικτόριον μὲν τῆς ἀρχαίας εὐσεβείας, περίεργον δὲ θέαμα εἰς μόνους, οἴμοι! τοὺς περιηγητὰς τὴν σήμερον, καὶ τεκμήριον ἀπαρράλογιστον, τίς ὁ διὰ νεωτερισμῶν διασπάσας τὴν ἐνότητα τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ!

§. 12. α. Ὁ τύπος δὲ οὗτος τῶν τριῶν καταδύσεων ταύτης τῆς ἱεροτελεστίας ἦν οὕτως ἰσχυρὸς ἐν τούτῳ τῷ μυστηρίῳ, ὥστε καὶ ὑπὸ αἰρετικῶν ἀνδρῶν ἱεουργούμενον ἐν ἀπαρράλλακτῳ τύπῳ κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ, κύριον κρίνει ἡ Β'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος· « *Τοῦ Ἀρειανοῦ καὶ Μακεδονιανοῦ καὶ Σαββατιανοῦ κτλ. (πάντας δηλονότι τοὺς εἰς τρεῖς καταδύσεις βαπτιζομένους) δεχόμεθα διδόντας λιβελλοὺς, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρε-*

lavacrum πλήρη ὕδατος εὐχαῖς προηγιασμένου, ἐν ᾧ μόνῃ ἡ βάπτισις ἐτελείτο πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν ἐν καιρῷ τῆς Λειτουργίας.

Σημ. τοῦ Ἐκδ.

(α) Τὸ Βαπτιστήριον ἀνέκαθεν ἦν ἰδίος χώρος ἐν τῷ ναρθηκί τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε μὴ θεῶνται ὑπὸ τῶν πολλῶν οἱ ἀποδυόμενοι, περιέχων τὴν κολυμβήθραν

σιν καὶ σφραγιζομένους Εὐνομιανούς μὲντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζομένους (x) καὶ Σαβελλιανούς αὐτοὺς βαπτίζομεν (Καν. Ζ'). β'. Καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ λόγῳ ἡ θεηγόρος αὕτη ὁμήγουρις ἐπομένη τοῖς θεσπίσμασι τῆς Α'. Οἰκουμ. Συνόδου οὐ μόνον διὰ τὸ ἀπαξ βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὡς εἰκάζουσιν τινες αὐτὸ λεχθὲν διὰ τοὺς νῦν λεγομένους ἀναβαπτιστάς, ἤτοι τοὺς ἀναβαπτίζομένους καὶ ἐν τῇ ἐρήθῳ αὐτῶν ἡλικία, οἵτινες οὐδέπω ἦσαν, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τὰς τότε ποικίλας βροχὰς τῶν αἰρετικῶν, ἤτοι βροχὴν κεφαλῆς, ῥάντισιν, μίαν κατάδυσιν καὶ εἴ τι ἕτερον ἐπινόημα ἀνθρώπων, συνήρμοσαν εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ τὸ « ὁμολογῶ ἘΝ βάπτισμα », ἐφ' ᾧ ἐξέφερον καὶ τὸν ῥηθέντα κανόνα. Ἡ γὰρ Καθολικὴ ἐκκλησία μία οὐσα πολλῶν εἰδῶν βρέγματα, ὡς κύρια βαπτίσματα, οὐκ ἀνέχεται. ἘΝ γὰρ ἐστὶ τὸ κυριώνυμον ἴδιον αὐτῆς βάπτισμα, ᾧ γνωρίζει τοὺς οἰκείους αὐτῆς, καὶ ἐν ᾧ *totius orbis consensus* « ἡ ἀπόσις τῆς οἰκουμένης σύμπνοια ».

§. 13. Τοῦτον τὸν αἰώνιον καθολικὸν τύπον κατέχουσιν ὅπως ποτὲ ἀπαραποίητον καὶ πᾶσαι αἱ ἀνατολικαὶ κοινωνίαι, οἷον Ἀρ-

(α) Περί τὸν πέμπτον αἰῶνα οἱ Εὐνομιανοὶ ἰστοροῦνται ὡς παραλλάξαντες τὸ εἶδος αὐτῶν. Ὁ γὰρ ἱεὺς Θεοδώρητος (Αἰρετ. κακομυθ. Λόγ. δ') λέγει περιγράφων τὸν τρόπον ὡς αὐτόπτης μάρτυς· « Οἱ Εὐνομιανοὶ ἕτερον εἶδος βαπτίσματος ἐπινόησαν· ἐπὶ βάθρου γὰρ τινος πρὶν τὸν ἄνθρωπον διατείνοντες, εἴσω δὲ τούτου τὴν κεφαλὴν αἰωροῦντες καταχέουσι τὸ ὕδωρ, οὐδενὸς ἄλλου μορίου προσφύαζον ». Ὡστε κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα τὸ μὴ προσφύζειν τὸ ὕδωρ εἰς τοῦ σώματος γράφεται παρανομίαν ἐνώπιον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς παραχάραξις ἐπὶ παραχάραξι. Τήρησι γὰρ αὕτη ὁρθόδοξος καὶ ἀποδεκτὴ εἰς ἀπάρας τὰς χριστιανικὰς κοινωνίας, ὅτι τὰ μυστήρια ἐν οἷς ὑπάρχει ὅλη σωματικὴ, οἷον ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Λειτουργίας, τοῦ Μύρου, τοῦ Εὐχελαίου, ἡ ὅλη αὕτη ὀφείλει εἶναι ἀναλόγου τινὸς πρὸς τὴν χρεῖαν ποσότητος· οὕτως οὐ δύναται ἱερεὺς ἱεουργῆσαι οὔτε ψυχὴν ἄρτου οὔτε σταγόνα οἴνου, οὔτε ἄρτον διποδιῶν οὔτε οἶνον μέτρου, *oblata modica sunt*· τὸ αὐτὸ εἰρησθε καὶ περὶ τοῦ ελαίου· φυσικῶς οὖν τῷ λόγῳ καὶ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος· ἡ δὲ ποσότης διορίζεται ὑπὸ τῆς χρεῖας· ἡ δὲ χρεὶς τοῦ βαπτίσματος διορίζεται ὑπὸ τοῦ σκοποῦ τῆς τελετῆς, ἐφ' ᾧ οὖν ἂν δύναται δελεῶν τὸ βαπτίζομενον σῶμα ὑπεκροδῆναι ὅλον εἰς εἰκόνα ἀναγεννήσεως ἐν συμβόλῳ τῆς τρυφῆς τοῦ Κυρίου.

ρένιοι (x), Κόπται, Ἀδυσσηνοί, Νεπτορικνοί, Ἰακωβίται, Μαρωνίται· ἤτοι ὁ βαπτίζομενος γυμνὸς προσέρχεται, καὶ τρίς ὁπῶς ποτε ὑποδρύχιος γίγνεται· ἐφ' ἐνὶ ἐσχάτῳ ἐπιφωνουμένῳ προσώπῳ τῆς Μακκαρίας Τριάδος.

(α) Τινὲς τῶν ἡμετέρων οὐκ ἔχθαι, ὡς ἂν τις ἀδίκως ὑπέλαβεν, ἀλλ' ἀκριβεῶς κανόνων δουλεύοντες, τὸ τῶν Ἀρμενίων βάπτισμα, μὴ γινόμενον ἐν στρογγύλῃ κολυμβήτρῃ εἰς τύπον ἀναγεννήσεως ἐκ μητρὸς (§. 6.), ἀλλ' ἐν ἐπιμήκει σκάφῃ· ἔχουσα πῶς σχῆμα τὰ φου ὁρῶντες, καὶ τὸ βαπτίζομενον ἀπὸ ποδῶν καὶ χειρῶν ληφθὲν ὑπὸ τῶν ἐκτετακμένων, οἷον τεθνηκὸς, εἰκάζοντες ἐκ τούτου ὅτι βαπτίζουσιν εἰς τὴν θάνατον τοῦ Κυρίου, ἔχουσιν ἐν ὑποφίᾳ. Ἀπαντες γὰρ οἶδουσιν ὅτι τὸ τοιοῦτο βάπτισμα ἐν πολλαῖς Συνόδοις ὁρθοδόξων Πατέρων ἀνατολικῶν τε καὶ δυτικῶν κατακρίνεται, διὸ καὶ ἀκυρον νομίζουσιν. Ἐπειδὴ οἱ Ἀρμένιοι κατηγόρησαν ἀρχῇ τὴν ὁρθόδοξον πίστιν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου χειροτονηθέντος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κιαισρείας, εἶδει πάντως καὶ τὴν κολυμβήτρην αὐτῶν εἶναι βάθος, ὡς ἔτι ἡμετέρα καὶ ἡ τῶν ἀρχαίων ὁρθοδόξων λατίνων· διὸ πιθανὸν, ὅτι ἐταράχθη ποτὲ ἡ ὁρθόδοξος ἰδέα τοῦ Βαπτίσματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, ὡς λαβόντων κατὰ καιροὺς τῶν ὁρθοδόξων δογμάτων παρ' αὐτοῖς κλονισμούς τινες. Ἀλλὰ τότε νῦν ὁρθόδοξως βαπτίζουσιν ἐπιλέγοντες τὸ, Βαπτίζεται ὁ . . . εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πλὴν τῆς ὑπολειψείσης ὑπόπτου κολυμβήτρης καὶ θέσεως· ὅπερ ἄμφω, ἄλλως καὶ δύσχευτα εἶναι εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν βάπτισιν, μὴ τοῦ δόγματος ἀπαιτούμετος, μαρτυροῦσιν ὅτι ἀπ' ἀρχῆς οὐκ εἶχεν οὕτως αὐτοῖς τὰ περὶ τὸ βάπτισμα· ὅν μὴ λογιζομένων, ὡς νῦν γε μὴ ἔχοντων αἰρετικὴν σημασίαν, τὸ τῶν Ἀρμενίων βάπτισμα κύριον ἐστὶ, καὶ τοι ἐξελίξον παρὰ τοῖς ἐν ὁρθόδοξῃ τραπέισιν. Οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος χωρεῖ καὶ περὶ τῶν εἰς τὸν πεντηκόντον αὐτομολογούντων Ἀρμενίων· οὗτοι γὰρ, κατὰ μικρὸν παραπεισόμενοι τῇ σπουδῇ τῶν μοναχῶν λατίνων καὶ τῶν ἐν Ρώμῃ διδασκαλῶν ἐσθμεῖραι ἑμογενοῦν αὐτῶν μοναχῶν, εἰσάγουσι κατὰ μικρὸν τὸ ῥάντισμα, ὡς δὴ καὶ τὴν ἀγαμίαν τῶν ἱερῶν καὶ τὴν μονοειδῆ μετάληψιν κτλ. καὶ καλοῦσι τὰς τοιαύτας πράξεις αὐτῶν *ripurgar i resti dell' eresia e degli abusi*! τὸ δ' αὐτὸ ποιοῦντες καὶ εἰς ἀπάρας τὰς λοιπὰς αὐτομολογώσας μερίδας τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν κοινωνιῶν, ὅτι δὲ τοιαύτας ἀρετὰς εἰσπλήνεις περὶ καταλύσεως τῶν ἀποστολικῶν διατυπώσεων παραγγέλλει ἡ Ῥωμάνη Ἐκκλησία, δῆλον γίνεσθαι καὶ εἰς τὴν συμβουλίαν ὁ Ἀρκαδίου (L. III. De Sacr. C. LVI) εἰς τοὺς οὐνίτας λεγομένους ἱερεῖς, ἐκτείνεσθαι τῇ Ῥωμάνῃ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ συνθήκῃ τοῦ τρεῖς τὰς ἐν τῇ ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ ἀποστολικὰς διατυπώσεις, ἐν αἷς καὶ τὸ δεῖναι ἢ βάπτειν τῷ αἵματι τὸν διὰ τὰς κατεπιγούσας περιστάσεις καὶ διὰ τὰς προηγουμένως φυλασσόμενον τίμειον ἄρτον· λέγει δ' οὕτως . . . *ex hoc enim facto nullum omnino scandalum subsequitur cum nesciat populus quid fecerit sacerdos et qua ratione sive sanguine tinctam sive aliter sacram Eucharistiam servaverit. Quod vero de pane prudenter hic faciendum monuimus, idem in presanctificatis*

§. 14. Ταῦθ' ὅτι οὕτως ἔχουσι γινώσκων καλῶς καὶ ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερὼς ἀδίκως ἀσχάλλει, καὶ παροργιζόμενος τολμᾷ λέγειν, « αὐθαδῶς οἱ ποιμένες τῆς ἀνατολῆς ἀποφασίζουσι πάντῃ ἄκυρον τὸ βάπτισμα τῶν Λατίνων ». Λαυθάνεται ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερὼς· οὐδεὶς γὰρ οὐδέποτε ἐτόλμησεν ἢ τολμᾷ εἰπεῖν ἄκυρον τὸ τῶν Λατίνων βάπτισμα, γιννόμενον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὴν ἐν τῷ Εὐχολογίῳ (Sacramentario) τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου ἐν τῷ περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν βρεφῶν (Liturg. Pamelii. Tom. II, 269)· *Deinde baptizat eum sacerdos sub trina*

liturgiis servandum monemus· ἅ ἐκ ταύτης γὰρ τῆς πράξεως οὐδ' ἐν ἐπισυμβήσεται σκάνδαλον· ὁ γὰρ λαὸς (ὁ ἔξω τοῦ ἱεροῦ βήματος) οὐκ οἶδε τί ποιεῖ ὁ ἱερεὺς, καὶ τίνι λόγῳ εἴτε τῇ αἵματι δεδευμένην εἴτε καὶ μὴ, τὴν Εὐχαριστίαν τηρεῖ. Ἦν δὲ περὶ τοῦ δεδευμένου ἄρτου φρονίμως ποιῆσαι συμβουλὴν δεδώκαμεν, ταύτην καὶ τοῖς προηγουμένοις τηρητέαν παραينوῦμεν». Οὕτως ὁ παγχάλεπος Ἀρκούδιος ἐπευδοκούσης συμπάσης τῆς Ῥωμᾶνας ἐκκλησίας (§. 40, σημ.), ἐν αὐτῇ τῷ παναγιωτάτῳ θυσιαστήριῳ, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἁγίας τραπέζης, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τικταίνόμενος δόλους κατὰ τῶν ἀποστολικῶν διατυπώσεων, ἀδεῶς ἐπιλέγει· *tollere hanc prorsus consuetudinem, et sancta sanctorum sancte tractare* « Καταργῆσαι μὲν πάντῃ τοῦτο τὸ ἔθος, μετελθεῖν δ' ἅγιως τὰ ἅγια τῶν ἁγίων »· οὕτως ἀποστρέφεται ὁ Ἀρκούδιος τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Τὸ θάρρος δὲ ἢ τὴν ἀπόνοιαν ταύτην ἐνέπνευσαν αἱ κρύφαι διαταγαὶ τοῦ πάπα, δοθεῖσαι, ἵνα ἀποτρέψῃ τοὺς παπίζοντας ἀνατολικούς κατ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ ποτηρίου· διότι ἡ Τριδεντικὴ σύνοδος προλαβοῦσα καὶ ἀνάθεμα εἶπε. Σησημειώκαμεν δὲ τὸ Βαπτίζεται καὶ κρινὸν παρὰ πᾶσι τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσι καὶ πεπεισμεθα εἰκαστικῶς, οὐ γὰρ ἀκριβῆ γινώσκοντες ἔχομεν τῆς τῶν ἀρχαίων Λατίνων πατέρων φιλολογίας, πεπεισμεθα, λέγω, ὅτι ἀρχῆθεν ὁ αὐτὸς τύπος ἦν καὶ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Γαλλίᾳ· οὗτοι μὲν γὰρ πασιδύως ἐδιδάχθησαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ὑπὸ Ἑλλήνων πατέρων, ἐν δὲ Ῥώμῃ πολλοὶ τῶν ἀρχαιοτάτων πατέρων ἦσαν Ἕλληνες· τὸ δὲ ego baptizo, καὶ ego consigno εἰσέχθησαν περὶ τὴν βάρβαρον ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν τὰ πάντα συνεχύθη, ἥτοι ἀπὸ τοῦ IX—XV αἰῶνος, καὶ καθ' ἣν εἰσέχθη εἰς τὰ μυστήρια τὸ σχολικὸν intentio conficientis. Μάρτυς δὲ ἀπαράγραπτος τὸ βάρβαρον ἐκεῖν *chrismo te*, ὅπερ οὐδεὶς ἂν εἰπέ ποτε ἐν τοῖς ἀρχαίοις αἰῶσι τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεμίαν γὰρ Ἐκκλησίαν ὑπέταξαν ἐαυτὴν οὕτω δοῦλκον εἰς τὰς τῶν σχολῶν γνώμας, ὥς ἡ Λατινική· καὶ εἰ μὴ προέφθκειν ἡ Τριδεντικὴ Σύνοδος ἵνα λυτρώσῃ αὐτήν, καὶ διατηρήσῃ καὶ εἰς τὴν κατὰ σπασίον! εὗρεν αὐτήν, πάλαι ἂν ἦν πᾶν ὅτι ἄλλο, ἢ ὅ ἐστι τὴν σήμερον ἡ Λατινικὴ ἐκκλησία.

persione· « Εἴτα βαπτίζει αὐτὸ ὁ ἱερεὺς ἐν τριττῇ καταδύσει », ὁλόγυμνον προσερχόμενον δηλονότι, ἵνα προσψάσῃ τὸ ὕδωρ παντὸς τοῦ σώματος τοῦ βαπτιζομένου, ὃ δὴ καὶ διετέλει μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὁπωσοῦν, καίτοι παραγκιωνιζόμενον ὑπὸ τοῦ ὁσημέραι κατισχύοντος νεωτερισμοῦ, καὶ τῶν εὐλαβῶν ἱερέων, τῶν οὕτω ποιούντων τὸ βάπτισμα, καταδιωκομένων. Οὐ τοίνυν τὸ τῶν Λατίνων βάπτισμα, ἅπασι! ἄκυρον κρίνουσιν, ἀλλ' ἄκυρον ὡς τύπον καθολικὸν κηρύττουσι τὸ ῥάντισμα, ὅπερ, ἐξ ὧν τε μέχρι τοῦδε εἰρήκαμεν καὶ ἐξ ὧν ἐραῶμεν, οὐ λέγω σύσχαιν ἀποστολικήν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' οὐδ' ἐκκλησιαστικὴν κοινὴν σύστασιν ἔσχε πώποτε, ὡς δὴ καὶ τὸ κατὰ κεφαλῆς ἐρέχειν, ἅπερ ἄμφω, ὡς εἶδομέν τε (§. 12, σημ.) καὶ ὡς ὁψόμεθα (§. 34), αἵρετικὴν ἀρχὴν ἔσχον ὡς τύποι καθολικοῦ βαπτίσματος, καὶ περὶ ὧν ὁ παλαιός σχολαστικὸς διδάσκαλος Θωμᾶς Ἀκίνας, καίτοι θερμὸς καὶ ὁτρηρὸς συνήγορος πάσης καινοτομίας, οὐ μόντοι ἴσχυεν ἀποκρύψαι τὴν ἀλήθειαν, περιέβαλεν αὐτὴν ὁμῶς τῇ σχολαστικῇ ἀχλύϊ (Sum. III, part. Quart. 66, art. 7)· *Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis vel affusionis, et ideo quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis, quia hoc habet communior usus, potest tamen fieri baptismus per modum aspersionis*. « Λούειν δὲ (λαμβάνει γὰρ τὸ κείμενον τοῦ μακαρίου Παύλου πρὸς Ἑβρ. 1', 13· σλελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῶς) δυνατόν γενέσθαι δι' ὕδατος, οὐ μόνον τρόπῳ καταδύσεως, ἀλλὰ καὶ ῥαντισμῷ καὶ ἐπιχύσει. Ὅθεν καὶ τοι ἀσφαλέστερον (α) τὸ βαπτίζειν διὰ καταδύσεως, ὅπερ καὶ κοινότερον ποιοῦσι,

(α) Ἐνταῦθα τὸ συγκριτικὸν οὐκ ἐγχωρεῖ, διότι τότε ἐρωτηθήσεται ὁ διδάσκαλος καὶ ποῖον ἔσται τὸ ἀσφαλέστατον· (ἀνεπίδεκτα γὰρ τὰ μυστήρια παραθέσθαι· τὸ μυστήριον ἥτοι μυστήριον ἔστιν ἢ οὐ, καὶ οὐ δύναται ἐκ μέρους εἶναι), οὐ μὴ ὑπάρχοντος, τὸ μὲν διὰ καταδύσεως ἔσται tutum ἀσφαλές, verum ἀληθές, τὰ δ' ἄλλα οὐ· γινόμενα δ' ὅμως ἀνεφορικῶς πρὸς τὸ ἀσφαλές καὶ ἀληθές καὶ οἰονέπιτομή τις αὐτοῦ, πάντα μὲν ἐπισφαλῆ καὶ ἀβέβαια minus tuta et incerta, πάντες δ' ὅμως ἴσχυουσιν ὡς συστάσεις ἐκκλησιαστικαὶ διὰ παρεμπιπτούσαν ἀνάγκην. Σημ. τοῦ Ἑλδ.

βαπτίσαις δ' ἂν καὶ ῥαντίσματι ». Παραλιμπάνων τὸ ἐκμαθεῖν πῶς ἂν γένοιτο λουσίς διὰ ῥαντισμοῦ, ἡδέως ἐπηρώτησεν ἂν τις τὸν ἀγγελικὸν τοῦτον διδάσκαλον· εἰς τὰ ὧν οὐκ ἄνευ, τί λέγει· ἡ σχολαστικὴ λογικὴ; ὀφείλομεν ἄρά γε ἐκτελεῖν τὸ ἀσφαλέστερον ἢ τὸ ἐπισφαλέστερον καὶ ἀμφίβολον; τὸ παγκόσμιον ἢ τὸ τοπικόν; καὶ εἰ χήριν τοῦ ἀμφιβόλου ὀφείλομεν ἀμελεῖν τὸ βέβαιον, τὸ ἀρχαῖον, τὸ θεοπαράδοτον; Τὸ τοιοῦτο λοιπὸν ἀμφίβολον, ἐπισφαλές, ἀγνώστου ἀρχῆς, αἰρετικοῦ χαρακτηῖρος ῥαντισμα οἱ ἡμέτεροι κηρύττουσι πράξιν ἀδρανῆ, ἀβέβαιον καὶ ἐπισφαλῆ, ἢ τὸ κύριον καὶ αὐτὸς ὁ λεπτόνους Θωμᾶς ὡμολόγησεν ἀμφίβολον καὶ ἐπισφαλές, ἀσφαλέστεραν εἰπὼν τὴν κατάδυσιν. Τί δαί; καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερὼς οὐ φαίνεται σοὶ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς τοῦ ἰδίου ῥαντισματος ιδέας, καὶ δὴ καὶ τῆς τοῦ κατὰ κεφαλὴν ῥανίδι βρέχειν; διὸ, κρύπτων εἰς τὸ κοινὸν τὸ κύριον ὄνομα αὐτοῦ, καὶ βαπτίζων αὐτὸ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ καθολικῇ κολυμβήθρᾳ, μετονομάζει ὑποκοριζόμενος· χαριέντως τὸ ῥαντισμα βάπτισμα, ὅπως καταπλήξῃ τὸ κοινὸν, καὶ ἀθεμιτουργοὺς ἀναδείξῃ δὴθεν τοὺς ἐκ τῶν ἡμετέρων αὐστηρῶς τοὺς ἀρχαίους κανόνες τηροῦντας, ὡς ἀναβαπτίζοντας τάχα τοὺς βαπτισμένους· ἀλλὰ πῶς, πρὸς Θεοῦ, τὸ ῥαντισμα βάπτισμα; ῥαντίζουσι γὰρ οἱ νῦν Ῥωμαῖοι ἢ καὶ ἐπιχέουσι στάγδην μικρὸν ὕδατος εἰς τὰς ἀντίες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὠφθησάν τινες ὡς ἐπιβλαβεῖς κατηγοροῦντες (Ὅρα ἐν τῷ τέλει τὴν σημείωσιν)· διὸ καὶ εὐρίσκονται οἱ ἐπινοήσαντες ἕτερον εἶδος βαπτίσματος (§. 19).

§. 15. Ἄλλως ὅμως ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερὼς δικαίως καθάπτεται τῶν ἡμετέρων λέγων, ὅτι περὶ «ὄνου σκιᾶς» ἀπεχωρίσθησαν τῆς παπικῆς ἐκκλησίας, καὶ περὶ «αἰτίων ἀνυπάρχτων» ὄνου σκίαν ἐννοῶν ἴσως τὴν προσθήκην εἰς τὸ ἐν Νικαίᾳ Σύμβολον, καὶ τὸ τὸν Κύριον ἡμῶν μὴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα σταυρωθῆναι, ἀλλὰ τῇ πρώτῃ τῶν ἁζύμων, καὶ τὸ περιττὸν τῆς μεταλήψεως τοῦ τιμίου αἵματος κτλ. ἀνύπαρκτα δ' αἰτια αἰνίσσεται ἴσως τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐνίστα (ὁρ. ἱερ. Πατρ. Ἐπιστ. Β'. πρὸς τοὺς ἐν Τυβίγγῃ Θεολόγους) ἐλεγχθὲν ἐν μιᾷ καταδύσει βάπτισμα, μὴ

ὑπάρχον ἤδη ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ πάντως διαβολὴ τις προφανὴς ἐστὶ τὸ, ὅτι οἱ δυτικοὶ τὴν σήμερον βαπτίζουσιν ἐν μιᾷ καταδύσει, ἐν ᾗ αὐτοὶ βαπτίζουσι παραδόξως, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερὼς, ἐν οὐδεμιᾷ.

§. 16. Σὺν πᾶσι τούτοις ὅμως οἶδεν αὐτὸς, ὅτι σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου, τοῦ λεγομένου πρὸς μὲν τοὺς δυτικοὺς Μεγάλου, παρ' ἡμῖν δὲ Διαλόγου (Ep. Gregor. Magni L. I. Ep. 41) πρὸς τὸν Λέανδρον τῆς Ἰσπανίας ἐπίσκοπον ἐπικυροῦσα τὸ ἐν μιᾷ καταδύσει βάπτισμα (περὶ αὐτοῦ ἐπηρώτα δὴθεν αὐτὸν ὁ ὀρθόδοξος Λέανδρος), ἀντιζῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ῥητῶς παραδοθέντα· *nec semel sed ter* (§. 7). καὶ ὑπὸ τῆς Β'. Οἰκουμένης Συνόδου τεθεισπισμένα· «τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζομένους. . . . βαπτίζομεν (§. 12) »· καὶ ταῦτα ἐπὶ προφάσει ἁλλοκότῃ. Διὸ καὶ δικαίως θαυμάζει τοῦ Πάπᾳ ἐκείνου ὁ Οὐαλφρίδων Στράβων, (§. 17), καθαπτόμενος καὶ τῆς ἐν Τολέδῳ Δ'. τοπικῆς Συνόδου ἐπικυρώσεως τοῦτο, καὶ οὕτως ἐπὶ φιλῶ λόγῳ ἐνὸς Πάπᾳ, ἔστω καὶ ἁγίου, λυσάσης τὴν αἰώνιαν διδασκαλίαν καὶ τελετὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς Ἰσπανίαις.

§. 17. α. Τῶν σοφῶν λόγων τοῦ Οὐαλφρίδωνος, οὗς ἀνέγνω παρὰ τῷ G. I. Vossio (De bapt. disput. II. Th. 4.) μνημονεύσω ὁλοσχερῶς ἐνταῦθα. ὡς χρησίμων, ἵνα οὐ μόνον ταύτην, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς λοιπὰς καινοτομίας ἐλέγξωσιν, ὡς ἀφαιροῦντες τὴν δολίαν βᾶσιν τῆς προφασιολογίας, ἐφ' ἧς στηρίζουσιν ἅπαντας τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτῶν (§. 24), προβάλλοντες εἰς τοὺς ἀπλουστέρους δυτικοὺς χριστιανοὺς ὡς ἐπίπαν μὲν τὸ ἀποστολικὸν τάχα κύριον τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ἔχοντος δὴθεν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν μυστηρίων (§. 35.), ἐνίστα δὲ τὴν σεμνότητα (§. 46.), ὅτι δὲ τὸ ἀδιάφορον τούτου ἢ ἐκείνου (§. 14.), καὶ ἐπὶ πλείστον, ὅτι δὴθεν οἱ αἰρετικοὶ ἐκτελοῦντες τὰς καθολικὰς τελετὰς τῆς ἐκκλησίας ὑποκρύπτουσι δολίως ιδέας αἰρετικὰς (§. 21). Ὅθεν συμπεραίνουσι καὶ συμβουλεύουσιν ἀρεκτέον τῶν καθολικῶν τελετῶν, τῶν μυστηρίων καὶ τῶν δογμάτων αὐτῶν, ἵνα μὴ ὁμοιω-

θῶσιν ἐν τῇ πράξει· καὶ ποία πράξει; τῇ μιᾷ, τῇ ἀγίᾳ, τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ, ἣν καὶ οἱ αἱρετικοὶ ἐν τῇ αἵρεσει αὐτῶν ἠδέσθηνσαν. Ἰδοὺ οἱ σοφοὶ λόγοι οὗτοι ῥητοὶ ἐνταῦθα. Quæ (singularis mersio) quamvis tum ita hispanis complacuit, dicentibus trinam mersionem ideo vitandam, quia hæretici quidam dissimiles in Trinitate substantias dogmatizare ausi sunt, ad consubstantialitatem ss. Trinitatis negandam, tamen antiquior usus praevaluit et ratio supradicta. Si enim omnia deserimus quæ hæretici in suam perversitatem traxerunt, nihil nobis restabit; cum illi in ipso deo errantes, omnia quæ ad ejus cultum pertinere visa sunt, suis erroribus quasi propria applicarunt. «Ταύτης δὲ τῆς μιᾶς καταδύσεως, ἣν περ οἱ Ἰσπανοὶ τότε παρεδέξαντο, λέγοντες· φευκτέαν τὴν τριττὴν κατάδυσιν διὰ τὸ αἱρετικούς τινες τετολμηκέναι ἀνομοίας οὐσίας· δογματίζειν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος, ἀρνούμενους τὸ αὐτῆς ὁμοούσιον, ὑπερίσχυσει ἡ ἀρχαία χρῆσις καὶ ὁ προσηγυθεὶς λόγος. Ἄν γὰρ ὅσα αἱρετικοὶ ἄνδρες ἐπισπάσαντο τῇ ἐκυτῶν κακονοίᾳ ἐγκαταλείψωμεν, οὐδὲν (τῶν ἀποστολικῶν καὶ καθολικῶν) ἡμῶν ἀπολειφθήσεται. Οὗτοι γὰρ ἀμαρτάνοντες εἰς Θεὸν, πάνθ' ὅσα προσήκουσι τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ ὡς ἴδια φέροντες· ὥκείωσαν τῇ ἐκυτῶν κακομυθίᾳ». β'. Τούτοις ἐπευφημίζων ὁ κριτικὸς Οὐόσιος προστίθησι πᾶν ἐλλόγως· Nam si propter hæreticos ter immergentes semel immergere oportet, itidem ob semel immergentes ter mergitare necesse erit, semel autem immergebatur Eunomius qui pejus etiam de filii Deitate quam Arius sentiebat. De simplici hac Eunomii immersione ita scribit Theodoretus etc. «Εἰ γὰρ διὰ τοὺς ἐν τρισὶ καταδύσεσι βαπτίζοντας αἱρετικούς· μίαν χρὴ ποιεῖσθαι κατάδυσιν, ὁμοίως ὀφείλομεν καὶ διὰ τοὺς μίαν κατάδυσιν ποιοῦντας, τρεῖς ποιεῖν καταδύσεις· ἐν μιᾷ γὰρ καταδύσει ἐβάπτισεν ὁ Εὐνόμιος, ὅς περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Θεότητος τὰ χεῖρω ἦν φρονῶν, ἢ αὐτὸς ὁ Ἄρειος». γ'. Ἰδοὺ ἡ περιγραφὴ τοῦ Θεοδώρητου (Βιβ. Δ'. Αἱρετικ. Κακομυθίας). «Αὐτὸς καὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνέτρεψε τὸν ἀρέκαθεν παρὰ τοῦ Κυ-

ρίου καὶ τῶν ἀποστόλων παραδοθέντα θεσμὸν (ἦτοι τὴν τριττὴν κατάδυσιν), καὶ ἀντικρὺς ἀντενομοθέτησε, μὴ χρῆναι λέγων τρεῖς καταδύειν τὸν βαπτιζόμενον· ὅπου σημείου, ὅτι κατὰ τὸν πέμπτου αἰῶνα παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων παραδοθέντα θεσμὸν ἐδόξαζεν ἡ Ἐκκλησία τὴν τριττὴν κατάδυσιν.

§. 18. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν αἱρετικὴν πράξιν ἐπικυρωθεῖσαν τότε ἀπεικότως ὑπὸ τοῦ ἐν ἀγίοις Γρηγορίου τοῦ πάπα, ὡς λέγουσι, διεδέχθη ἡ κατὰ κεφαλὴν ἐπίχυσις, ἀνάλογος πράξις τῇ τῶν μεταγενεστέρων Εὐνομιανῶν, ὡς προσεσημείωται (§. 12. σημ.). καὶ ἔπειτα τὸ ῥάντισμα. Ἀλλὰ δοκεῖ, ὅτι ταῦτα ἐγίνοντο μετὰ πολλοῦ κόπου, βίας καὶ διωγμοῦ τῆς καθολικῆς πράξεως. Ἐπὶ γὰρ τοῦ μνημονευθέντος Οὐαλφρίδονος, ἦτοι περὶ τὸν Θ'. αἰῶνα antiquior usus praevaluit, ἡ ἀρχαία χρῆσις ὑπερίσχυσεν, ὅπερ σημαίνει, ὅτι τότε οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς ἢ οἱ εὐσεβεῖς γονεῖς ἀνθίσταντο κατὰ τῶν δυσσεβῶν τούτων διαταγῶν, καίτοι φερουσῶν τὴν παπικὴν σφραγίδα (ὡς ὑπόμειθα γεγονὸς ἔπειτα ἐπὶ τῆς προσθήκης τοῦ Συμβόλου, ὁρ. Παπιστ. Ἐλέγχ. Τομ. Α'. μέρος γ'. καὶ ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ μυστικοῦ Δείπνου (*). Ἀλλὰ καὶ ὁ σχολαστικὸς διδάσκαλος Θωμᾶς, ὡς ἴδομεν (§. 14, καὶ 26), ἐν τῷ κατ' αὐτὸν χρόνῳ λήγοντος τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος λέγει τὴν κατάδυσιν communio rem usum «κοινοτέραν χρῆσιν», ὅπερ σχολιάζων σημειοῖ Septimius Constantius ὁ πολλὰ καὶ ἄκριτα καὶ ψευδῆ συγγράψας (ἐν τῷ Γ'. τόμ. Append. III. § 8, 19.), ὡς περὶ ἀδιαφόρου τινὸς sua nempe ætate, qui usus postea apud occidentales omnino exolevit «Ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ Θωμᾶ) δηλονότι, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ χρῆσις αὕτη (τῆς τριττῆς καταδύσεως) ἐξέτηλος ἐγένετο κατὰ πᾶσαν τὴν Δύσιν», ὡς ἄχρησόν τι δηλονότι, ὅπερ ὁ Θεῖος Ἰερώνυμος «γραφτὴν ἐντολὴν» λέγει, τηρουμένην sub auctoritate scripturæ ὑπὸ τὸ κῦρος τῆς Γραφῆς, ὁ πᾶπης Πελάγιος «παράδοσιν προελθοῦσαν ἀπὸ τοῦ Κυρίου»,

(*) Ὁ συγγραφεὺς ἰδίως περὶ τούτου ἐπραγματεύσατο, ὡς σεσημείωται, ἐν τοῖς προλεγμένοις.

ὁ Θεοδώρητος « θεσμὸν παραδοθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων », ὁ Τερτυλλιανὸς « νόμον τεταγμένον ».

§. 19. Οὐ τοίνυν ἄδικον καὶ ἀνύπαρκτον αἰτίημα ἐπήγαγον οἱ ἡμέτεροι κατὰ τῶν Δυτικῶν, ὡς ἐν μιᾷ καταδύσει βαπτίζόντων, ὅπερ ὁ Θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερὼς, καὶ εἰ μὴ ἐγίνωσκεν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὡς καὶ ἐγίνωσκεν, ὥφειλεν εἰκάζει καὶ ἐκ τῶν προτέρων· οὐδὲν γὰρ ποικιλιώτερον κατὰ καιροῦ καὶ τόπου τοῦ τῶν Δυτικῶν βαπτίσματος. Καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐννοιαν ὀρθῶς ἂν λέγοιτο καὶ Καθολικὸν, περιεκτικὸν γάρ ἐστι παντὸς τρόπου ἐπαφῆς ὕδατος πάσης ποσότητος· ἵνα δὲ μὴ ὑπολάβῃ ἡμετέραν συκοφαντίαν κατὰ τοῦ ἔθνους, ὡς λέγουσι, τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, παραπέμπομεν εἰς τὴν ἐπιτομὴν τῶν θείων Δογματικῶν ὑπὸ Ἀθανασίου Παρίου (ἐν Λειψία τῷ 1806 σελ. 350, ὑπόσημ.), ὅπου μαθήσεται καὶ ἕτερον εἶδος βαπτίσματος « ὀλίγον μέρος βάμβακος ἐν ὕδατι βάψαντες σταυρὸν ποιοῦσι δι' αὐτοῦ ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ παιδὸς καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτοῖς (τῶν Δαλματῶν τισι) βάπτισμα ».

§. 20. Καὶ μοί ὅρα πῶς οἱ Δυτικοὶ παραλιπόντες ἅπαξ τὴν ἀποστολικὴν τριττὴν κατὰδυσιν δυσηινιάστως κατηνέχθησαν εἰς τὴν μίαν· εἴτα εἰς τὴν βροχὴν τῆς κεφαλῆς μόνης, ἅπερ ἴδομεν ὅτι ἦσαν ἀρχῇθεν ἐπινοήματα τῶν Εὐνομιανῶν, εἴτα εἰς τὸ βάντισμα, ὅπερ ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἀρσιανοῖς, ὡς λέγουσιν αὐτοὶ (§ 34), καὶ τέλος εἰς τὴν προσηρημένην ἐπιχρυσίν. Μηδὲ τις εἶπερ ὅτι τὸ ἐν μιᾷ καταδύσει βάπτισμα νόμιμον ἐκρίθη συγχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ πάπα. Ὁ γὰρ πάπας ἐστὶ καὶ ἅγιος ὢν κρίνεται κατὰ γὰρ τὴν πράξιν ταύτην ἐνώπιον τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ εὐρίσκειται πάντως ἁμαρτήσας ὡς νεωτεριστῆς ἐπὶ καταργήσει τῆς κυριακῆς καὶ ἀποστολικῆς παραδόσεως, (ἥς ὡς θείας παρακαταθήκης φύλαξ ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· « Ὁ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κερυφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἡστούχησαν ») καὶ διχασμῷ τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ ὁμοειδοῦς τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τοῦτο παντάπασιν δι' αἰτίαν ἄλογον (§. 17). Τοῦτο, εἰ οὕτως ἔχει, δείκνυσιν

τότε ἐστὶ τοῦς πάπας οὐ μόνον μὴ χρηματίσαντας ἀναμαρτήτους ἢ ἀλανθάστους, ἀλλ' ἀρξικμένους γίγνεσθαι καὶ ἀλλοιωτὰς τῶν κυριακῶν, τῶν ἀποστολικῶν καὶ τῶν οἰκουμενικῶν θεσμῶν (α), Sed quia hucusque ab haereticis infans in Baptismate tertio mergebatur fiendum apud vos esse non censeo nedum mer-siones numerantes divinitatem dividant. « Ἐπειδὴ μέντοι μέχρι γε νῦν ὑπὸ τῶν αἵρετικῶν τὸ βρέφος ἐν τρισὶ καταδύσεσιν ἐβαπτίζετο, μὴ γίγνεσθαι τοῦτο παρ' ἡμῖν ἀποφαίνομαι, ὅπως μὴ ἀριθμοῦντες τὰς καταδύσεις διαιρῶσι τὴν Θεότητα (β) ».

§. 21. Ἐξ οὗ οὖν οὗτος ὁ πάπας (καὶ καθ' ἡμᾶς ἅπασι τῆς συκοφαντίας) ἐνὶ ἀπλῷ censeo « ἀποφαίνομαι » τὴν μὲν μίαν τῶν Εὐνομιανῶν κατὰδυσιν οὐκ ἐροβήθη μὴ περιέχῃ ἀσίβειαν, τὴν ἀπανταχοῦ δὲ τῆς οἰκουμένης ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ κύρος et totius orbis consensum ἔχουσιν θεοπαραδοτὸν τριττὴν κατὰδυσιν αἵρετικῶν τελετὴν ἔχειν, καίτοι μικρὸν ἀνωτέρω αὐτοῖς εἰπὼν nos autem tertio mergimus « ἡμεῖς δὲ (οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας) τρεῖς καταδύσεις ποιοῦμεν », οὐδὲν θαυμαστὸν ἐὰν ἡ προμνημονευθεῖσα Δ'. Τολετανὴ τοπικὴ Σύνοδος, τολμήσασα

(α) Τὰ δὲ τριαυτὰ πολλάκις μὲν καὶ ἀμαθείς, πολλάκις δὲ καὶ ὡς συμβάλλοντα εἰς τὰ σχέδια τῆς ἡδὴ ἀρχομένης αὐτῶν κοσμικῆς κυριαρχίας, καὶ εὐδαιμονίας τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν ἐπίβουλον. « Ταύτην τὴν αἵρεσιν (τοῦ Κλεομένους) ἐκράτουν Κελλίστος (πάπας οὗτος), ἀνὴρ ἐν κακίᾳ πανούργος καὶ ποικίλος πρὸς πλάνην, θηροῦμενος τὴν τὴν ἐπισκοπῆς θρόνον (οὗ καὶ ἐπέτυχεν). Τὸν Ζεφυρίνον (καὶ οὗτος πάπας προκάτοχος τοῦ Κελλίστου) ἄνδρα ἰδιώτην καὶ ἀγράμματον καὶ ἄπειρον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅρων πείθων δόγμασι καὶ ἀπαιτήσεσιν ἀπειρημέναις ἤγεν εἰς τὸ ἐβούλετο (ὁ Κλεομένης), ὅτι οὕτως θεωροῦσθαι καὶ φιλάργυρον ἐπιθεῖν αἰεὶ στάσεις ἐμβαλεῖν ἀναμίαν τῶν ἀδελφῶν. (ἔρ. Ἱερ. Φιλοσ. βιβλ. θ'. §. 11.) Ὁ πολυμαθέστατος οὗτος συγγραφεὺς διηγεῖται ταῦτα ὡς αὐτόπτης· ἐτύχχανε γὰρ τότε εἶναι ἐν Ῥώμῃ.

(β) Ἄλλὰ πῶς ἔστι δυνατόν μὴ ὑποπτεῖσθαι τὸν ἅγιον Γρηγόριον, ὅτι καὶ ἡ μία κατὰδυσιν ἐδύνάτο σημαίνει τὴν τοῦ Σαβαλλίου συναλειψὴν καὶ σύγχυσιν τῶν προ-ῤαπων, ἢ τὴν τοῦ Νεκτοῦ, ὅτι ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τρία εἰσὶν ἐνὸς καὶ ὁμοῦς καὶ ὁμοῦς ὑποστάσεις ;

Συμ. τοῦ Ἐκκλ.

ἵνα ἐκρέρη καὶ κανόνα (τὸν Ε΄.) ἐπ' αὐτῷ, δοκῇ ἡμῖν γε ὑπό-
 πτος, ὡς οὐ μόνον ὑπὸ ἀμφιβόλων τὴν πίστιν ἀνδρῶν συγκερο-
 τημένη, ἀλλ' ἴσως καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς Λέανδρον ἐπιστολὴν πλα-
 τουργησάντων, ἢ καὶ ὁμοφρόνων ἄλλοις δυσσεβέσιν ἀνδράσιν, οἵ-
 τινες ἢ ἠπάτησάν πως τὸν πάπαν Γρηγόριον καὶ ἔλαβον παρ' αὐ-
 τοῦ τὴν τοιαύτην ἄδειαν, ἢ καὶ ἐπλάσσαν (εἰς ὅπερ ἐγὼ πέποιθα)
 ὡς ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν αὐτοφυῶς τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἠπάτησαν καὶ
 τὸν Λέανδρον αὐτόν. Ἄλλως γὰρ ὁ ὀρθὸς αὐτὸς λόγος καὶ τὸ κα-
 θολικὸν ἀξίωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ σύμπνοια πάσης τῆς Οἰ-
 κουμένης καταβοᾷ τῆς ἀθεμιτουργίας καὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου
 καὶ τῆς Τολετανῆς Δ΄. Συνόδου, ὡς Εὐνομιανῆς. Οὕτω γὰρ αὕτη
 καὶ ἐν τῷ Ε΄. κανόνι τὴν τριττὴν κατάδυσιν πλαγίῳ τῷ τρόπῳ αἰ-
 ρετικῶν ἔθος ἀποκαλεῖ· *ne videatur apud nos qui tertio mer-
 gunt (α) haereticorum probare assertionem dum sequuntur
 et morem* εἰπὼς μὴ δόξωσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἐν τρισὶ καταδύσεσι

(α) Ἡ ἐπιστολὴ λέγει προφανῶς, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν τοῦ πάπα ἄδειαν ἐν
 μιᾷ καταδύσει ἐβάπτισαν, οἱ δὲ καὶ ἐβάπτισαν, καὶ δοκεῖ ὅτι ἐναντιουμένων τῶν ὀρ-
 θόδοξων ἐπὶ τῇ καινοτομίᾳ διωργήσαντες ἐπὶ ποτε τὴν τοῦ πάπα ἐπιστολὴν κατὰ τῆς
 γνώμης καὶ τοῦ Λεάνδρου αὐτοῦ, ἢ διὰ τί αὐτὸς περὶ τούτου ἔγραψεν ἐρωτῶν τότε καὶ
 τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἅγιον Ἰωάννην τὸν Νηστευτὴν, ὃ γὰρ Ἰσιδωρος ἀδελφὸς
 καὶ διάδοχος ἐκείνου μνημονεύει ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνον, ἥτις ἦν ἂν πάντως
 πρέπουσα εἰς καθολικὸν καὶ ὀρθόδοξον διδάσκαλον. Καὶ τις τῶν ἡμετέρων οὐκ ἀ-
 δύνατα μὲν λέγει, ἐμοὶ δὲ οὐδαμῶς πιστὰ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐν ἁγίοις Γρηγορίου (ὃν
 οὐδέποτε ἔρῳ παραχράκην, ἀπαγε! τοῦ ἀποστολικοῦ βαπτίσματος, ἢ καὶ συν-
 αινούντα), ὅτι ἡ διένεξις μεταξὺ Γρηγορίου καὶ Ἰωάννου ταύτην ἔσχεν ἀρχὴν· διότι
 οὗτος ἤλεγξεν αὐστηρῶς τὸν νεωτερισμὸν, ὅθεν καὶ ὑπερίσχυεν ἡ τριττὴ κατάδυσις,
 ὡς ἔλεγεν ὁ Οὐάλ. (§. 17)· τὸ δὲ πρόσρημα οἰκουμενικόν, ἐγένετο προφανιστολογία
 ὑποσπῶν εὐπρόσωπος τῷ πάπᾳ. Καὶ τῷ ὄντι τὸ ἔθος τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας
 τῆς Ῥώμης τοιοῦτον ἐχρημάτισεν εἰς πάντας τοὺς νεωτερισμούς· ὁ θεὸς Φώτιος ἡ-
 λεγχε τὸν νεωτερισμὸν τὸν, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Ἀδριανὸς συνεκρότην
 συνόδους καὶ κατεδίωκον αὐτὸν ὡς ὑπερηφανεῖα καὶ βία κατασχόντα τὸν θρόνον· ὁ
 ἱερὸς Μιχαὴλ ἤλεγχε τὸν νεωτερισμὸν τῶν ἀζύμων· Λέων ὁ Θ΄. ἔλεγε καρδινάλιως
 ἢ παπικῶς ἐφίετο πορφύρας. Ἀλλὰ ταῦτ' ἐχέτωσαν ὅπως ἂν ἔχωσι· τὸ θετικὸν
 τοῦτ' ἐστὶν ὅτι καὶ τότε ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι τῆς Ἰσπανίας ἀντιπαλαίευσαν τοὺς αἰ-
 ρετικούς ἀπευθύνθησαν εἰς Κωνσταντινουπόλιν.

βαπτίζοντες τὴν τῶν αἰρετικῶν ἀποδέχεσθαι γνώμην, τῷ αὐτῶν
 ἔθει ἐπόμενοι». Πῶς, πρὸς Θεοῦ! ἐτόλμησεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος
 ἢ ὅστις ἂν ἢ ὁ πάπας οὗτος καὶ αὕτη ἡ Σύνοδος, εἰπὼς μὴ ἦν
 συλλογὴ εὐνομιανῶν αἰρετικῶν, πῶς ἂν, λέγω, ἐτόλμησαν εἰπεῖν τὴν
 τριττὴν κατάδυσιν *morem eorum* «ἔθος αὐτῶν», τῶν αἰρετικῶν
 δηλαδή, ἐν ᾧ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος μέχρις αὐτῶν, καὶ ἀπ' ἀ-
 νατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν, ἐν τρισὶ καταδύσεσιν ἐγένετο καὶ
 γίνεται ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τὸ βάπτισμα, συμμαρτυρούν-
 των τῶν Ἀποστόλων καὶ τοσοῦτου νέφους θεοφόρων Πατέρων καὶ
 τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, πλὴν τῶν εὐνομιανῶν ἢ καὶ τῶν
 ὀλιγίστων ἀρχομένων ἤδη παπιστῶν, καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη μᾶλλον
mos «ἔθος» τοσοῦτων ἐκατομμυρίων λαῶν, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν
 τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτῶν διὰ τοσοῦτων αἰώνων, ἀλλ'
 ἔστι *mos ἔθος* ὀλιγαριθμῶν αἰρετικῶν, οἵτινες τοιοῦτῳ δολίῳ
 προσήματι καὶ τοιαύτῃ ὑποκρίσει ἰσχύσαντες ἐμίχναν εἰς τέλος
 καὶ πάσας τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας, καὶ δὴ καὶ τὴν τῆς Ῥώμης
 αὐτῆς; Εἶτα δὲ καὶ πῶς *mos, ἔθος*, ἐν ᾧ ὁ Κύριος *βάπτισμα* εἶπε,
 καὶ ἀπαιτεῖ, καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ σημασίᾳ πᾶσα ἡ Καθολικὴ ἐκκλησία καὶ
 ἐν πρώτοις Πελάγιος ὁ πάπας τὴν τριττὴν κατάδυσιν *trinam im-
 mersionem κυριακὴν παράδοσιν* κατέχει (§. 44), καὶ *νόμον
 γραπτὸν legem scriptam* προταγορεύει ὁ ἱερόνομος (§. 40)· Ἀλλ'
 ἡ ἐπιστολὴ περιέχει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὸ ἀντιφατικόν·
 λέγει γὰρ «τηρεῖτω δ' ἕκαστος τὸ ἔθος τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ» καὶ
 ἐν τούτοις αὐτὸς ἀντινομοθετεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἰσπανίας ἐχού-
 σῃ ἕως τότε τὴν ἀποστολικὴν τριττὴν κατάδυσιν· ἢ εὖ σοι δοκεῖ
 ταῦτα πάντα ἔχειν χαρακτῆρα αἰρετικῶν ἀνδρῶν παρακοπῆς;

§. 22. Ἄπορον δὲ πῶς ὁ ἐν ἁγίοις πάπας Γρηγόριος, σκιαμα-
 χῶν καὶ πυκτεύων δὴθεν καθ' αἰρετικῶν, καὶ ἀντικαθιστῶν εἰς
 τὴν τριττὴν κατάδυσιν, ἀποβλεθεῖσαν τάχα ὡς αἰρετικῶν ἀν-
 δρῶν ἔθος, τὴν μίαν τῶν Εὐνομιανῶν, ὡς ὀρθόδοξον (α), οὐκ ἐνε-

(α) Ἐθάρμυσε τοῦ τῆς διατάξεως ξένου καὶ ἀντικανονικοῦ καὶ ὁ σφοδρὸς διδά-
 σκαλος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν τῷ περιεχόμενῳ καὶ σφραγισμένῳ
 συγγράμματι αὐτοῦ (Περὶ τῶν Ο΄. Ἑρμην. Β:βλ. Α΄. κεφ. §. σθ΄.) Σημ. Ἐκδ.

θυμήθη, ὅτι τοσοῦτοι Κανόνες, τηλικούτοι Πχτέρες, καὶ πρὸ πάντων ἡ Οἰκουμενικὴ Β'. Σύνοδος γέννημα καὶ ἐπινόημα αἰρετικῶν κηρύσσει τὴν μίαν κατὰ δύσιν καὶ ἐπιτάσσει ῥητῶς βαπτίζεσθαι « τοὺς εἰς μίαν (ΑΠΑΩΣ) κατὰ δύσιν βαπτιζομένους » (§. 12. α.), καὶ ὅτι τοὺς εἰς μίαν κατὰ δύσιν βαπτίζοντας καθαιρεῖ ὁ ἀποστολικὸς κανὼν (Καν. 50), καὶ οὕτω ποιῇται ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ἡ καὶ οἱ συνοδικοὶ ἐν τῷ κανόνι αὐτῶν ὑπερκαπολογίαν τινὰ τῆς νέας τυχούσης διαταγῆς! ἀλλ' οὐδὲν οὐδαμῶς, ἀλλὰ μάλιστα καὶ σύγκειν αὐτῆς ποιῶσι διὰ κακοηθεστάτων λόγων καὶ ἀντευαγγελικῶν. Ἴδου πρὸς τοῖς ἄλλοις πῶς δυσσεβῶς διὰ τῶμας τοῦ διδασκάλου Θωμᾶ ἐκφράζονται οἱ συνοδικοί. *Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter unica immersione Triduum autem sepulturae non est de necessitate salutis nostrae; quia etiam si uno die fuisset sepultus vel mortuus, sufficisset ad perficiendam nostram redemptionem.* « Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ πυποῦται ἱκανῶς ἐν τῇ μιᾷ καταδύσει: τὸ γὰρ τριήμερον τῆς ταφῆς οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν. εἰ γὰρ καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐθάπτετο, ἢ καὶ ἐθνησκεν (οἷον φυσικῶς θανάτω, ἢ ζήσει, ἢ πληγῇ, καὶ ἐν ἀκαρεῖ πρὸ τοῦ ταφῆναι πάλιν ἀνίστατο) (α) ἤρκεσεν ἂν εἰς τὴν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐκτέλεσιν». αἱ τῆς ἐλπίδος ἀφοδίαι τῶν ταῦτα λεγόντων, εἶπεν ἂν ὁ μέγας Βασίλειος, τί πλέον αὐτῶν ὀδύρωμαι, τὸ ἀμχθὲς ἢ τὸ βλάσφημον; » Τίς ποτὲ, πρὸς Θεοῦ! τῶν ὀρθόδοξων Πχτέρων δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν οὕτως ἀσεβῶς παρεστὸς τὰ τῆς Θείας οἰκονομίας α προσγνωσμένα μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπ' αἰώνων δὲ προτυπωθέντα ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ ὑπὸ τῶν προφητῶν (Ἰωνᾶς. β'), ἀφανερωθέντα δ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ἡμᾶς, καὶ ἐρμηνευθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου ῥητῶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ « εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ Προφήτου. ὥσπερ γὰρ Ἰωνᾶς ἦν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ

(α) Τὸ παντάπασι περιττὸν τῆς ταφῆς ἐνταῦθα ἐσημειώσατο ὁ Θωμᾶς ἐπὶ συστάσει τοῦ ῥητισμοῦ, ὡς καὶ τὸ, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐπὶ συστάσει τῆς μοναδικῆς καταδύσεως.

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» (Ματ.). καὶ πάλιν « λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν » (Ἰωάν. 6. 49.) καὶ πάλιν « ὁ πλάνας οὗτος εἶπεν ἐτι ζῶν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι » (Ματθ. κζ', 63). καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐρμηνεύων τὰ περὶ ἑαυτοῦ, « ὡ ἀνδρες καὶ βραδείς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν οἱ ἐλάλησαν οἱ προφῆται! οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ » (Λουκ. κδ', 26); « τάχα δ' ἂν τις καὶ ἄλλος εὑρεθείη λόγος τούτων ἀπορρητότερος ». Καὶ ἐπὶ τίνι ταῦτα πάντα; ἐπὶ καταλύσει μὲν θείας καὶ ἀποστολικῆς τελετῆς, ἀντικαταστάσει δὲ αἰρετικῆς; « ἄλλος οὗτος τρόπος δυσσεβείας διπλᾶ βλασφημεῖν ἐνὶ ῥήματι! ἀλλ' ὡς μὴ ὤφειλεν! ἢ ῥὶν τῆς ἱερᾶς κριτικῆς καταμηνύει τὴν αὐτὴν ὁσμὴν καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τῶν δυτικῶν γνωματευμάτων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ περὶ θεότητος δόξῃ, καὶ ὅτι περιττὴ ἡ μετάληψις τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου, καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ μὴ ἐσταυρώσθαι καὶ ἐσπρχισθαι τὸν Κύριον ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ἥτοι τῆς σφαγῆς τοῦ ἀμνοῦ (ὅρ. Παπιστ. Ἐλέγγ. Τόμ. Α'. μέρ. α. §. 41.).

§. 23. Διὸ ἀνεγνόντες πάλαι ποτὲ ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ Θεολογικῷ συντάγματι τοῦ Εἰρηναίου Φαλακώστη (Ἠβλ. ιβ'. κεφ. δ'. §. 39.) ex qua (epistola Gregorii scil.) simul patet utroque modo baptismum recte absolvi posse. « εἰς ἣν (ἐπιστολῇ; δηλαδὴ τοῦ Γρηγορίου) προδήλω; φαίνεται δύνασθαι εἶναι τελεσθῆναι τὸ βάπτισμα ὀρθῶς κατ' ἄμφω τοῦς τρόπους » (ἐν τρισὶ δηλαδὴ καταδύσεσι καὶ ἐν μιᾷ), ἐθαυμάσαμεν πῶς ἔχει τελεσθῆναι τοιοῦτο βάπτισμα καὶ ἐπὶ τοιοῖςδε ἀντιγραφικοῖς λόγοις ὀρθῶς, ἐναντίον τῆς ῥητῆς ἀκυρώσεως τοῦ τοιούτου βαπτίσματος, γενομένης ὑπὸ τε τῶν ἀποστολ. Κανόνων (Καν. 50.) καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Β'. Συνόδου, ὧν τοῦς κανόνες αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐν τῷ αὐτῷ Θεολογικῷ ἀναφέρει (σελ. 220 καὶ 223) μεταξὺ τῶν κατ' ἐπιτομὴν αὐτῷ συλλεχθέντων αὐτόθι συνοδικῶν κανόνων, ὡς τῶν αἰ. ῥυθμιζόντων τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καθὰ αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς συλλογῆς αὐτῶν ῥητῶς λέγει (Lib XVI. C. IV). *Evidens est non aliunde posse meliorem*

disciplinae Ecclesiasticae notitiam hauriri quam ex ipsa illa canonum collectione. « Προφανώς δὲ οὐκ ἂν ἔχοις ἄλλοθεν ποθεν ἀκριβεστέραν ἐκκλησιαστικῆς τάξεως γνῶσιν ἀρύσασθαι, ἢ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τῶν κανόνων συλλογῆς ».

§. 24. Καὶ ἐνταῦθα εὐθετός ἐστιν ἡ τήρησις, πῶς οἱ παλαιοὶ νεωτερισταὶ πλὴν τινὶ μεθόδῳ ἠπάτησαν τοὺς δυτικούς χριστιανούς καὶ ἀπεπλάνησαν αὐτούς τῆς ὀρθοδοξίας τῶν προγόνων αὐτῶν. Ἰδοὺ γὰρ αὕτη ἡ ἐν μιᾷ καταδύσει βάπτισις δέδεικται εἶναι πλάσμα αἰρετικῶν, κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα ἀπ' εὐθείας προσβαλλόντων καὶ τὰ θεσπίσματα τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ ἀριδῆλως λεγόντων τὰς τρεῖς καταδύσεις (ἃς ἐκεῖνοι οὕτω καιρίας ἔκριναν §. 12) εἶναι αἰρετικῶν (ἥτοι τῶν ὀρθοδόξων τῶν τὴν ἁγίαν ταύτην Σύνοδον, ἐχθρὰν τῷ Εὐνομίῳ, ἀπικασμένων) ὡς διακρινόντων δὴθεν τὴν θεότητα (ἐν τρισὶ προσώποις δηλονότι). Κατὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα προσέβαλον αὐτὸ τὸ πάνσεπτον Σύμβολον ταύτης τῆς ἁγίας ὁμολογίας καὶ προσέθεντο τὸ, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐπὶ προσχήματι ὅτι δὴθεν τὸ λέγειν μόνον, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἦν ἡ τῶν Νεστοριανῶν αἵρεσις !! Περὶ τὸν ΙΑ'. αἰῶνα εἰσῆχθησαν τὰ ἄζυμα τῶν μονοφυσιτῶν ἐπὶ προσχήματι, ὅτι δὴθεν τὸ ζυμωτὸν εἰσῆχθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. πάπα Ῥώμης εἰς πείσμα τῶν Ἐβιωναίων, καὶ ἐπειδὴ ἤδη ἐξέλιπεν ἡ αἵρεσις εἰσῆχθησαν πάλιν τὰ ἄζυμα. Οὕτω διηγείται τὴν ὑπόθεσιν ὁ Θωμᾶς, ἀντιζῶος τῆς ὑπὸ τοῦ Πλατίνου παραδιδομένης ἐν τῷ βίῳ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου πάπα· διότι, λέγει, ἀρχῆθεν μὲν ἦσαν ζυμωτὰ, ἐπὶ δὲ τούτου ut Ebionitis haereticis calumniandi causa auferatur « ὡς ἂν τοῖς Ἐβιωναίοις αἰρετικοῖς ἡ τοῦ συκοφαντεῖν αἰτία ἀφαιρεθῇ », εἰσῆγαγε καὶ αὐτὸς τὰ ἄζυμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης (ὅρ. Παπῆς. Ἐλέγχ. Τομ. Α'. μέρ. α. §. 53). Περὶ τὸν ΙΕ'. αἰῶνα εἰσῆχθη ἡ μονοειδὴς μετάληψις, ἥτοι ἡ δόξα τῆς concomitantiae ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὴθεν ἦσαν τινες τῶν αἰρετικῶν λέγοντες, ἀναιμὸν σῶμα μεταλαμβάνειν τρώγοντες τὸν ἄρτον, κτλ. Οὕτω καὶ τῷ βαπτίσματι. κυροῦται ἡ ὑπὸ τῆς ἐχθρᾶς τῷ Εὐνομίῳ Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου καταργηθεῖσα μία κατάδυσις, καὶ ἀκυροῦται ἡ ὑπ' αὐτῶν

ἀπαιτούμενη τριττὴ κατάδυσις ὡς μὴ χρησίμη, καὶ τοῦτο δὴθεν εἰς πείσμα τῶν Εὐνομιανῶν ἢ τῶν Ἀρειανῶν· οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιπῶν νεωτερισμῶν. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ὁμνουμένη ἐκείνη ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, οὐ πονηρὰ γνώμη, ὡς ἐγὼ πείθω ἐμχυτὸν, ἀλλ' ὡς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος περὶ τοῦ Διονυσίου, « τῷ σφόδρα ἀντιτείνειν πᾶσιν αἰρετικοῖς καὶ ἐν ἅπασι », καὶ ταῦτα σκκιῶς, κατὰ τὰς διδασκαλίας τῆς σκκιᾶς σχολαστικῆς φαντασίας, νῦν μὲν ut haereticis columniandi causa auferatur συμφωνοῦσιν αὐτοῖς, νῦν δὲ in detestationem erroris Arianorum (§. 35) καταλύουσα τὰ παρ' αὐτῇ ὀρθόδοξα καὶ ἀποστολικά, περιφερομένη ἔρμειον ξέναις καὶ ποικίλαις διδασκαλίαις ἐν τῇ κυθείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πλάνης, « γράμματι κλαπείσιν καὶ ῥήμασι τεχνικοῖς εἰς πονηρὰν κοινωνίαν » συνέχεε τὰ πάντα καὶ ἐπαθεν, ὅπερ προβλέπων ἐροεῖτο ὁ συνετός Οὐαλφρίδων Nihil nobis restabit « οὐδὲν ἡμῖν ἀπολειφθήσεται » ! Τοῦτο τὸ οἰκτρὸν παράδειγμα τῆς ἀνεπισιθίτης ἐκ μικρῶν εἰς μεγάλας ἀμπλακίας ἐπολιοθησάσης Ῥώμης· ἔτι μᾶλλον περιδεῖς ποιεῖ τοὺς μείναντας ὀρθοδόξους· κοινὴ γὰρ ἡ ἀπειλὴ (Λουκ. ΙΙ'. 5)· καὶ ἡ παραγγέλια τοῦ Παύλου (Α. Κορ. Ι', 12.) ἐνταῦθα μάλιστα ἔχει χώραν· « ὁ δοκῶν ἐστάναι βλέπειτω μὴ πέσῃ ».

§. 25. Οὕτω τοίνυν τοῦ ἐν τρισὶ καταδύσει βαπτίσματος θεοπαράδοτου καὶ μόνου καθολικοῦ καὶ ἀποστολικοῦ τύπου ἀποδειχθέντος ἐν ἀπάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅπως καταλύσῃσι τὸ κῦρος τούτου καὶ ἀντισταγάγῃσι τὸ ῥάντισμα, ὡς ἀποστολικὴν δὴθεν τελετὴν ισότιμον, παρὰ ταῦτα καὶ ἑτέρα γελοῖα ὡς ἀληθῶς ἀντιβάλλουσιν οἱ Δυτικοί, καὶ σοφιστικὰ καὶ ἀνάρμοστα εἰς τὸν εἰλικρινῆ χαρακτῆρα τῶν χριστιανῶν, οἵτινες σιμνόμεθα ὡς αὐτὴν λατρεύοντες τὴν Ἀλήθειαν « Ἐγὼ εἰμι ἡ Ἀλήθεια ». Πρῶτος μὲν οὖν Θωμᾶς (D. Thom. Aquin. Sum. p. III. quæst. 66, art. 7) ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, καὶ βεβαιοῖ, ὅτι διὰ ῥαντισμοῦ ἐβάπτισεν ὁ Πέτρος τὰς πέντε χιλιάδας (Πράξ. Ἀποστ. δ'. 3), καίτοι τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ οὕτε βάπτισμα ἀναφέροντος· καὶ οὕτε ῥάντισμα. Ἰδοὺ ἡ ἱερὰ περικοπή· « Λαλούντων δὲ αὐ-

τῶν (τῶν ἀποστόλων) πρὸς τὸν λαὸν ἐπέστησαν αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαόν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν. Καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον, ἣν γὰρ ἐσπέρα ἦδη. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν· καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε». Ποῦ ἐνταῦθα τὸ βάπτισμα ἢ τὸ ῥάντισμα, ὅπερ ὠπτάνθη τῷ ἀγγελικῷ διδασκάλῳ Θωμᾷ ἐπὶ δικαιολογίᾳ τοῦ ῥαντισμοῦ, ὅπου βλέπομεν ὅτι ἐπὶ αὐτῇ τῇ διδασκαλίᾳ ὄντες ἐκρατήθησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐβλήθησαν εἰς φυλακὴν, καὶ ἦδη νύξ ἐπῆρχετο; ἀλλὰ καὶ τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τῶν Πράξεων ἐδαφίῳ μᾶ· «Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν (ὅσοι δὲ ποτε τότε ἐβαπτίσθησαν)· καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ (ὡς δηλαδὴ οἱ πεντακισχίλιοι) ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι»· οὐδεὶς λοιπὸν λόγος· κἀνταῦθα οὔτε περὶ βαπτίσματος οὔτε περὶ ῥαντισματος τῶν προστεθειμένων τριῶν χιλιάδων. Ὡστε αὐτοματιζοί πάντως· οὗτος ὁ διδασκαλὸς συμπεραίνων ἐκ ταύτης τῆς ἀποστολικῆς περικοπῆς τὸ, *et ideo dicendum est, quod immersio non est de necessitate baptismi* «διὸ καὶ ῥητέον μὴ εἶναι τὴν καταδύσει ἀναγκαίαν ἐν τῷ βαπτίσματι»· εἰ καὶ προστίθῃσι λέγων· *Quod in immersione expressius representatur figura sepulture Christi, et ideo hic modus baptizandi est communior et laudabilior*· «Ὅτι ἐν τῇ καταδύσει ἐκφρατικώτερος γίνεται ὁ τύπος τῆς ταφῆς τοῦ Χριστοῦ· διὸ καὶ οὗτος ὁ τρόπος τοῦ βαπτίζειν κοινότερος τε ἅμα καὶ ἐπαινετώτερος.

§. 26. Ἐν πᾶσι μὲν τοι τοῦτοις ῥητέον τάληθές, ὅτι ὁ Θωμᾶς, τῷ φόβῳ ἰσως τοῦ διωγμοῦ ἐκ μέρους τῆς νεωτεριζούσης Ῥωμάνος ἐκκλησίας, περινενοημένως ἐρ' ὅσον εἶχε τόλμη· συνίστησιν εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς Δύσεως τὸ διὰ καταδύσεων βάπτισμα, ὀνομάζων αὐτὸ *modum communiozem*, ὃ ἐστὶ καθολικόν, *tutiozem* ἀσφαλέστερον καὶ *expressiozem* ἐκφρατικώτερον τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου καὶ *laudabiliozem* ἐπαινετώτερον· καὶ οὕτω συμβουλεύει

παραγγέλλει τοὺς συνετιωτέρους καὶ εὐσεβεστέρους ἱερεῖς ἢ καὶ τοὺς ἐν ἀληθείᾳ τῇ πίστει προσερχομένους, ἢ καὶ προσφέροντας· τὰ ἐκ αὐτῶν τέκνα εἰς τὸ φῶτισμα, ἵνα βαπτίζωνται ἐν καταδύσει. Τίς γὰρ ἔχων νοῦν καὶ μὴ ἀμελῶς ποιῶν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀκούων τὸν τὸ ῥάντισμα συνιστῶντα λέγειν τὸ βάπτισμα Καθολικόν, ἀσφαλέστερον, ἐκφρατικώτερον τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου, ἐπαινετώτερον, οὐ προκρίνει τοῦ ἀσημάντου εἰς τὸ καθ' ἐκυτὸν ῥαντισμοῦ δι' ἐκυτὸν τε καὶ διὰ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ὡς τοῦ βαπτίσματος ὄντος τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῷ χριστιανῷ; Ἀλλὰ δοκεῖ ὅτι ἐπ' αὐτῷ καὶ πάπας τις θεοσεβής, ἢ ἡ εὐλάβεια τοῦ κοινοῦ πάλιν ἐσπούδασεν, ἵνα ἀναλάβῃσι τὴν ἀρχαίαν τελετὴν· διότι προστίθῃσι *sed cessanti tale causa, communiter observatur in Baptismo trina immersio; et ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum ecclesiae non observans nihilominus tamen esset Baptismus*. «Ἀρχειρεθείσης δὲ τῆς τοιαύτης αἰτίας, κοινῶς φυλάττεται ἐν τῷ βαπτίσματι ἡ τριττὴ κατάδυσις· διὸ καὶ εἴ τις νῦν ἄλλως βαπτίσει, μέγα μὲν ποιήσει ἁμάρτημα μὴ τηρῶν τὸ ῥητὸν τῆς Ἐκκλησίας, οὐχ ἥττον δ' ἂν εἴη βάπτισμα ὃ ποιεῖ.» Διατί λοιπὸν κατηγοροῦνται οἱ ἀνατολικοὶ ὁρθόδοξοι ὁμολογοῦντες, καὶ μετὰ τῆς Ἀ'. Οἰκουμ. Συνόδου γνωρίζοντες «Ἐν βάπτισμα εἰς ἄρεσιν ἁμαρτιῶν», καὶ ἐξασφαλιζόντες, ἐξ ὧν γε ἐκ τῶν Γραφῶν καὶ ἐκ τῶν Συνόδων καὶ ἐκ τῶν μεγάλων ἀρχαίων διδασκάλων παρέλαβον, τὴν σωτηρίαν τοῦ προσερχομένου *modo communiori, expressiori, tutiori et laudabiliori*; ἢ τάχα ἄλλως οὐκ ἂν ἔδοξαν, ἢ μᾶλλον οὐκ ἂν κατηγορήθησαν ὡς φθονεροὶ τινες καὶ κρυψιτάλαντοι, μάλιστα ὅταν ὁ προσερχόμενος αὐτοὺς ἀκριβῆλλῃ εἰς τὸν ῥαντισμόν;

§. 27. Διὸ ταῦτα εἰς τοὺς μεταγενετέρους σχολαστικοὺς μαλακὰ ἔδοξαν καὶ ἀμφίβολα, ὥστε πείσαι τοὺς σχισματικοὺς ἡμᾶς ἀπρίξ ἔχομένου τῶν ἀρχαίων, ὅθεν ἄλλοι τινὲς ἄλλα πολλὰ καὶ πολὺ τῆς ἀληθείας ἀπώτερὰ ἐπεσώρευσαν, ἐν οἷς διαπρέπει καὶ τις *de Carboneano*, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς γενναῖόν τι ἢ καὶ ἄξιον ἀκοῆς προήνεγκεν. Ὅθεν ἐδέχτην ἵνα ἀρχαίαν τινὰ γνώμην προσ-

φέρωσιν εἰς τὸ μέσον· καὶ δὴ ἐπάγουσιν ἐκ τῆς 76 ἐπιστολῆς τοῦ ἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ, ὅτις πρὸς τὸν ἐρωτῶντα αὐτὸν Μάγνον τοιαύδε ἐπιστέλλει· *Quaesisti etiam quid mihi de illis vedaatur qui in infirmitate et languore gratiam Dei consequuntur, an habendi sint legitimi Christiani; eo quod aqua salutari non loti sunt sed perfusi.* « Ἔτι δὲ πυνθάνη τί μοι δοκεῖ περὶ τῶν ἐν νόσῳ ἢ περὶ ἀσθενείας προσερχομένων εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, εἰ ἄρα νόμιμοι (γνήσιοι) εἰσι χριστιανοί, ὥς μὴ λουσθέντες τῷ σωτηρίῳ ὕδατι· ἀλλὰ περιχυθέντες· » πρὸς δ' ἀποκρίνεται ὁ ἱερός Κυπριανός *In sacramentis salutaribus necessitate cogente et Deo indulgentiam suam largiente tutum credentibus conferre divina compendia. Nequaquam movere debet, quod aspergi, vel perfundi videantur aegri, cum gratiam dominicam consequuntur, quando scriptura sancta per Ezechielem prophetam loquatur et dicat; « Et aspergam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus immonditiis vestris etc. « Ἐν τοῖς ψυχροσωτηρίαις ἁγιάσμασιν, ἀνάγκης καταπειγούσης, τῇ τοῦ Θεοῦ συγκαταβάσει ἀσφαλές ἐστι προσάγειν τοῖς πιστοῖς κατ' ἐπιτομὴν τὰ θεία. Μηδεὶς οὖν ταρσασέσθω ὁρῶν τοὺς νοσοῦντας ῥαντίζομένους ἢ καὶ περιχυμένους· τὸ βάπτισμα γέγραπται γὰρ δι' Ἰζεκιήλ τοῦ προφήτου (κεφ. λζ'. 25)· « Καὶ ῥανθῶ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρὸν καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πάντων τῶν ἀκαθαρσιῶν ὑμῶν (α) ».* Ἐκ τούτων τῶν λόγων λοιπὸν συμπεραίνει ὁ ῥηθελὶς Θωμᾶς (ὅπου ἀνωτέρω) καὶ ὁ Οὐόσσιος (*De Baptism, Dis-*

(α) Ἀπαστα αὐταὶ αἱ προφητικαί, αἱ ψαλμικαί (ν'), καὶ δὴ καὶ ἀποστολικαί (Ἑβρ. Ι'. 12) ἐκφράσεις εἰσι μὲν ἐκ πρώτης ὀφείας παρηγορικαὶ δὲ καὶ ἐν τῷ κατ' ἀνάγκην, ἀλλ' οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν τῷ βαπτίσματι· τὸ γὰρ θεῖον βάπτισμα οὐκ ἐστὶν ἀπλὴ καθαρότης ἁμαρτιῶν, ἐφ' ἣ εἴρηται, ἡ δὲ καὶ ἐξέλιξις, ἀλλὰ λουτρὸν ἀναγεννήσεως, ἀλλὰ τύπος τοῦ θανάτου τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μυστήριον ὁδοῦ καὶ ὑπὲρ ἐννοικον τελειῆς, ἐν ᾗ συνδύσκομεν, συνδαπτόμεθα καὶ συνανιστάμεθα τῷ Κυρίῳ, ἥτοι γινώμεθα μέτοχοι τῶν παθημάτων αὐτοῦ, ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ. Αἱ ἡμεῖς αἰχνοὶ παρβύσαντες εἰς τὴν εὐσέβειαν τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ . . . προσερχόμεθα μετὰ

serl. I. Th. 9.) « Εἴπερ ὁ τῶν κλινικῶν βαπτισμὸς νόμιμὸς ἐστίν, ὥς μαρτυρεῖ ὁ Κυπριανός, ἀληθὲς ἄρα ἐστὶ καὶ τὸ τῶν νηπίων βάπτισμα τὸ διὰ ῥαντισμοῦ γινόμενον ἐν ταῖς τῶν δουλικῶν ἐκκλησίαις, μάλιστα δὲ κατ' ἐκεῖνα τὰ ὑπερβόρεια κλίματα, ὅπου κίνδυνος μὴ τι πάθῃ τὸ τρυφερὸν κύημα, ὅλον μὲν ἀπογυμνούμενον ψύχους ὄντος, τοῖς δὲ ὕδασι βαπτίζομενον ».

§. 28. α. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα λίαν ἀτόπως ἐπιφέρουσιν οἱ τοῦ ῥαντισμοῦ ὑπεραπισταί. Ἡ ἀνάγκη λύει μικροῦ δεῖν πάντα νόμον. Τὸ « οὐ φονεύσεις » λύεται, ἐάν τις φονεύσῃ ἐχθρὸν ἀλάστορα, εἰσελθόντα εἰς τὸν οἶκον καὶ ἀλόγως ἀρξάμενον κτείνειν τοῦ ἐν αὐτῷ· τὸ « οὐ κλέψεις » παύει, ὅταν ὁ κλέψας ἀποδείξῃ, ὅτι ἄνευ ἐκείνης τῆς κλοπῆς οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι ἢ ἀποθανεῖν καὶ αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ τὴν γυναῖκα. Ὅθεν ὁ ἅγιος Κυπριανός προσέθετο *necessitate cogente et Deo indulgentiam suam largiente ἀνάγκης καταπειγούσης καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ συγκαταβάσει*. Ἀλλὰ τὸ κατ' ἀνάγκην οὐ σχολάζει τὸν νόμον, ἥττον δὲ πάντων τὴν αἰωνίαν διαθήκην τοῦ Θεοῦ. Οὕτω καθάπαξ ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ Δαυὶδ πεινῶν ἐφραγε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως (Α'. Βασ. κ'). (α) β'. Ἄν γὰρ ἀναλογισθῶμεν τὴν τοῦ Θεοῦ συγκατάθεσιν τοῦ κενώσαντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, αὕτη ἁμετρος ἐστὶ, καὶ κατὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν γονέων ἐλπίζουσιν οὐκ ἀπιθάνως

ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφάνειᾳ πίστεως, ἐρῶντι μὲν τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρῆς, καὶ λελοθυμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, κατέχουσιν τὴν ἐμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆς. Διὸ καὶ ὁ θεὸς Χριστός τε. (Ὁμ. εἰς τοὺς μέλ- λοντας φωτισθῆναι) « Καὶ τίνας ἐνικά, φησιν, εἰ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν ὅπαντα ἀφ' ἡμῶν τὸ λουτρὸν, οὐκ ἔστι λουτρὸν ἀφέσεως ἁμαρτημάτων καλεῖται, οὐτε λου- τρὸν καθάρσεως, ἀλλὰ λουτρὸν παλιγγενεσίας; ὅτι οὐχ ἀπλῶς ἡμᾶς καθαί- ρει τῶν πλημμελημάτων, ἀλλ' οὕτως, ὥς εἰ ἀνωθεν ἐγεννήθημεν κτλ.

(α) Οὕτως ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τοὺς δουλικούς αὐτοὺς, ἂν πως τὸ νεογνὸν ἐπι- θανάτιον φαίνεται, καὶ ἀπλοῦς κοσμητικὸς δύναται βαπτίσαι, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο γί- νεται καὶ κενὸν ἵνα ὁ ταχὺν βαπτίσῃ πάντοτε, ὥστε περιττὴν εἶναι ἐκ τούτου κατὰ πάσαν περίπτωσιν τὴν ἱεουργίαν τοῦ ἱερέως, καὶ τὸ ἐπὶ τοιαύτῃ ἰδέᾳ γι- νόμενον βάπτισμα ἄκυρον πάντως λογίζεται.

Σημ. τοῦ Ἐκδ.

ὅτι τὰ τέκνα τῶν χριστιανῶν ἀποθνήσκοντα ἀβάπτιστα κατ' ἀνάγκην οὐ λογιστέα ὑπ' ὀργήν. Διότι καὶ ἡ σύζευξις τῶν γονέων αὐτῶν ἐγένετο καὶ εὐλογήθη ἐπὶ χριστιανικῇ τεκνογονίᾳ, καὶ ὁ σκοπὸς τῶν γονέων ἦν αὐτός, καὶ οὐδ' ἂν ἐμεσολάβησεν ἐκ μέρους τοῦ νεογνοῦ ἀπάρνησις, ἢ ἐναντία βούλησις. Οὕτως ἔτι καὶ εἴ τις τῶν ἀπίστων ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπιθυμήσει μετὰ δακρύων τὸ λουτρὸν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος, καὶ τοι μὴ δυνήθεις ἀπολαεῖν, βεβαπτισμένος ἐν δάκρυσιν πόθου, σεσωσμένος εἶναι πιστεύεται *necessitate cogente et Deo indulgentiam suam largienti*· καὶ πάντως μεσολαβούσης τῆς θείας συγκαταθέσεως καὶ ἀπροσωποληψίας πάντα δυνατὰ, καὶ πάντα τὰ κατ' ἀνάγκην ἐπείγουσαν ἐλλείποντα ἀναπληροῦνται· διὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος πρὸς Ῥωμαίους (κεφ. 6'. 11—12)· «Οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ· ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπωλοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται.» (α). γ'. Ἐκ τούτου καὶ τὸ εἰς τοὺς ψυχορράγοντας καὶ παραλυτικούς ἢ ἄλλως κλινήρεις διδόμενον ὅπως ποτε ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος δύναται ἰσχύειν· καὶ ὁ τοῦ μακαρίου Πέτρου ῥαντισμὸς τῶν πεντακισχιλίων (χαρισθῶμεν δὴ εἰς τὸν διδάσκαλον Θωμᾶν, ὅτι ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων ἐλκόμενος ἤδη εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐρράντισσε μακρόθεν αὐτούς), δύναται ἐπέχειν τόπον βαπτίσματος, ἀναπληρώσης τῆς θείας χάριτος· τὸ κατ' ἀνάγκην ἐλλείπον, τότε ἴσως καὶ τὴν ἐμβαφὴν τοῦ ἄκρου δακτύλου ἐν ποτηρίῳ ὕδατος εἶπεν ἂν τις δυναμένην πῶς κτλ. Ἀλλὰ ταῦτα οὐ καταλύουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν αἰωνίαν ἐπιταγὴν τοῦ Κυρίου, τὴν ἀποστολικὴν πράξιν, καὶ τὴν διηνεκὴ τῆς ὁρθοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν τελετήν. δ'. Ἀλλως τε αὕτη ἡ ῥάντισις ἢ καὶ ἐπίχυσις ὡς ἐκ τῆς ἐρωτήσεως τοῦ Μάγνου δείκνυται, ὅτι τότε τοσοῦτον ἦν ἀήθης καὶ παράδοξος ἐν τῇ Καθολικῇ πίστει, ὥστε ἀμφίβολος ἦν, καὶ εἰς τις ἐπαπορῶν ἕτερον ἀνθρώπου εὑρεῖν δι-

(α) Ὅπου ὁ θεὸς Χρυσόστομος αὐτὸ δὲ ἀνόμως οὐ τὸ χαλεπότερον, ἀλλὰ τὸ ἡμερώτερον λέγει· τούτίστιν οὐκ ἔχει κατηγοροῦντα τὸν νόμον. Σγμ. τοῦ Ἐκδ.

δάσκαλον, εἰ ἄρα γε οἱ οὕτω λαβόντες τὸ βάπτισμα ἦσαν χριστιανοὶ ἢ μὴ. Πῶς λοιπὸν μετὰ δέκα αἰῶνας ὁ διδάσκαλος Θωμᾶς βεβαιοί, ὅτι ὁ Πέτρος ἐβάπτισε μυριάδας λαοῦ διὰ ῥαντισμοῦ; καὶ πῶς ὁ Μάγνος οὐ πλέω τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν ὑστερόχρονος τοῦ Πέτρου γενόμενος ἐρωτᾷ τὸν Κυπριανόν, τί δοκεῖ αὐτῷ, καὶ ταῦτα περὶ τῶν κατ' ἀνάγκην, ἐν οἷς τὰ πάντα συγχωρητέα πῶς δοκοῦσι, καὶ οὐκ ἐγίνωσκε τὸ πάνδημον ἀποστολικὸν ἔθος ἔτι καὶ περὶ τῶν ὑγιῶς ἐχόντων, ὕπερ μετὰ τρισκαίδεκα αἰῶνας ἀνεκάλυψεν ὁ διδάσκαλος Θωμᾶς; ἢ πῶς ὁ ἱερομάρτυς Κυπριανός, ὁ τὴν τοῦ βαπτίσματος ὑπόθεσιν οὕτω διευκρινήσας, οὐκ ἀνήχθη εἰς τὴν πασίγνωστον πρεσβυγενῇ ἀποστολικὴν πράξιν, ὅπως ἀποδείξῃ τὸ κῦρος τοῦ ῥαντισμοῦ, ὡς ποιοῦσι νῦν οἱ Δυτικοί, ἀλλὰ τὸ ἰδίως αὐτῷ δοκοῦν λέγων, προσανέθετο τὴν ὑπόθεσιν εἰς μόνην τὴν θείαν *συγκατάβασιν* διὰ τὴν *προϋποτιθεμένην ἀνάγκην*, ὡς εἴθισται λέγειν ἐπὶ πάντων τῶν ἀθεμίτων μὲν, κατ' ἀνάγκην δὲ γιγνομένων ἀμπλακημάτων τε καὶ παραβάσεων τῶν θείων ἐντολῶν, ἐφ' ἧς ἐπιστηρίζεται καὶ ἡ λέγει ἡ Ἐκκλησία *Οἰκονομίαν*;

§. 29. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος (εἰς τὸ ἅγιον Βάπτ.) τὰ τοιαῦτα ἐν ἀνάγκῃ κατεπειγούσῃ βρέγματα ἢ ἐπιχύματα ἢ ῥαντίσματα οὐ δωρήματα τῆς ἐκκλησίας *ἀσφαλῆ*, ἀλλὰ τυχόν συστάσεις τινὰς ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς διδομένας ὑπὸ τοῦ τυχόντος εἰς τὸν ἔλεον τοῦ Κυρίου, καὶ δυναμένας βοηθεῖν δοξάζει· διὸ καὶ τοὺς πάντας μὴ ἀμελεῖν, ὡς ἐγένετο τότε ὑπὸ πολλῶν (ἐπὶ σκοπῷ, ἵνα, θνήσκοντες μικρὸν ὕστερον τοῦ βαπτίσματος, ὡς καθαροὶ πάσης ἁμαρτίας), ἀλλὰ σπεύδειν ἐπὶ τὸ σωτήριον βάπτισμα προτρέπει, «ἕως δύνασαι γενέσθαι πιστὸς οὐκ εἰκαζόμενος ἀλλ' ὁμολογούμενος, οὐκ ἐλεούμενος ἀλλὰ μακαριζόμενος, ἕως *δηλόν* σοι τὸ δῶρον, ἀλλ' οὐκ ἀμφίβολον».

§. 30. Ἐνθεν τοι καὶ ὁ οὕτω περιχυθεὶς τὸ βάπτισμα (μὴ ὅτι γε ὁ ῥαντισθεὶς, οὐ τυχόν οὐδὲ ῥανίς προσψύσει τοῦ σώματος §. 12. σημ.) οὐδέποτε ἤξιούτο τῆς ἱερωσύνης, καθὰ ἀποφαίνεται ὁ πάππας Κορνήλιος ἐπιστέλλων πρὸς Φάβιον τὸν Ἀντιοχείας (παρ'

Εὐσεβ. Ιστ. Ἐκκλ. Γ'. μγ'.) περὶ τοῦ Νοβατιανοῦ· «Μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐν κλίνῃ διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κληρὸν τινα γενέσθαι», ὃν οὐδὲ βεβαπτισμένον διὰ τοῦτο πιγεύει ὁ πάπας, καὶ τοι ἴσως καὶ ὑπὸ ἱερέως ὀρθοδόξου περιχυθέντος· λέγει γὰρ (αὐτ.) «περιχυθεὶς τὸ βάπτισμα, εἰς χρὴ λέγειν τὸν τοιοῦτον εἰληφέναι (βάπτισμα)». Τὰ ἐκ τῆς ἀποφάσεως καὶ τούτου τοῦ ἀρχαίου εὐσεβοῦς ποιμένος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας παρεπόμενα οὐ πάντῃ συνιστῶσι τὰ τῶν δυτικῶν ἐκκλησιῶν σημερινὰ ῥαντίσματα ἢ ἄλλους τινὰς τρόπους ἐμβροχῆς. Ἡ δὲ ἀπόφασις αὕτη τοῦ πάπα Κορνηλίου ἐστὶ δεινοῦται, ἂν τις ἀναθεωρῇ, ὅτι ἐγγράφετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους κανόνες τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοὺς πρὸ τοῦ Στεφάνου, καὶ τοὺς κανόνες τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοὺς διέποντας ὑστερον καὶ τὴν ἁγίαν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ προγενεστέρας αὐτῆς χρηματίσαντος πάπα Στεφάνου τοῦ Α'. ὅς διέσχυριζέτο, (α) ὡς ἅπαντες οἶδασι, κατὰ πασῶν τῶν ἀρχαιοτέρων μεγάλων Συνόδων καὶ πάν-

(α) Στέφανος ὁ Α'. οὐ διέσχυριζέτο, ὅτι ἅπαντα τὰ εἶδη τῆς βροχῆς τὰ ὑπὸ αἱρετικῶν γινόμενά εἰσι κύρια, ἀλλὰ μόνον τὰ τὴν τύπον τηροῦντα, μετὰ ὅλους ἀναλογιζομένης τῆς κακοδοξίας τῶν βαπτιζόντων· καὶ πάντως οἱ βαπτίζοντες τοὺς βαπτισθέντας κατὰ τὸν ἀποστολικὸν τύπον ἐν τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἐν τρισὶν ἐπιφανήσεσιν εἰς μίαν μύσιν, ἀναβαπτισταὶ ἠδύναντο λέγεσθαι· οὕτως ἔκρινε καὶ ὁ Α'. καὶ Β'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὡς καὶ αἱ μετ' αὐτάς· ἀλλ' ἔτι οὐκ ἔστιν ἀληθὲς βάπτισμα ἢτοι κατάδυσις, πῶς ἂν τις εἴποι ἀναβάπτισιν; Ἄν γὰρ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Στέφανος διέσχυριζέτο πᾶσαν ἐμβροχὴν ἰσχυρότατον καὶ ἰσοσφύκτον τῷ θεῷ βάπτισματι, καὶ ἐξουσίαν τὴν πρότερον αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἔθους τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, διὸ καὶ εἶπε nihil innovandum «μηδὲν καινοποιεῖν», τότε ἀναποδράστως συμπερανοῦμεν δύοιν θάτερον· ἢτοι ὁ Στέφανος λέγει ψευδῆ, ἢτοι ὁ Κορνήλιος, ὅστις λέγει ἐστὶ καλῆς τὴν κατ' ἀνάγκην τινὰ λαβόντα τὴν τοιάνδε βροχὴν οὐκ ἐπιτρέπεται, κατὰ τοὺς ἀρχαίους κανόνες τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, γενέσθαι εἰς κληρὸν τινα· διὸ καὶ δικαίως ἀμφισβῆλλει, ἂν ὁ Νοβατιανὸς εἰληρώς ἦν τὸ βάπτισμα. Ἀλλὰ δυνάμει ψεύδους ἐστὶ τῶν δύο τούτων σιδηράμων καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας ἁγὴν ἀσέβειαν ἡγούμενος, ἀπέχου· διὸ καὶ συμπεραίνω μετὰ τῆς ἀρχαίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας πᾶσαν βροχὴν, πλην τοῦ βαπτίσματος, τοῦλάχιστον, κατὰ τὸν διδάσκαλον Θωμᾶν, ἰδιωτικὴν πρᾶξιν, ἥτιον ἐπαινετὴν, ἥτιον ἀσφαλῆ, καὶ ὁδολῶς συμβολικὴν τῆς ἡμετέρας ἀναγεννήσεως.

τῶν τῶν Ἀνατολικῶν Αἰγυπτίων τε καὶ Ἀφρικανῶν πατέρων, βουλόμενος δεκτὸν εἶναι, καὶ, κατὰ τὸ ἀρχαῖον δῆθεν ἔθος τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, λογιζέσθαι κύριον βάπτισμα, τὸ τελούμενον ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων ἂν καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος κύριος Ἰλλερῶς ἐπὶ τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως καὶ ἐνώπιον τῆς μακαρίας Τριάδος, εἰς ἡν καυχᾶται, ὡς καὶ πρέπει εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, ὅτι ἐβαπτίσθη, δοκιμάσῃ τὸ ἑαυτοῦ ῥάντισμα, παραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὸν κανόνα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἁγίας ἐκκλησίας περὶ τῶν ἐν κλίνῃ περιχυθέντων τὸ βάπτισμα, καὶ πρὸς τὸν πολλὰ σημαντικὸν λόγον τοῦ ἐν μακαρίοις Κορνηλίου πάπα «εἰς χρὴ λέγειν τὸν τοιοῦτον εἰληφέναι», ὁμολογήσει ὅτι τὸ βάπτισμα αὐτοῦ ὑπάρχει εἰκαζόμενον, ἀλλὰ μὴ ὁμολογούμενον, ἀνάλογόν πως (δῶμεν γὰρ καὶ τοῦτο), ἀλλὰ μὴ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀκολούθως πιθανολογούμενον ἐπὶ τῇ παραδόξῳ καὶ ἀντιφατικῇ ὑποθέσει, τὴν κατάδυσιν μὴ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ βαπτίσματος !!! κατὰ τὰς τῶν σχολαστικῶν ιδέας, καὶ τῇ ἐγγυήσει τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, παραπειθείσης ὑπ' αὐτῶν, κύριον νομιζόμενον· διὸ καὶ ἀδίκως καθάπτεται τῶν ἡμετέρων ἐνδοικιζόντων περὶ τοῦ κύρους αὐτοῦ καὶ καταρτιζόντων τοὺς προσερχομένους τῷ ἀσφαλεστέρῳ τρόπῳ.

§. 34. Κατόπιν τοῦ διδασκάλου Θωμᾶ ἐρχεται σπερχνότερος, ὡς ἦν φυσικὸν, «ἡ ἐξ ἡμῶν ἐξελθὼν» καὶ αὐτομολήσας εἰς τὸν παπισμὸν Πέτρος Ἀρκούδιος (De sacram. I. De Baptism. C. X.) ἄλλα ἀεικέστερα ψευδομαρτυρῶν, καὶ, ὅπως δύναται, συκοφαντῶν τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐξ ἧς πέπτωκεν ὁ δειλαῖος. Apostolos, λέγει, itaque tot milia hominum et regna integra et amplissima imperia eodem modo aspersione baptizare nedum verosimile, sed etiam certum esse creditur· «Τοὺς τοίνυν Ἀποστόλους τοσαύτας χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ βασιλείας ὅλας καὶ εὐρυχωροτάτας αὐτοκρατορίας τῷδε τῷ τρόπῳ τοῦ ῥαντισμοῦ βεβαπτικέναι οὐχ ὅπως ὁμοιόληθες, ἀλλὰ καὶ βέβαιον εἶναι πιστεύεται». Καὶ δὴ αὐτὸς ἑαυτῷ ὡς μάρτυρι αὐτόπτη καὶ ἀξιόχρεω ἐπευφημίζων, προκαλεῖ τὸν ἐν μακαρίοις Ἱερεμίαν (§. 15) πατριάρχην Κωνσταντινουπό-

λεως' Alioquin doceat nos Hieremias, et probet quâ ratione Apostoli per immersionem, et trinam immersionem! uno die tria milia (Act. II); et altero die quinque milia virorum (ib. I V) potuerint baptizare. « Ἄλλως τε διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἱερεμίας, καὶ δεῖξάτω πῶς ἂν οἱ Ἀπόστολοι διὰ καταδύσεως, καὶ ταῦτα καταδύσεως τριττῆς! ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρισχιλίους (Πραξ. Β'), καὶ πάλιν ἐν ἑτέρᾳ πεντακισχιλίους (αὐτ. Δ') ἄνδρας ἐβάπτισαν». Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν μυριάδων τούτων ἀποστολικῶν βαπτισμάτων προσέρχεται (§. 23.) τὰ δέοντα, περὶ δὲ τῆς διδασκαλίας καὶ δεῖξεως λυπεῖ ἡμᾶς, ὅτι ὁ αἰδίδιμος Ἱερεμίας πρὸ τριῶν περίπου αἰώνων ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς! διὸ αὐτὸν μὲν οὐκ ἠδυνήθημεν ἐρωτῆσαι, ἠρωτήσαμεν δὲ περὶ τούτου τὸν διάδοχον αὐτοῦ, ὃς κρύψας τὴν διδασκαλίαν ὑπέσχετό μοι προφρόνως βαπτίσαι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ τὸ θαυμαστὸν! ἐν τρισὶ καταδύσει! πόλιν μεγίστην, οἷον ὅλην τὴν Ῥώμην, ὅτε δὲ εἶπον αὐτῷ δεῖξόν, ἀπεκρίθη μοι μειδιῶν, πείρα.

§. 32. Ἀλλ' ἀκολουθήσωμεν μακρόθεν πάλιν τὸν Ἀρκουδίον λυσσῶντα κατὰ τῶν ἀποστολικῶν καὶ θεοπαράδοτων καταδύσεων· λέγει γάρ· Imo Græci hac sua nimia copia aquæ Baptismi ægros infantes suffocant, et illis mortem accelerant « Καὶ μάλα οἱ Γραικοὶ τῇ πληθύνει τῶν ὑδάτων τοῦ βαπτισμοῦ αὐτῶν καταπνίγοντες τὰ ἀσθενῆ βρέφη, ἐπιταχύνουσιν αὐτοῖς τὸν θάνατον (α). Οὗτοι οἱ λόγοι τοῦ αὐτομολοῦ Ἀρκουδίου, λεγόμενος

(α) Αὕτη ἡ συκοφαντικὴ ἡνάγκαζε καὶ τοὺς ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ πάπαι βασιλεῖου τῆς Πολωνίας (ὅπου ἐστάλη καὶ ὁ Ἀρκουδίου ὑπὸ τῆς Ῥώμης περὶ τὰ 1640) τελούντας χριστιανούς, ἵνα πρὸ δύο αἰώνων ἐπινυθίσουν ἢ καὶ, παραλλάτουν ἀπὸ τῶν Λατίνων τὴν ἀπόλυσιν, (τότε γὰρ οἱ ἐκτὶ Λατῖνοι ἐποίουν τὴν κατὰ κεφαλὴν ἐλκὴν ἐπίχυσιν). ἦτοι, ἀντὶ τοῦ καταδύειν τρίς τὸ βρέφος, ἐπιχέειν τρίς ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα τὸ ὕδωρ ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὅπως, ὅπως ἐμποιεῖ τροπολογίαν τινὰ τοῦ βαπτισμοῦ, οὐ μέντοι κυρίαν. Καὶ πρῶτο μὲν τότε οὕτως ἐγένετο ἀλαξήνηρον τῆς συκοφαντίας τοῦ Λατικῶν διαγωμῶν, γινόμενου, ὡς ἡ ἱστορία παρέδεικε, χειρόνης καὶ δεινότερης ἢ ὅ ἐπὶ Νέρωνος· Ἐπειδὴ οἱ ναοὶ ἐθελοῦντο ἐκμισθύνεσθαι εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς ἠναγκάζοντο, ἵνα προσκομίσουν τὴν προσφοράν, ἣν ἐπέωλυν αὐτοῖς οἱ μοναχοὶ Λατῖνοι βαρυστόμας τῇ ἐκείνων σφραγίδι·

ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῆς δίκης αὐτοῦ, ἐνθυμίζουσιν ἡμᾶς καὶ μάλα ἀρμοδίως τοὺς πρὸς τοὺς Εὐνομιανούς; (περὶ τοῦ Α. Π. κεφ. 15) χρυσοῦς λόγους τοῦ Οὐρανοφάντορος· «Οἱ μὲν οὖν ἐκείνων λόγοι

Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς λειτουργίας εἰσέβαινον αὐθαδῶς εἰς τὸ ἱερόν, ἐριυνῶντες εἰ ἐκρούγησαν τὴν ὑπ' αὐτῶν σημανθεῖσαν προσφοράν· τὸ δ' αὐτὸ ἐποίουν καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου· τότε δὲ μάλιστα καὶ τὰς κατὰ τῆς ἀποστολικῆς διακτύπωσης τοῦ θεοῦ βαπτισμάτων φρικτὰς βλασφημίας ἐξηρῶσαντο (§. 22). ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην οὐκ ὀλιγωτέρας ἐποίουν ταραχὰς εἰς τὴν ἡσύχον Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπλῶς ὁ διωγμὸς ἦν ἀπανταχοῦ χαλεπὸς ἐτι καὶ μέχρι τῶν 1760. Τὰ τοιαῦτα τῶν μοναχῶν Λατίνων παράφορα κινήματα κατέφερον τὰς κατ' ἀνατολὰς Ἐκκλησίας, ἵνα πάλιν τὴν ὑπὸ Συνόδου προεπισταθεῖσαν οἰκονομικὴν συγκατάθεσιν ἐπὶ τῇ διὰ χρίσματος παραδοχῇ τῶν ἐκ βαντισμοῦ προσερχομένων (§. 40) μηκέτι μετέρχονται, ὡς γινόμενου, ἐξ ἧν ἐβλεπον, οὐκέτι ὑπὸ χριστιανῶν διακόντων καὶ φανεῶν ἐχθρῶν ἀσπόνδων τῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστολικῶν διακτύπωσης· οὐ γὰρ μόνον ἡμάρτανον εἰς τὴν πράξιν καὶ θεωρίαν τοῦ μυστηρίου, ἀλλὰ καὶ ταῖς αἰσχυροτάταις συκοφαντίαις (§. 46) περιέρχοντο τὴν ἀποστολικὴν διακτύπωσιν. Ἐκτοτε οὖν καὶ δι' αὐτὰ τὰ αἷτια τῶν ἡμετέρων αἰμὴν τέσσαρες κατὰ ἀνατολὰς πατριαρχεῖαι ἐπαναλαβούσαι συνδικῇ συναινέσει (περὶ 1730) τὴν πρὸ χρόνων σχολάσαντα ἀρχαῖον κανόνα τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν, αὐτοῖς πρὸ αὐτῶν ἐκείλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῷ ἀληθινῷ βαπτισμῷ τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι (§. 37). οἱ δὲ ὀρθόδοξοι τῆς μικρᾶς λεγομένης Ῥωσσίας καὶ ἄλλων πέριξ χωρῶν, γινόμενων ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Πολωνίας, ἀκολουθοῦσι μετέρχοντες τὴν δι' ἐπιχύσεως ἀπόλυσιν, καὶ ἐμείναν αὐταὶ αἱ δύο μικραὶ ἀνωμαλίαι (αἵπερ εὐκατὸν ἵνα ἐξομαλυνθῶσιν) ἐν τῇ πράξει τῆς καθολικῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἡ μὲν περὶ τὸ κατ' οἰκονομικὴν συγκαταθετικὸν πρὸς τοὺς ἐξωθεν πῇ μὲν τηρούμενον, πῇ δὲ μὴ, ὡς ἀνανειθέτως ἄγαν ἀκριβῶς τοῦ ἀρχαίου ἀποστολικῶν κανόνος, ἡ δὲ περὶ τὸ διακτύπωτικόν, ὡς ἐνεργουμένου πῃ, μηκέτι οὕτως ἀνάγκης, τοῦ τροπολογήματος· ὅπερ ἄλλως, καθὰ προείπομεν, δύναται μὲν λογίζεσθαι ἀληθὲς βάπτισμα, εὐχῆς ἡμῶς ἔργον ἵνα λάβῃ τὴν ἀποστολικὴν διακτύπωσιν. Καὶ πληροὶ μὲν τὴν χρεῖαν ἐντελῶς, ὡς προσφύοντος, περιβάλλοντος ἢ κρύπτοντος τοῦ ὕδατος τρίς ἅπαν τὸ σῶμα (§. 13 σχμ.), ἀλλ' οὐκ ἂν εἶποις αὐτὸ σημαντικὸν καὶ τῆς λέξεως βάπτισμα, καὶ ἀποστολικὸν τύπον, ἐν ᾧ συνθαπτόμεθα τῷ Χριστῷ, (§. 6.)· ἐν ᾧ consensus totius orbis (§. 10. β') καὶ ἐν ᾧ tingimur (§. 7.) ἐν ᾧ tertio mergimus (§. 24), καὶ ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, «ἡμῶν καθάπερ ἐν τινὶ τάφῳ τῷ ὕδατι καταδυόντων τὰς κεφαλὰς κατὰ ἡμῶς δὲ καὶ οὕτως ἀμφιένυσται ἡτοι κρύπτεται τρίς τὸ σῶμα διακτύπῳ τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτισμοῦ, ὡς προείφημεν, ἐν τρισὶν ἐπιλήσεσι· διὸ τίμιον καὶ ὕδασι καὶ πιστεύεται, οὐκ οἰκονομικῶς ἀλλὰ πραγματικῶς, βάπτισμα· ὡς τὸν Χριστὸν ἐνδυομένον καὶ τὸν οὕτω βαπτιζομένον, τὴν δὲ ται-

τοιούτοι, ὅποιοι ἂν γένοιτο ἀνθρώπων ὠργισμένων, καὶ διὰ τὴν ἐκ τοῦ πάθους τῶν λογισμῶν ἐπισκότιαν μηδεὶνδε φειδομένων πρὸς τὴν τοῦ λελυπηκότος ἄμυναν». Δέομαι σου, φιλόχριστε ἀναγνώστα, ὅπως ἀκολουθήσης μοι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὁγδόου κεφαλαίου (C. VIII) τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, Περὶ τοῦ Βαπτίσματος, ὅπως ἐκείθεν γινώσκῃς τοῦτον τὸν συκοφάντην τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πῇ πικραλογισμοῦ φέρεται. Nam in primis Romana ecclesia antiquum usum trinae immersionis semper ad hunc usque diem tenuit, et modo diligenter observat, ut patet ex ipso Romanae ecclesiae rituali; ex cuius norma parochi sic informantur « tunc sacerdos accipiat puerum diligenter et baptizet eum sub trina immersione in etc. « Ἐν τοῖς πρώτοις γὰρ ἡ Ῥωμάννα ἐκκλησία τὸ ἀρχαῖον ἔθος τῆς τρισοῦς καταδύσεως αἰέποτε μέχρι καὶ τῆς σήμερον διατήρησέν τε καὶ δὴ ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς Ῥωμάννης ἐκκλησίας Εὐχολογίῳ· οὕτω γὰρ ἐν αὐτῷ περαγγέλλονται οἱ ἐφημέριοι τῶν ἐκκλησιῶν· « τότε ὁ ἱερεὺς λαβὼν ἐν χερσὶ τὸ βρέφος μετὰ προσοχῆς βαπτίζετω αὐτὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσιν· Εἰς κτλ.». Τήρει οὖν ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ, πῶς ἡ ὁρθόδοξος ἐκκλησία παρέδωκε τοῦτον τὸν ἄνδρα εἰς παντάπασιν ἀδόκιμον νοῦν, ὥστε ἀνωτέρω μὲν λέγειν, ὅτι ἔθνη, λαοὺς, βασιλεία ἐρράντισαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἰδίᾳ ὁ Πέτρος, καὶ οὐκ ἐβάπτισαν, ὥστε εἶναι τὸν βαντισμὸν πρωτότυπον ἀποστολικὸν βάπτισμα, ἐνταῦθα δὲ ὅτι ἡ Ῥωμάννα ἐκκλησία, ἥτις κατὰ τὸν πάπην Στέφανον τὸν Ε΄. κατεστάθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου, ἵνα ἢ τὸ κάτοπτον ἀπασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, διατήρησε tenuit τὴν

αὐτὴν τελετὴν διὰ τὸν αὐτὸν πάντως λόγον ἀπεδέχθη, λέγεται (ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ), ὅτι καὶ ὁ ἐν Ἀγίοις Μάρκος ὁ ἑρμηνεύς ἐν, ὡς ἅπαντες οἶδμεν, μέχρι τέλους ἐμμένοντα ἀιρόμενον ἐν τῇ ἀπαχῇ εὐσεβεῖ τάξει, λειποτάκτην καλεῖ ὁ ἀληθὺς λειποτάκτης Ἀρκούδιος, καὶ inflamen haeresiarcham τὸν ἄτρομον καὶ ἀήττητον ὑπέρμαχον τῆς Α΄. καὶ Β΄. Οἰκουμένης Συνόδου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας, ἐνώπιον τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν Εὐγενίου τοῦ Α΄. ὁ πραγματικῶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Δαμασκίου πάπᾳ (ἐν τῇ πρὸς Παυλὶνον ἐπιστολῇ) ἀναθέμεντι προκαταδικαζόμενος Ἀρκούδιος· (De Bapt. C. X.).

ἀρχαίαν συνήθειαν antiquum usum τοῦτέστι τὴν τῆς τρισοῦς καταδύσεως trinae immersionis. Ὁ ἄξιος οὗτος καὶ γενναῖος ὑπερασπιστὴς τοῦ βαντισμοῦ ἔθος ἀρχαῖον ὀνομάζει τὴν κατάδυσιν, πάντως ὡς πρὸς τι ἄλλο ἔθος νέον μεταγενεστέρως ἐπινοηθὲν, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διενέξει τὸ βάντισμα· τίς λόγος λοιπὸν ἢ κατάδυσις ὀνομάζεται antiquus usus ἀρχαῖον ἔθος; Εἰ γὰρ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, εἰς ὃν φιλοῦσιν οἱ δυτικοὶ ἀνάγειν ἅπαντας τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτῶν, εἴτα προβάλλειν ἡμῖν ὡς ὑπέρμαχον μὲν αὐτῶν, φόβητρον δὲ ἡμῖν τοῖς ἐναντιούμενοις, ἐρράντισαν ἔθνη ὁλόκληρα, ἐπαρχίας, βασιλεία καὶ αὐτοκρατορίας ὅλας, ὡς πιστοποιεῖ ἡμᾶς ὁ αὐτόπτης οὗτος Ἀρκούδιος, προτείνων τὴν σεβασμίαν αὐτοῦ γενειάδα εἰς ἡμετέραν ἀσφάλειαν, τί ἂν εἴη τοῦ βαντίσματος ἀρχαιότερον καὶ πρεσβυγενέστερον; οὐδὲ γὰρ ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισε κατ' αὐτὸν (§. 6.) ἐν καταδύσεσιν, εἰ μὴ ἂν ἐννοῇ ὅτι μόνος ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι προέλαβον ἐν καταδύσεσι τὸ βάντισμα! Ἀλλὰ καὶ οὕτω, τηλικούτου καὶ προσφάτου περὶδείγματος προκειμένου, οὐκ ἂν εἴη εὐηθὲς τὸ τὸν μὲν Μίχγον ἐρωτᾶν, εἰ οἱ τοιοῦτοι χριστιανοὶ εἰσι, τὸν δὲ Κυπριανὸν ἀποκρινόμενον ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δόξης ἔχον τὸ κύρος εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ συγκατάβασιν διὰ τὴν ἀνάγκην. Διὸ ὁ Ἀρκούδιος τοσούτῳ πλέον κατεγνωσμένος φαίνεται καὶ ἐν τούτῳ, ὅσον « φύσει» διεφθαρμένης καὶ φιλονεικίας μᾶλλον ἢ συναρπαγῆς ἐστὶν αὐτῷ τὸ ἀμάρτημα, ὡς λέγει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος (εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ. Ε΄.).

§. 33. Ἐλθωμεν δὲ καὶ εἰς τὸν ἕτερον βαρύτερον αὐτοῦ λόγον. Ὁμολογεῖ γὰρ, οὐδὲ δύνανται ἀρνήσασθαι, ὅτι ἡ τῆς Ῥώμης ἐκκλησία, ὅτε ἦν ὁρθόδοξος, ἐβάπτισεν ἐν τρισὶ καταδύσεσιν· nos autem ter mergimus « ἡμεῖς δὲ τρεῖς καταδύσεις ποιοῦμεν» (§. 21), εἶδομεν δὲ μαρτυροῦντα καὶ τὸν διδάσκαλον Θωμᾶν, ὅτι μέχρι τοῦ ιγ΄. καὶ ιδ΄. αἰῶνος οὕτως ἐτέλει τὸ ἱερὸν μυστήριον, καὶ δὴ καὶ ἐπαينوῦντα καὶ παρινοῦντα, καὶ τὸν ἄλλως ποιοῦντα αὐτὸ βαρεῖ ἐπιτιμῶ φοβίζει, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς Γαλλίαις καὶ ἐν ταῖς Ἰσπανίαις οὕτως ἐτελείτο, διὸ εἰ καὶ ἀντενομοθετήθη, κατὰ τοὺς λό-

γους αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἡ μία τῶν Εὐνομιανῶν κατὰδύσεις, μετὰ ταῦτα ὑπερίσχυσε *prævaluit* πάλιν ἡ ἀποστολικὴ κατὰδύσις (§. 20). Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀφρικανοὶ πατέρες ἅπαντες κατὰδύσιν λέγουσι *tingimur, mergitmur*, ὃ δὴ καὶ ἅπαντα τὰ χριστιανικὰ γένη ὁμολογοῦσι μετὰ τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἐκκλησίας «Ὁμολογῶ Ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ὅτι δὲ καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν μεγάλην Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον καὶ Ἀραβίαν καὶ ἀνὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας τοῦ Πόντου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου αὐτοπροσώπως οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ κορυφαῖοι Ἰάκωβος, Πέτρος, Παῦλος, Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης συνεστήσαντο τὰς ἐκκλησίας καὶ διέταξαν τὰ ἐν αὐταῖς, τὸ ὀρθόδοξον τοῦτο βάπτισμα κατεῖχον, οὐδὲ δεῖξαι δέεται. Τοὺς δ' ἄλλους τρόπους, τὸ βάντιζεν, τὸ ἐπιβρέχειν τὴν κεφαλὴν, τὸ περιχεῖσθαι τὸ βάπτισμα κτλ. ὥσπερ γιγνομένων ἀνάγκης ἐπειγούσης *necessitate cogente*, ἔσται τὸ κύρος αὐτῶν εἰς τὴν παντοδύναμον ἐκπ. λαγχύσαν τοῦ Θεοῦ, οὕτως ἐνεργουμένους ἰσοτίμως καὶ δεῖν κατ' ἀποστολικὸν κύρος καὶ παράδειγμα, ἐπὶ καταλύσει καὶ σχολασμῷ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τελετῆς τῶν κατὰδύσεων, καὶ ἐπὶ μᾶλλον προτιμωμένους ἐπὶ τῇ βεβήλῳ συκοφαντίᾳ, ὅτι διὰ τῶν κατὰδύσεων οἱ Γραικοὶ πνίγουν τὰ βαπτίζομενα νήπια, καὶ ἐπὶ τῇ βλασφημίᾳ προτάσει, ὅτι περιττὴ ἡ τριήμερος θεόσωμος ταφὴ τοῦ Κυρίου, παρὰ νόμους καὶ αἰρετικῶν ἀνδρῶν, ἐχθρῶν τῆς θείας διατυπώσεως, τρόπους τοῦ πρᾶγμα κατὰ τὴν κατὰ τὰ θεῖα μυστήρια κηρύττουσι. Γνωστὸν δ' ὅτι καὶ ἅπασαι αἱ κατὰ ἀνατολὰς χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, αἱ δὲ ἀποφωλιόντι δόγμα ἀποσχισθεῖσαι τῆς ὀρθοδόξιας ἐκπαλαί, τοῦτον τὸν τύπον τηροῦσιν ὡς μέχρι τῆς σήμερον ἀπαρκαποίητον. Ὥστε ἀπ' αἰῶνος ἐπὶ πᾶσαν τὴν ὀρθήλιον κυρία καὶ θεία ἀποστολοπαράδοτος ἱεροπραξία πιστεύεται καὶ ὁμολογεῖται ἡ κατὰδύσις· διὸ καὶ ὁ ῥηθεὶς Ἀρχοῦδιος, ὡς καὶ αὐτὸς οὕτω λαβὼν ἄρτι πάλιν τὸ βάπτισμα ἐν τῇ ὀρθόδοξῳ ἐκκλησίᾳ, ἐνθυμούμενος κομπάζει (*De Bapt. I. C. XII.*), ἀλλὰ δὴ καὶ καυχώμενος ἔλεγεν ἀνωτέρω ὅτι *tenuit* «διετήρησεν» ἡ Ῥωμᾶνα ἐκκλησία *ad hunc usque diem* «μέχρι τῆς σή-

μερον» *antiquum usum* «τὸ ἀρχαῖον ἔθος» τῆς τρισσῆς κατὰδύσεως (ἐν τοῖς βιβλίοις, ὥσπερ καὶ τὰς κολυμβήθρας ἐν τοῖς βαπτιστηρίοις)! Πῶς λοιπὸν οὕτως ἐχούσης τῆς ἀληθείας καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, πῶς ὁ χρηστὸς οὗτος ἄνθρωπος τολμᾷ συκοφαντεῖν ὡς βρεφοπνίκτας τοὺς θεῖους ἀποστόλους καὶ τοὺς ἱερῶς πατέρας, καὶ ἅπαντας τοὺς ἀπ' αἰώνων ὀρθοδόξους, καὶ αὐτὴν καθὰ λέγει αὐτὸς, τὴν Ῥωμᾶναν ἐκκλησίαν, ὡς θύοντας τῷ Μολόχ δι' ἐναντίου στοιχείου τὰ τέκνα τῶν χριστιανῶν, «Οἱ Γραικοὶ καταπνίγουν τὰ ἀσθενῆ βρέφη καὶ ἐπιταχύνουσιν αὐτοῖς τὸν θάνατον». Ἰδοὺ ὁ ἀδόκιμος νοῦς ποῦ ἄγει τὸν κακοδαίμονα τοῦτον ἄνδρα. Ἀλλ' οὗτοι οἱ λόγοι τοῦ Ἀρχοῦδιου, τοῦ προμάχου τοῦ βάντισμοῦ, εἰσὶ λόγοι τῶν ἀρχαίων ὑδροφοβικῶν αἰρετικῶν ἀνανεούμενοι μόνον ὑπ' αὐτοῦ (§. 5. α.), καὶ πρὸς οὐκ πρωϊμώτατα ὁ θεολόγος Γρηγόριος (εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα) ἐν κομψότητι χαριεπτάτῃ ἀπεκρίθη· «Διαβάτωις τοῖς εὐσεβέσιν ὁ ἐμὸς Ἰορδάνης, τοῖς δὲ βεβήλοις (ὧν εἰς καὶ ὁ Ἀρχοῦδιος), ἀγχιβαθὴς καὶ ἀπρόσιτος». Καὶ μέντοι τῶν Ἰησουιτῶν τις ἀγάλλων, αἰκάλλων καὶ θαυμάζων τὸν τοιοῦτον Ἀρχοῦδιον, μαρτυρεῖ *omnia pie atque erudite tractasse* «ὅτι ἅπαντα εὐσεβῶς τε καὶ μετὰ παιδείας ἐπραγματεύθη».

§. 34. Ἕτεροι πάλιν σπουδάζουσι πείσαι ἡμᾶς, ὅτι καὶ τὸ βάντισμά ἐστι βάπτισμα δι' ἄλλου σχετικωτέρου ἐπιχειρήματος. Ὁ γὰρ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ Γ'. κατὰ Ἀρειανῶν φησὶ· «Οὐ γὰρ ὁ λέγων ἀπλῶς, Κύριε, οὗτος δίδωσιν, ἀλλ' ὁ μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν πίστιν ἔχων ὀρθῶν. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ οὐχ ἀπλῶς ἐντεῖλατο βαπτίζειν, ἀλλὰ πρῶτόν φησι—μαθητεύσατε, εἰθ' οὕτω βαπτίζετε εἰς ὄνομα Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος—, ἵνα ἐκ τῆς μαθήσεως ἡ πίστις (γρ. τῆς πίστεως) ἢ τοῦ βαπτίσματος τελείωσις προστεθῇ. Πολλὰ γοῦν καὶ ἄλλαι αἰρέσεις λέγουσαι τὰ ὀνόματα μόνον, μὴ φρονόουςαι δὲ ὀρθῶς, ὡς εἴρηται, μηδὲ τὴν πίστιν ὑγιαίνουσιν ἔχουσιν, ἀλυσιτελεῖς ἔχουσι καὶ τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον ὕδωρ, λειπόμενον εὐσεβείας· ὥστε καὶ τὸν βάντιζόμενον παρ' αὐτοῖς ρυπαίρεσθαι μᾶλλον ἐν

ἀσεβεία ἢ λυτροῦσθαι». Ἐξ ὧν συμπεραίνει ὁ Οὐόσσιος (De Baptism. Disput. I. Th. 9.), καὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ *ubi satis ostendit* τὸν βάντισμὸν *etiam esse* βαπτισμὸν «ὅπου ἀρκούντως ἐπιδείκνυσιν (ὁ Ἀθανάσιος δηλονότι) τὸν βάντισμὸν εἶναι καὶ αὐτὸν βάπτισμα». Τοῦ σοφοῦ συμπεράσματος! ἡ ἔφοδος τοῦ συλλογισμοῦ παρὰ τῷ ἁγίῳ, ὁμογνωμονοῦντι τῷ Φλαβιανῷ, τῷ Κυπριανῷ, τῷ Φαβίῳ, τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ, τῷ θεῷ Ιερωνύμῳ, τῷ πάπῃ Κορνηλίῳ κτλ. ἦν, ὅτι τὸ τῶν Ἀρειανῶν βάπτισμα, καίτοι γινόμενον ἐν τρισὶ καταδύσει, μετὰ τὰς κατ' αὐτῶν ἀποφάσεις τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τὴν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα κακοδοξίαν αὐτῶν, ἀκυρόν ἐστιν, ὅπως καὶ ἂν γίνηται· ὅθεν λέγει «ὥστε καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς βάντισμα (ἦτοι ἂν ἐτι καὶ βάνις ἐπιτηδήση) ἀντὶ καθάρσεως γίνεται ρύπασμα, πολλῷ δὲ μᾶλλον τὸ βάπτισμα αὐτῶν· σὺ ἀντὶ βαντίσματος θὲς βαφὴν δακτύλου ἐν ὕδατι, ὁ ἅγιος πάλιν ἂν ἐξεφράσθη· «ὥστε καὶ τὸν βάπτοντα τὸν δακτύλον παρ' αὐτοῖς ρυπαίνεσθαι μᾶλλον ἐν ἀσεβείᾳ». Ἀλλὰ δῶμεν ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ ἐρράντιζον περὶ τὸν Α'. αἰῶνα, ποία σύστασις, πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, τοῦ τῶν δυτικῶν βαντίσματος ἐκ τοῦ ρυπαροῦ βαντίσματος τῶν Ἀρειανῶν; Καὶ ἐναινο δὴ ὡς ἀληθῶς οἱ δυτικοί, οἱ καυχώμενοι ὅτι εἰσὶ καθολικοὶ καὶ ἀποστολικοί, καὶ ὅτε ἡ Ῥωμάνα ἐκκλησία μήτηρ ἐστὶ καὶ διδάσκαλος, ἥ καὶ ἄλλως κάτοπτρον τῶν ἐκκλησιῶν, εἶγε ἀληθῶς χρῆζουσι τῆς ἁγιότητος καὶ τοῦ κύρους τοῦ βαντισμοῦ τῶν Ἀρειανῶν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι καὶ αὐτῶν ὁ βαντισμὸς ἐστὶ βάπτισμα! Τοῦς τοιοῦτους σαπροὺς καὶ ἀπρεπεῖς ὕθλους αἰσχροποιοῦντας τὰ θεῖα, οὐδ' ὥρειλεν ἵνα ἀποσκορακίζῃ καὶ αὐτὴ ἡ Δυτικὴ ἐκκλησία, ἐπάγοντες ἡμῖν ὡς ἰσχυρὰ καὶ ἀγίλλεια ἐπιχειρήματα, ἐτι μᾶλλον ἐμβάλλουσιν εἰς δεινότερας ὑποψίας τοῦς ὀρθοδόξους ποιμένας, οἵτινες ἤδη ἀρκούντως εἰσὶ μετέωροι καὶ ἐπτοημένοι καὶ δι' ἕτερα μὲν πολλὰ, ἰδίως δὲ διὰ τὰς ἐν τῇ τριαδικῇ ὁμολογίᾳ νέας ἐκφράσεις αὐτῶν, ἀγνώστους εἰς τὴν ἀρχαίαν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀντιφασκούσας εἰς αὐτὴν τὴν βῆτην διασάφειν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἐπὶ τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, καὶ τὴν Καθο-

λικὴν πίστιν συμπάσης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτῆς δὴ τῆς ἀρχαίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας (ὄρ. Παπ. Ἐλεγχ. Τ. α. μέρος γ'), καὶ περὶ ὧν εἰσέτι οὐκ ἀπελογήθη οὔτε πιστῶς ὀρθῶς οὔτε ἡ ἐκκλησία ἡ Δυτικὴ.

§. 35. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐνταῦθα δανείζονται οἱ δυτικοὶ παρὰ τῶν Ἀρειανῶν τὸ βάντισμα καὶ ἐκ τούτων υἱοθετοῦσιν αὐτὸ, ἐξ ἑτέρου μέρους ἀκουσον, παρακαλῶ, τὸν ὑπεραπολογητὴν τοῦ βαντισμοῦ Ἀρκούδιον· *Inter alia vero ejusmodi praecepta est etiam trina in aquam mersio, quam Latini pro regionum varietate, cum non sit de essentia sacramenti, merito abrogant in detestationem erroris Arianorum* (Lib. I. De Bapt. Cap. IX.)· «Ἐν δ' ἑτέροις τοιοῦτοις πρραγγέλμασιν (ἅπερ δηλαδὴ ὁ πάπας τῇ αὐτοῦ ἀποστολικῇ ἐξουσίᾳ δύναται μεταβαλεῖν) εἴη ἂν καὶ ἡ τριττὴ κατάδυσις, ἣν οἱ Λατίνοι διὰ τὸ διάφορον τῶν ἐπαρχιῶν, μὴ οὔσαν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ μυστηρίου, ἐπαξίως κατήργησαν διὰ τὸ πρὸς τὴν τῶν Ἀρειανῶν αἵρεσιν μῖσος». Τί πρὸς Θεοῦ ἀλογώτερον τούτων τῶν λόγων; εἰ ἀληθῶς ἡ Λατινικὴ ἐκκλησία ἐξ αἰτίας τῶν ψυχρῶν κλιμάτων *merito abrogavit ἐπαξίως κατήργησε* τὴν κατάδυσιν, τοῦτο ἴσως συγχωρητέον, ὡς ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰ καὶ ἡ ἀνάγκη οὐδαμῶς ἐγγχωρεῖ ἐνταῦθα, διότι ἡδύνατο χλιαρθῆναι τὸ ὕδωρ. Ἀλλὰ τί ψεύδεται ὅτι τάχα εἰς πείσμα τῶν Ἀρειανῶν, ὡς δὴθεν τοῦ βαπτίσματος ὄντος ἰδιαζούσης πράξεως αὐτῶν, ἐν ᾧ αὐτὴ μέχρι τοῦ II'. καὶ ΙΔ'. αἰῶνος, ὅτε ἴσως καὶ τις τῶν Ἀρειανῶν ἀπειλείπατο, ἐβάπτιζε· καὶ ἅμα ἐξέλιπον οἱ Ἀρειανοί, αὐτὴ ἀναδέχεται τὴν πράξιν αὐτῶν, τὸ βάντισμα! Ἀλλὰ καὶ πῶς συμβιβάζεται ἐκεῖ μὲν ἀπόδεικνύναι καὶ ἀποδέχεσθαι τὸ βάντισμα (ὃ οὐκ οἶδεν ἡ ἐκκλησία) εἶναι βάπτισμα, ὡς ἐκ τῆς τῶν Ἀρειανῶν πράξεως (§. 24), ἐνταῦθα δὲ καταργεῖν τὸ βάπτισμα (ὃ μόνον οἶδεν ἡ ἐκκλησία) ὡς πράξιν Ἀρειανῶν, οἵτινες πάλιν ἄλλως οὐκ ἐβάπτιζον, ἀλλ' ἐρράντιζον (§. 34); ἢ οὐ σοὶ δοκοῦσι ταῦτα πάντα παρακοπαί ἀνάλογοι ταῖς ἐν τῷ §. 21, περιειλισκόμεναι κακοσχόλως, ἵνα τάχα συμπεριλάβωσι καὶ ἡμᾶς τοῦς βαπτιζομένους εἰς τὴν κα-

τηγορίαν τῶν ἀρκουδίων ἀρειανῶν ! οὕτω γὰρ καὶ τὸ βαπτίζειν ἐν τρεῖσι καταδύσεσι *morem haereticorum* ὠνόμασαν. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐν τῷ Εὐχολογίῳ αὐτῆς *modo diligenter observat* «καὶ δὴ ἐπιμελῶς φυλάσσει» (τὴν κατάδυσιν δηλονότι), ἣν κατήργησε μισοῦσα τοὺς Ἀρειανούς !! Ἀλλὰ καὶ τὸ, «μὴ οὔσαν» (τὴν κατάδυσιν) ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ μυστηρίου» οὐχ ἥτιον κακόςχολον καὶ εἰκαῖον. Ἡ ἐκκλησία βάπτισμα ἀπαιτεῖ· βάπτισμα δὲ οὐκ ἂν γένοιτο ἄνευ καταδύσεως (§. 3, β'). διὸ καὶ οἱ τῶν αἵρετικῶν ἀτασθαλώτατοι ἠλλοίωσαν μὲν τὴν τελετὴν, οὐκ ἐτόλμησαν δ' εἰς τοσοῦτον, ὅσον καὶ μετονομάσαι αὐτὴν ἐκ τῆς οἰκείας πράξεως, ὡς οὐδὲ οἱ Αὐτικοί, πάντως ἢ διὰ τὸ ἀναφέρεισθαι εἰς τὸ Καθολικὸν καὶ ἀποστολικὸν βάπτισμα, ἢ διὰ τὸν πρόχειρον ἔλεγχον. Ὁ Ἀπόστολος τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἐκ τοῦ ὁμοιώματος τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου προμνηστεύεται ἡμῖν (§. 6, δ'). Ὁ Τερτυλλιανὸς *Lex tingendi imposita est «ὁ νόμος τοῦ βαπτίζεσθαι (ὑποβρύχιον γίνεσθαι) τέτακται»* λέγει, (§. 7.) Ὁ ἱερώνυμος *in lavacro ter caput mergitare auctoritatem scriptae legis usurpavit «τὸ τρίς καταδύειν τὴν κεφαλὴν ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος κύρος· ἔχει γραπτὸν νόμον»* (§. 10 α). Ὁ πάπας Παλάγιος· «Εὐαγγελικὴ διαταγὴ τοῦ Κυρίου παραδιδόσκει . . . τριτὴν ποιέσθαι κατάδυσιν» (§. 11.) Ὁ Θεοδώρητος· «ἐπὶ τοῦ Κυρίου παραδοθέντα θεσμὸν» (§. 17, γ') ὀνομάζει τὰς τρεῖς καταδύσεις. Ἐργεῖται αὐτῇ ὁ ἀνώνυμος πάπας (οὐ γὰρ ἔχει καὶ αὐτὸς εἰπεῖν τὸ ὄνομα τίς καὶ πότε) καὶ *abrogat* οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ *merito* ἠκατοργεῖ τὴν κατάδυσιν, διότι ἐξετάσας εὗρεν αὐτὴν «μὴ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ μυστηρίου» !! καὶ τοῦτο πάλιν δι' ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς μὴκέτι ὑπάρχοντας Ἀρειανούς !! ἢ διὰ τοὺς ὑπερβορείους τάχα χριστιανούς (τί γὰρ ἄλλο νοεῖ λέγων *pro regionum varietate*). Ἀλλ' ἂν ἀληθῶς δι' αὐτὰ τὰ αἷτια ὁ πάπας ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὴποτε τότε, ἅμα χαριζόμενος εἰς τοὺς ὀλιγοστοὺς ὑπερβορείους, καὶ ἅμα ἀντιφερόμενος εἰς τοὺς μὴκέτι ὑπάρχοντας Ἀρειανούς, ἔκρινεν ἕνα ὑστερήσῃ ἑκατὸν εἰκοσὶν ἑκατομμύρια χριστιανῶν τῆς ἀποστολικῆς τελετῆς, διὰ τί ἤδη ἀφαιρεθεισῶν ἀμφοτέρων τῶν

αἰτιῶν οὐκ ἀντικαθιστῶσι τὴν ἀποστολικὴν τελετὴν, ὡς καὶ ἄλλοτε (§. 26.); ὅπερ καὶ τοσοῦτο δίκαιον καὶ εὐλογον καὶ δὴ καὶ εὐκολον, ὅσον καὶ ἐν τοῖς Εὐχολογίοις, καθὰ λέγει ὁ Ἀρκούδιος (§. 32), ἀκριβῶς καὶ ῥητῶς παραγγέλλεται εἰς τοὺς Ἐφημερίους τῶν ἐκκλησιῶν οὐ *ῥάντισμα*, ἀλλὰ *βάπτισμα*—ἀλλ' ἔστι καὶ τρίτος λόγος τὸ μὴ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ μυστηρίου.—ἀλλὰ διὰ τί ἐν τοῖς Εὐχολογίοις *breviariis* παραγγέλλεται σπουδαίως πάντοτε ἡ τριττὴ κατάδυσις εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ οὐδέποτε τὸ ῥάντισμα, ὅπερ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ βαπτίσματος συνίστησιν ἑαυτό; ἢ διὰ τί πρᾶγμα ἀδιέφορον οὕτως «ἐπιμελῶς φυλάττει» *diligenter observat*; ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἐν ᾧ ὁ ἀνώνυμος ἐκεῖνος καὶ ἄγνωστος πάπας σχολάζει μὲν τὸν καθολικὸν τύπον τοῦ βαπτίσματος, εἰσάγει δὲ εἰς πείσμα μερικῶν τινῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ οὕτῃ *κατοπτρον* τῶν ἐκκλησιῶν νέον ἔθος· τὸ ῥάντισμα, ἀναδεικνύς, ἂν μὴ εἴπωμεν πάντῃ ἀδρανές, ἀλλὰ γοῦν βεβαίως ὑποπτον τὴν ἰσχὺν τοῦ μυστηρίου (§. 30), ὁ νόμος αὐτοῦ δικιωνίζει πεισματωδῶς ἀσάλευτος, σκανδαλίζων ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα· ἐτέρωθεν ἑκατοντάδες παπῶν ὁμολογουμένως ὀρθοδόξων, αὐτὰ τὰ λειτουργικὰ βιβλία, αὐτὰ τὰ βαπτιστήρια κραυγάζουσι κατάδυσιν, οὐσαν ἀδιαφιλονέικητον ἀποστολικὴν πρεσβυγενῆ τελετὴν, καὶ δὴ καὶ οἱ Ἀρειανοὶ τὴν σήμερον πάντῃ ἐξέλιπον, οὐδ' οἱ ὑπερβόριοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν παπισμὸν· καὶ μὲν τοι εἰς οὐδὲν ἰσχύουσι, καὶ ὁ Καθολικὸς νόμος κεῖται κατηρημένος. Εἰς ἡλίκον ἀδιεξίτητον λαβύρινθον λογισμῶν ἐμβάλλει ἑκαστον τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ ὁ Ἀρκούδιος. Ἐγὼ δὲ τὸ κατ' ἐμὲ ὑπολαμβάνω, ὅτι αὐτὸς παρέλιπε καὶ ἕνα τινὰ τέταρτον λόγον, δι' ὃν αὕτη ἡ πεισματώδης ἐπιμονὴ μένει εἰς ἡμᾶς ἀνερμήνευτος.

§. 36. Ἀλλὰ διὰ τί τολμᾷ ὁ Ἀρκούδιος ψευδέσι λόγοις χραίνειν δυσσεβεῖα τὴν εὐσεβῆ μνήμην τῶν ποιμένων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀγίας ἐκκλησίας, ἐν ᾧ μιᾷ ἀληθείᾳ ἐδύνατο ἀθωῶσαι πῶς τὴν πρᾶξιν, ὁμολογῶν τοῦτο δὴ τὸ καὶ παρὰ πᾶσι καὶ ἐν ἅπασιν ὁμολογούμενον, ὅτι δηλαδὴ ἅπανθ', ὅσα νεωτερικὰ ἐν τῇ σημερινῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης, ἀγνοεῖται ὑπὸ τίνων εἰστέχθησαν καὶ πότε; ἢ εἰπάτωσαν ἡμῖν τίς ὁ πρῶτος εἰπὼν τὸ, καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ;

ἡ ὑπὸ τίνος παρεχαράχθη τὸ ἱερὸν Σύμβολον τὸ διχάσαν τὴν ἐκκλησίαν; ἡ τίς ὁ εἰσαγαγὼν πρῶτος τὰ ἄζυμα; ἡ γὰρ ἀρχαία ἐκκλησία τῆς Ῥώμης fermentum ζυμωτὸν μεταχειρίζετο· ἡ τίς ὁ πάντολμος δὲ πρῶτος ἠρνήθη, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν, ὁ ὁμολογούμενως ὢν τὸ ὑποτυπούμενον Πάσχα, οὐκ ἔχυσε τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σκυροῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ νομικοῦ Πάσχα καὶ τῆς τοῦ ἀμνοῦ σφαγῆς, κτλ. κτλ.; Τί λοιπὸν ματαιολογεῖ περὶ πάπα (καὶ αὐτῷ δὴ τῷ Ἀρκουδίῳ ἀγνώστου) ἀντικαταστήσαντος δῆθεν τὸ βάντισμα εἰς τὸ βάπτισμα;

§. 37. Εὖ δ' ἔχει προσθῆναι καὶ ὅσα συνωδὰ τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ (§. 34.) ὁ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος ἐξέθετο περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως (πρὸς Ἀμφιλ. Καν. α.). « Αἱρέσεις δὲ οἷον ἡ τῶν Μανιχαίων καὶ Οὐαλεντινῶν καὶ Μαρκιωνιστῶν εὐθὺς γὰρ περὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ἐστὶ διαφορὰ οἱ τοίνυν Πεπουζηνοὶ προδήλως εἰσὶν αἱρετικοὶ εἰς γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐβλαστήθησαν οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ παραδεδωμένα ἡμῖν βαπτισθέντες Διότι ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ χωρισμοῦ διὰ σχίσματος γέγονεν, οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντες οὐκέτι ἔσχον τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ἑαυτοῖς· ἐπέλιπε γὰρ ἡ μετάδοσις τῷ διακοπῆναι τὴν ἀκολουθίαν διὸ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐκέλευσαν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῷ ἀληθινῷ βαπτίσματι τῷ τῆς ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἐδοξέ τισι τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν, δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα, ἔστω δεκτὸν (α) ». Περὶ δὲ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν

(α) Τοῦτο δὲ τὸ, ἔστω δεκτὸν τοῦ Οὐρανοφάντορος νοητῶν λεγόμενον οὐκ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν ὡς κανὼν καὶ πράξις ἀποστολική. Τοῦτο γὰρ ἂν εἴη ἀντικρὺ ἀπαρνήσις τοῦ ἐν ὧς βαπτίσματος· πᾶν γὰρ τὸ ἀντικαθιστάμενον εἴπως πληροῖ ἐντελὲς καὶ ἀκριβές, καὶ δὴ καὶ ἐν οἰκονομίᾳ περιπτώσει τὴν χρῆσιν τοῦ, εἰς τὸ ἀντικαθίσταται, ἐμφαίνει τὴν παντελῆ ἀχρησίαν θατέρου καὶ τὸ περιττὸν αὐτοῦ, ὡς ἐν τῷ συμβολικῷ λογισμῷ αἱ ποσότητες. Ἔστι λοιπὸν δεκτὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, οὐκ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν ἐτεροδόξων ὡς κανὼν ἀκριβής· ἀλλ' ἐπὶ νόνον τὸ πρόσωπον τοῦ προσερχομένου. Καὶ γὰρ ἡ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, λαβοῦσα μὲν ἐπ' ὅψιν τὴν ἀσθενείαν τῆς νηπιότητος αὐτοῦ, ὡς φυσικῶς

ῥητῶς λέγει· « ἡμᾶς προσήκεν ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βάπτισμα Ἐάν μέντοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμποδῖον ἔσεσθαι τοῦτο,

κὴν νόσον, καὶ τὴν τῶν γονέων καὶ τῶν νῦν ἱερέων, ὡς ἐκ πολλοῦ ἀποσχοινισθέντων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ μηδεμίαν ἔχοντων ἰδίαν τοῦ ὀρθοῦ καὶ ἀποστολικοῦ, ἄγνοϊαν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καθήκοντος, ἡ ὀρθότερον εἰπεῖν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, κρίνεται δ' αὐτὸν ἐκ τῆς παρούσης ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας, τῆς ἐν τῇ διὰ τριῶν καταδύσεων βαπτίζουσῃ ἐκκλησίᾳ, ἀποφαίνεται ὅτι μόνον τὰ προεκτεθέντα ἐγίνοντο πρόσκομμα εἰς τὸ μὴ ἀπολαβεῖν τὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως κατὰ τὸν ἀληθῆ ἀποστολικὸν τύπον, ἐν ὁμολογεῖ ἤδη ὅτι εἰς ἐστὶν· « Ὁμολογῶ Ἐν βάπτισμα, δι' οὗ ἐπαγγέλλεται ἵνα εὐεργετήσῃ ἅπαντας τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, ἥτοι τὰ φυσικὰ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ, δικάσασα συγγνωμονέστερον τὴν ὑπόβειν. Ὅσοι τοίνυν τῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἐπὶ δὲ καὶ τῶν νῦν ὀρθοδόξων πατέρων εἶπον καὶ λέγουσι μετὰ τοῦ ἁγίου Βασιλείου τὸ, ἔστω δεκτὸν, νοοῦσι μόνον τὸ ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ προσερχομένου γινόμενον βάντισμα, ἢ τι ἕτερον εἶδος ἐμβροχῆς μὴ ἐν τρισὶ καταδύσεσι. Αὐτὸ καὶ ὅσοι τοιοῦτοι ἢ προσῆλθον, ἢ προσέρχονται δὲ σημαίνει οὕτω καὶ τοιοῦδε τῷ φρονήματι εἰς τὴν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, δύνανται εἶναι πειπεισμένοι τῇ ἐγγνώσει τῆς ἐκκλησίας, ὅτι ἤδη ἐν τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῶν « Ὁμολογῶ Ἐν βάπτισμα » ἀνεπλήρωσεν ἡ θεία χάρις ἢ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶσα necessitate cogente καὶ Deo indulgentiam suam largiente τὸ ἐλλείπον καὶ ὑστέρημα ἥτοι τὸ κατ' ἀνάγκην φυσικὴν τε καὶ ἡθικὴν ἀκριβὲς μὲν μὴ τελεσθῆν, ἀλλὰ τῇ παρούσῃ βουλήσει τοῦ προσερχομένου ἀναφερόμενον καὶ ἀναγόμενον πρὸς τὸ ἀκριβές· ὥσπερ εἴ τις κατέχει ἀπομύημα ἢ ἀρμόμιον ὑπὸ ἀνεπιτηδείου ζωγράφου ἐξ ἀρτίου τινὸς καὶ ἐντελοῦς πρωτοτύπου, οὗ τὸ ἄρτιον καὶ τὸ τέλειον νῦν γνωρίζειν καὶ διακρίνειν ὁμολογεῖ. Καὶ οὕτω σφραγισθέντες ἅπαξ μέλη τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ἥτοι συσσωματωθέντες τῷ Χριστῷ, ἅμαρτοι εἰσι μὴ ἔχοντες ἑκλήδα τὴν προτέραν μηδὲ τὴν ἑλλειψίν, ὥσπερ ῥανὶς θαλάρᾳ ἅμα πιεσθεὶς εἰς ἀχανὲς καθαρὸν ὠκεανὸν οὐτε τοῦτον ἐβόλωσεν οὔτε αὐτὴ ἐκείνη διακρίνεται ἐπὶ ἐν αὐτῷ θαλάρᾳ, ἀλλὰ συνεκεράσθη ἐν ὅλῳ τῷ καθαρῷ σώματι, καὶ ἐστὶν ὅλη καθάρᾳ· ἢ μᾶλλον ὡς τὸ κρεῖον ἀποπλυθῆν μὲν ἐν τῷ ὕδατι οὐκ ἐλυκάνθη, ἀλλ' οὕτω τεθὲν ὑπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἀπαλλάττεται παντάπασιν τῆς ὀχρότητος γινόμενον πάλλευκον. Ἡ γὰρ βούλησις καὶ γνώμη (ἥτοι οἱ διαγνωστικοὶ χαρακτῆρες τῆς ψυχῆς) ἀποδυθεῖσαι ἅπαξ τὸ σφαλερὸν τῆς γνώσεως, καὶ χεῖρόμεναι τῆς ἁμαρτίας συνήρθησαν τῇ βουλήσει καὶ γνώμῃ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐκ ἂν ἔχειεν μὴ εἶναι καθαρὰί. Θεωρεῖ γὰρ αὐτοὺς « ὡς παθόντας μᾶλλον τὴν ζημίαν ἢ δρᾶσκοντας ». Τοῦτο τῷ ὀρθοδόξῳ δόγματι καὶ τὸν μεταγνόντα ἐν ἰσομολογήσει καὶ μετανόᾳ ἐπὶ τὰ ἐκούσια ἁμαρτήματα (πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὰ ἀκούσια) οἰκισοῦται ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ ἐκωτῆς κόλπῳ ἡ ἐκκλησία ὡς ἀχραντὸν καὶ ἀκηλίδωτον μέλος. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γίνονται κανονικῶς κατὰ συγκατάθεσιν συνοδικήν· ὅπου δὲ ἡ συγκατάθεσις γίνεται ἐπιχείρημα καὶ λαβὴ εἰς σπριγγὸν καὶ ὑπεράσπισιν κκοδοξίας τινος, ἢ ἐπάγεται λέσθη εἰς τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν διατύπωσιν (§. 39), ἡ οἰκονομικὴ συγκατάθεσις σχολάζει· ἀντὶ γὰρ ὠφελείας, δι' ἣν καὶ ἐγένετο, προξενεῖ βλάβην.

πάλιν τῷ ἔθει χρηστέον, καὶ τοῖς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἡμᾶς πατέρας ἀκολουθητέον. Ὑποφωμαι γὰρ μὴ ποτε, ὡς βουλόμεθα ὁκνηροὺς αὐτοὺς περὶ τὸ βαπτίζειν (ἰσ. γρ. βαπτίζεσθαι) ποιῆσαι, ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προτάσεως αὐστηρόν. Εἰ δὲ ἐκεῖνοι φυλάττουσι τὸ ἡμέτερον βάπτισμα, τοῦτο ἡμᾶς μὴ δυσωπεῖτω· οὐ γὰρ ἀντιδιδόναι αὐτοῖς ὑπεύθυνοι χάριν ἐσμέν, ἀλλὰ δουλεύειν ἀκριβείᾳ κανόνων». Διὸ καὶ ἐν τῷ μζ'. κανόνι περὶ μὲν τῆς βαπτίσεως συγκατάθεσιν τινα ποιεῖν ἔτοιμος δοκεῖ· «Οἰκονομίας τινὸς ἕνεκα», περὶ δὲ τοῦ βαπτίσματος αὐτῶν, ὅτι οὐδ' ἀποστολικὸν οὐδὲ καθολικὸν ἐστὶ, προστίθεται· «Διὰ τὸ βάπτισμα αὐτῶν ὁ ἡμέτερος λόγος ἰσχυέτω· ἐφ' ᾧ καὶ τῷ Α'. Καν. ἐσημειώσατο πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ, ἥτις ἦν καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου (§. 34)· «Ἐκεῖνο γὰρ οἱ παλαιοὶ ἔκρινον δέχεσθαι βάπτισμα τὸ μηδὲν τῆς πίστεως παρεκβαίνον».

§. 38. Διὸ ὁ Ἀρκούδιος (De Bapt. C. VIII.), καὶ εἴ τις ἕτερος, διώκει ἀδίκως τοὺς ἡμετέρους ἀναβαπτισμοῦ δίκην λέγων· Aut quis unquam Latinorum Græcum hominem rebaptizavit? at Græcorum quidam audacissimi non defuerunt qui Latinos uso temerario rebaptizarent etc. «τίς ποτε τῶν Λατίνων ἄνδρα γραικὸν ἀνεβάπτισεν; ἀλλὰ πάντολμοί τινες τῶν Γραικῶν ἀνεβάπτισαν πάνυ ἀποκότως ἄνδρας λατίνους». Ὅπως κρίνη γὰρ ὁ ἀναγνώστης ἀκριβῶς περὶ τούτου, ὀφείλω ἵνα, ἐκ τῶν λόγων τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου, ἐτέρου αὐτομόλου ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς τὴν Ῥωμάναν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπομένως ἐχθροῦ ἀσπόνδου τῆς ὀρθοδοξίας, προῖδεάσω τὰ καθ' ἡμᾶς. Et hæc est politia Græcorum ecclesiastica; ac licet ista ex ipsis Græcis nonnulli variis additis et immutatis convellere conati sint, quæ postea græcorum mentibus ita firmiter inhæserunt, ut vix modo quacumque machina avelli possint; fidem tamen cum publice et coram aliis profitentur de iis nullam mentionem inducunt. Verbi gratia dicunt Spiritum sanctum ex solo patre procedere, corpus Christi in azyme non confici. Beatos ante

judicium non videre Deum, purgatorii pœnas non esse, Pontificem Romanum non esse caput Ecclesiæ independens ab aliis Patriarchis; quæ præcipue Græcis a Latinis obijciuntur; dicunt equidem, et multi, ut supra vidimus, scripto quoque eadem defendere ausi sunt; et nunc palam ac pertinaciter defendunt, nulla tamen apud eos professio fidei est quam emitat vel Patriarcha, vel Metropolita, vel Episcopus, vel sacerdos, vel confessarius, in qua jam dicta, vel alia de quibus ipsi græci accusantur, interserantur—sed quid—quid est in his professionibus quilibet etiam catholicus profiteri potest. (De Eccl. Occid. et Orient. perp. consens. L. III C. X. §. 2). «Καὶ δὴ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάταξις παρὰ τοῖς Γραικοῖς. Καίτοι δὲ τινῶν διαφοροῖς προσθήκαις τε καὶ ἀλλοιώσεσιν ἀποσπᾶσαι ταῦτα φιλοτιμηθέντων, αἱ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ταῖς τῶν Γραικῶν γνώμαις οὕτω σταθερῶς προσηλώθησαν, ὥστε τό γε νῦν οὐδεμίᾳ μηχανῇ οὐδεὶς ἂν δύναιτο ἐξελεῖν αὐτάς, ἀλλὰ γε ἐν τῇ τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ, δημοσίᾳ τε καὶ ἐνώπιον πάντων γινομένη, οὐδεμιᾶς τῶν τοιούτων μνείαν ποιοῦνται. Παρδείγματός χάριν, λέγουσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς. Τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μὴ ἱερουργεῖσθαι ἐν ἄζυμοις· τοὺς ἀγίους πρὸ τῆς μελλούσης κρίσεως μὴ ὁρᾶν τὸν Θεόν· τὰς τοῦ καθαρτηρίου ποινὰς μὴ ὑπάρχειν· τὸν πάπαν Ῥώμης μὴ εἶναι κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας ἀπόλυτον τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν· ἃ δὲ καὶ κεφαλαιωδῶς τῶν Γραικῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων καταλέγεται, λέγουσι μὲν πάντως, πολλοὶ δ' αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω ἴδομεν, ἔτι καὶ γραφῇ ταῦτα ὑποστήσκει τετολμήκασι, καὶ νῦν ἐτι παρρησίᾳ τε καὶ ἰσχυρογνωμόνως τούτων ἔχονται, ἀλλ' οὐδεμίᾳ παρ' αὐτοῖς ὁμολογία πίστεως ἐκδίδεται ἢ ὑπὸ Πατριάρχου ἢ ὑπὸ Μητροπολίτου ἢ Ἐπισκόπου ἢ ἱερέως ἢ πνευματικοῦ, ἐν ᾗ ᾗτοι τὰ ρηθέντα ἢ ἕτερ' ἅττα, περὶ ὧν τοῖς γραικοῖς κατηγορίαν ἐπάγουσιν, ἐνείρονται, ἀλλ' ἀπαρθ', ὅσα ἐν ταῖς αὐτῶν ὁμολογίαις ὑπάρχει, παντὶ καθολικῷ, ἐξεστὶν ὁμολογεῖν τε καὶ πιστεῦναι». Καὶ πάντως ταῦτα καὶ τοὶ κακοήθως, ἀληθῶς μέντοι λέγει ὁ Ἀλλατίος· ἄντις γὰρ λα-

τινος, εἰδὼς τ' ἀρχαῖα εἰσέλθῃ τὴν σήμερον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὀρθοδόξων εὐρήσει πάντα καὶ ὁμολογίαν καὶ λειτουργίαν καὶ μυστήρια, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἀμφίων (α), οἷα ἂν εἴρεται ἐπὶ Ἰννοκεντίου τοῦ Α'. καὶ ἐπὶ Χρυσόστομου. Καὶ δὴ καὶ ἱερουργούμενα ὑπὸ ἱερέων κανονικῶς χειροτονουμένων, ὃ δὴ καὶ ὁ Ἀρκούδιος οὐκ ἀρνείται (De Baptis. L. vj. C. V.) signum igitur est censuisse Pontificem ac totum concilium Latinorum (Florentiae), graecos rite ordinare, neque esse cur quicquam ea in re in controversiam revocaretur. « Σημεῖον οὖν τοῦτο τόντε πάπαν καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Λατίνων σύνοδον ἀποφύνασθαι τοὺς Γραικοὺς κανονικῶς χειροτονεῖν μηδὲν τε εἶναι ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, περὶ οὗ ἂν τις ἀντειπεῖν ἔχοι ». Ἀλλ' οὐ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἂν τις τῶν Γραικῶν εἰσέλθῃ ἐν τῇ Λατινικῇ· οὔτε γὰρ τὸ Σύμβολον εὐρήσει τὸ αὐτὸ, οὔτε τὴν λειτουργίαν, οὔτε αὐτὸ τὸ

(α) Οἱ ἱερεῖς τὸ πάλαι κατὰ πᾶσαν τὴν ἱσπερίαν ἐφόρου τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον casula ὡς ἔδυνται ἐν τοῖς ἀνὰ τὴν ἱσπερίαν ἀρχαιοτάτοις χαράγμασι, καὶ ὡς περιγράφεται (Le Brun Explic. de la Mes. art. jv. §. 1). Οἱ ἀρχιερεῖς ἐφόρου μέχρι τοῦ πέμπτου αἰῶνος βεβαίως, καὶ μετὰ ταῦτα ἴσως μέχρι τοῦ ἑννάτου, (διότι οἱ νεωτερισμοὶ μάλιστα μετὰ ταῦτα ἐπολλαπλασιάσθησαν), πᾶσαν τὴν ἱερὰν ἀμφίεσιν ἀπαρῆλλακτον οἷαν οἱ ἡμετεροί, καὶ οὐδὲ τίτλον ἀλλὰ μῆτρην. Οἱ περὶ τὸν Βυζάντιον διαγινώσκοντες ἐν τῇ εἰρ. τοῦ ἐν μακαρίῳσις Λεοντος τοῦ Α'. Ἀπριλ. 14) ὅτι τὸ ἐν τοῖς νείοις χρόνοις εὐτυχῶς ἀνορθώσαν τιμὴν λαίψανιν αὐτοῦ ἑρμῆζετο τῇ τοιαύτῃ ἱερᾷ στολῇ more Orientalium, ἥτοι ἐλ μεταξὺς χροσσιαντικῆς στοργγύλης μῆτρας, φελωνίης πλατεῖ καὶ ὠμοφόρος ἔχοντι σταυροὺς εἰς θέσιν, εἰς ἣν καὶ τὴν σήμερον Ἰννοκέντιος ὁ Β'. περιγράφει τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ τρισὶν ἡνωμένοις δακτύλοις γινόμενον καὶ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά. Τὸ σημεῖον τῆς εὐλογίας τῶν ἱερέων ἐγένετο ὡς τὴν σήμερον παρ' ἡμῶν (Παπισ. ἑλεγχ. T. A.) οὐπὲρ ἦν τὸ σῆμα ἐν τῷ βαπτίσματι οὔτε τὸ ἄλλο κτλ. Ἀλλὰ τοῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἤτιτος μὲν λόγος, σημειοῦνται δὲ μόνον ὥπως δεῖχθῇ ἡ τάσις ἢ εἰς τὸν νεωτερισμόν. Γνωστοῦ δὲ ὄντος μετὰ πόσης δυσκολίας γίνονται αἱ τοιαῦται ἀλλαγαὶ εἰς τὰ θεολογικὰ, συμπεραίνομεν ὅτι οὔτε εὐχερεῖς οὔτε τυχαῖαι καὶ ἄνευ σκοποῦ ἐγένοντο οἱ νεωτερισμοί, ὅν ἐκαστος ἔφειλεν ἔχειν λόγον τινὰ ἀπογνόντα καὶ αὐτὸν πάντως ἢ πειθεῖν ἢ βίᾳ καὶ ἀνάγκῃ ἀναρριπῶν τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, διατυπώσεων, κτλ. ἄλλως γὰρ δυσκόλως νοήσαι τις, πῶς ὁ μὲν Λέων ὁ μέγας καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἱεράρχαι καὶ ἱερεῖς ἡμετέροντες τὴν ἱερὰν στολὴν, εὐλόγουν, ἐπίουσιν τὸ σκῆμα τοῦ σταυροῦ κτλ. ὡς οἱ ἀνατολικοὶ μέχρι τῆς σήμερον αἰῶνος δὲ ταῦτα πάντα ἔλλαξαν ἄνευ οὐδενὸς λόγου, οὗ χωρὶς οὐδὲ τὰ σκηνικὰ ἀλλάσσει. Σημ. τοῦ ἑλ.δ.

βάπτισμα. Ἐάν τις λοιπὸν τῶν λατίνων ἱερέων ῥαντίσῃ γραικὸν τινα λέγων ὅτι βαπτίζει αὐτόν, οὐ μόνον ἔσται ἀληθῶς ἀναβαπτιστής, ἀλλὰ καὶ ἀπατήσῃ αὐτόν· οὐ γὰρ ἔχει νῦν γε ὁ λατίνος βάπτισμα, εἰ μὴ ἐκ συνθήκης καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ κυριώνυμον βάπτισμα. Διὸ καὶ ἐξ ἀγνοίας τοῦ πράγματος ἐκληφθήσεται τὸ ῥάντισμα ὡς βάπτισμα, ἐν ᾧ ὁμολογουμένως οὔτε ὁ διδούς δίδωσιν τι, οὔτε ὁ λαμβάνων λαμβάνει. ἔχει γὰρ οὗτος ἔργῳ τὴν σφραγίδα τοῦ θανάτου τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τὸ ἐν Νικαίᾳ ἱερὸν Σύμβολον τὴν ὀρθόδοξον μύησιν τῆς Πανηγύως Τριάδος, ἐν οἷς ἀμφοτέροις τελειοῦται τὸ μέγα μυστήριον (§. 8.), ὡς δὴ ἐτελειοῦτο διὰ Γ'. περιόδου αἰώνων καὶ ἐν τῇ λατινικῇ ἐκκλησίᾳ· ὅπερ καὶ ὑπὸ αἰρετικῶν τελούμενον ἐν ἀπαραλλάκτῳ τύπῳ τεθέσπισται κύριον (§. 12). Ἄλλως τε εἰ ἀναβαπτίσει τὸν οὕτω βαπτισθέντα γραικὸν ὁ λατίνος, ὀφείλει ἀναβαπτίσαι καὶ πᾶσαν τὴν σειρὰν τῶν παπῶν, ἀπὸ τοῦ μακαρίου Πέτρου ἀρχόμενος, καὶ σύμπαντα τὸν χορὸν τῶν μέχρι τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος ἐπισκόπων τῆς Δύσεως, ἢ καὶ θεωρεῖν αὐτοὺς ἀβαπτίστους· διότι βεβαίως οὐδεὶς αὐτῶν ἐβαπτίσθη τὸ νῦν βάπτισμα τῆς Ῥωμάνας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ θετικῶς τὸ βάπτισμα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὁ δὲ γραικὸς ἀληθῶς βαπτίζει τὸν λατίνον καὶ οὐκ ἀναβαπτίζει· εἰ γὰρ καὶ ἔχει (δῶμεν γὰρ καὶ τοῦτο) τὸ φῶτισμα καὶ τὴν μύησιν ὅπως ποτε, ἀλλ' οὐ καὶ τὴν σφραγίδα ἔργῳ. Τὸ γὰρ ῥάντισμα γινόμενον ἄνευ ἀνάγκης ἀριδήλου, ἵνα ἢ εἰκαζόμενόν πως βάπτισμα, προαπατεῖ τὸ, τὴν κατὰ φύσιν μὴ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ βαπτίσματος non esse de necessitate baptismi (§. 25), ὅπερ οὐδεὶς τῶν παρ' ἡμῶν ὀρθοδόξων πατέρων καὶ Συνόδων, οὔτε τῶν ἀρχαίων ὀρθοδόξων λατίνων ἢ δυτικῶν αὐτῶν, οὔτε τῶν ἀνατολικῶν οὔτε εἰπέ ποτε ὡς ἀντιφατικόν, οὔτε ἐτόλμα εἰπεῖν· τοῦτο γὰρ ἔστιν ἄντικρυς κατὰ φύσιν τῆς ἀποστολικῆς τελετῆς καὶ ἄρνησις τοῦ διὰ τοῦ ἐκλογίου ΕΝΘΣ βαπτίσματος.

§. 39. Ἐκ τούτων οὖν τῶν βαρυτάτων λόγων, ἥτοι Α'. Ἐνθεν μὲν α. ἐκ τῆς οἰκονομίας (§. 6, α.) τοῦ Κυρίου καὶ ἐκ τοῦ ῥήματος

τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος *βάπτισμα*, ἥτις ἐστὶ λέξις περιέχουσα ἐν ἐκυτῇ τὸν δορισμὸν αὐτῆς *κατάδυσις* καὶ *ἀνάδυσις* (§. 3, β'). δι' ἧς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἠρμήνευσεν τὴν ἀναγέννησιν ἡμῶν εἰς τὸν Νικόδημον (§. 6, β').

β'. Ἐκ τῶν Εὐαγγελικῶν καὶ Ἀποστολικῶν ἀλληγοριῶν ἀναφερομένων εἰς μόνην τὴν κατάδυσιν καὶ ἀνάδυσιν ἦτοι εἰς τὸ βάπτισμα (αὐτ. δ').

γ'. Ἐκ τῆς διηνεκοῦς ὁμολογίας ὅτι ἐν τῷ βάπτισμα (§. 12, β').

δ'. Ἐκ τῆς τελετῆς τῆς ἀπανταχοῦ γῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας μαρτυρουμένης ὑπὸ τοσαύτων καὶ πλικοῦτων Πατέρων (§. 10, β').

ε'. Ἐκ τοῦ τὴν κατάδυσιν χρηματίσαι τύπον καθολικὸν κατὰ τὴν Ἀσίαν, Εὐρώπην, Αἴγυπτον τε καὶ Ἀφρικὴν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος (§. 7, 11.).

ς'. Ἐκ τοῦ, τὸν τύπον τῆς καταδύσεως ἐσχηκέναι ἀείποτε τοσαύτην ἰσχὺν, ὥστε καὶ ἀποφανθῆναι τὴν ἀγίαν Α'. καὶ Β'. Οἰκουμένην Σύνοδον, καὶ μετὰ τὰς μεταξὺ Ἀνατολικῶν Αἰγυπτίων τε καὶ Ἀφρικανῶν μετὰ τοῦ πάπᾶ Στεφάνου τοῦ Α'. διενέξεις περὶ ἀναβαπτισμοῦ, μόνον ἀληθινὸν εἶναι βάπτισμα, ἔτι καὶ ὑπὸ αἱρετικῶν ἀνδρῶν τελούμενον (§. 12, α').

ζ'. Ἐκ τοῦ, τὸ μὴ ἐφάπτεσθαι τοῦ ὕδατος τοῦ σώματος, παρ' ἐκτὸς ἀνάγκης ἐπαιγούσης, αἱρετικῆς νέας πράξεως εἶναι κεκρίσθαι (§. 12, ὑποσ.).

η'. Ἐκ τοῦ πάντα τὰ ἄλλα εἶδη τῆς βροχῆς γινόμενα ἐν ἀνάγκῃ ἀμφόβολα κεκρίσθαι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος (§. 28. καὶ 29.).

θ'. Ἐνθεν δὲ θ'. Ἐκ τοῦ, αἱρετικοὺς ἄνδρας πρότερον εἰσπαγεῖν αὐτὰ ὡς τύπους καθολικοὺς καὶ ἐστιγματίσθαι ὡς παράνομα (§. 12. καὶ 34.).

ι'. Ἐκ τοῦ, τοὺς ἀρχαίους ἀποστολικοὺς κανόνας ῥητῶς τρεῖς ἀναδόσεις καὶ καταδύσεις ἀπαιτεῖν, καὶ τοὺς μὴ οὕτω βαπτίζοντας καθαιρεῖσθαι (§. 23.).

ια'. Ἐκ τοῦ, ἤδη πολλοὶ ἔχουσιν τὸ δόλιον τὰς λοιπὰς βρέξεις· ἀπαξ γὰρ συγχωρηθεῖσαι κατὰ συγκατάβασιν, ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ,

ἐφ' ὁποιοῦνδήποτε λόγῳ, τῷ χρόνῳ περηγκώνισαν τὸν ἀληθῆ ἀποστολικὸν τύπον, καὶ τοὶ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων αὐτῶν ἀπαιτούντων βάπτισμα, ὡς ὁρώμεν ἐν τῇ τῶν δυτικῶν ἐκκλησίᾳ γεγονὸς (§. 33), καὶ ἤδη γινόμενον ὅπου οἱ δυτικοὶ εἰσδύουσιν (§. 12, σημ.).

ιβ'. Ἐκ τοῦ, καὶ αὐτοὺς τοὺς κατὰ τὸν 14'. αἰῶνα γενομένους ὑπερασπιστὰς τοῦ ῥαντισμοῦ φιλαλήθως ὡμολογηκέναι αὐτὸν ἐπισφυσίῃ τρόπῳ τοῦ βαπτίζειν καὶ ἦττον ἐπαινετὸν (§. 14.).

ιγ'. Ἐκ τοῦ, τὸ δόλιον τοῦ ῥαντισμοῦ κατὰ τοῦ ἀποστολικοῦ τύπου μάλιστα πρόδηλον εἶναι ἀπὸ τῆς βίας, μεθ' ἧς εἰσωθείται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ οὔσης καὶ μὴ οὔσης ἀνάγκης.

ιδ'. Ἐκ τοῦ, τὸν ῥαντισμὸν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐγκαλεῖν μὲν τὸν ἀποστολικὸν τύπον ἐπὶ βρεφοκτονίᾳ (§. 32), συνιστᾶν δ' ἐαυτὸν ἀναποδείκτως ὡς ἀληθὲς ἄρτιον καθολικὸν καὶ ἀποστολικὸν βάπτισμα (§. 25, 34.), οὗ καὶ τὸ ὄνομα σφετερίζεται.

Ἐξ ἀπάντων τούτων τῶν βαρυτάτων λόγων ὁ ὀρθόδοξος ἱερεὺς ἄγεται ἵνα ἔχῃ ὑποπτον καὶ ἀντιαποστολικὸν καὶ ἀντικανονικὸν πᾶν εἶδος βροχῆς, ἧς ἡ σύστασις προαπαιτεῖ ὡς λῆμμα τὸ περιττὸν τῆς τριημέρου ταφῆς τοῦ Κυρίου (§. 22), καὶ ἐπομένως, ἀνίσχυρον, μάλιστα ἐὰν ὁ προσερχόμενος φρονῇ, ὅτι οὐκ ἐβαπτίσθη ἀλλ' ἐῤῥαντίσθη, διὰ τὸ τὸν ῥαντισμὸν εἶναι ἀποστολικὴν πράξιν καὶ ἰσχύειν ταῦτό, οὐ κατὰ συγκατάβασιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀναφορικῶς, πρὸς τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ δικαιοματικῶς ὡς τῆς καταδύσεως οὐ μόνον περιττῆς οὔσης τελετῆς, ἀλλὰ καὶ βρεφοκτονίου.

§. 40. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐνίστανται πολλοὶ τῶν ἔξω, καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἡμετέρων αὐτῶν, μάλιστα ὄντος τοῦ λόγου περὶ τῶν ἀπὸ διαφόρων κοινωνιῶν τῆς δύσεως, λέγοντες μὴ δεῖν βαπτίζειν τοὺς τοιούτους· καὶ ἐπάγουσι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ συνοδικὰς τινὰς ἀποφάσεις, τὴν μὲν γενομένην περὶ τὸ 1484, τὴν δὲ ἐν Ῥωσσίᾳ περὶ τὸ 1667, παρόντων τριῶν Πατριαρχῶν συγκατατεθειμένων καὶ τῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ παμπολλῶν ἀρχιερέων ἐπὶ ἀκυρώσει ἄλλης προγενεστέρης τοπικῆς Συνόδου (1629) προαποφανθείσης τὸ δεῖν βαπτίζειν τοὺς λατίνους, καὶ πάλιν ἐπι-

στολήν (1718) μετά συγκαταθέσεως καὶ τοῦ ἐν μακαρίοις ἱερεμίου τοῦ Γ'. Πατριάρχου πρὸς τὸν Μέγαν Πέτρον, ἐπικυρούσης τὰ αὐτὰ περὶ τῶν Λουθηροκαλθίνων. Ἀλλὰ τὴν μὲν ἀρχαίαν ἐκείνην συνοδικὴν γενομένην ἀπόφασιν, ἔτι οὐσης ἐπικρατεστέρας ἐν τῇ Λατινικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς καταδύσεως *moris communioris*, καὶ κυριευούσης τῆς δόξης καὶ ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ εἶναι τὴν κατάδυσιν *modum tutiorem, laudabiliorem, expressiorem*, καλῶς καὶ ὀρθοδόξως ἀποφανθῆναι λέγομεν μὴ δεῖν βαπτίζειν· κίνδυνος γάρ ἦν μὴ τυχὸν ἀναβαπτίσωσι τὸν βαπτισθέντα ἔργῳ· τοὺς δὲ βαντισθέντας ὑπῆγον εἰς τὸ κατ' ἀνάγκην τινὰ ἐν βαντισμῷ λαβόντας τὸ βάπτισμα, ἀναφερομένῳ πάντως πρὸς τὴν ἐτι τότε διηνεκὴ τελετὴν τῆς καταδύσεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ, καὶ μηδέπω τοῦ βαντισμοῦ κατεξαραστάτος τοῦ ἑνὸς ἀποστολικοῦ βαπτίσματος (α). Τὰς δὲ ἄλλας συνοδικὰς καὶ πατριαρχικὰς ἀποφάσεις, γενομένας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ οὐ δυτικοὶ ἐξέκλιναν παντάπασι τοῦ ἀποστολικοῦ τύπου, ἢ μᾶλλον κατηγοροῦντες τοῦ βαπτίσματος βρεφοκτονίᾳ ἀπετάχθησαν αὐτῷ, ἐκληπτέον οἰκονομικῶς γενομένας διὰ τοὺς προσερχομένους ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν κατὰ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ μεγάλου Βασιλείου· «Ἡμεῖς προσῆκεν ἀθετεῖν αὐτῶν τὸ βάπτισμα· ἐὰν μέντοι μέλλῃ τῇ καθόλου οἰκονομίᾳ ἐμπόδιον εἶσθαι τοῦτο (τὸ, δεῖ βαπτίζειν), ὑπορῶμαι γὰρ μήποτε . . . ἐμποδίσωμεν τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προτάσεως αὐστηρόν· ἐπειδὴ ὅλως ἐδοξέ ΤΙΣΙ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν δεχθῆναι αὐτῶν τὸ βάπτισμα . . . τοῖς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἑμᾶς πατράσιν ἀκολουθητέον. Καὶ ἔστι δεκτόν» (§ 37.). Κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἐννοίαν ἐγένοντο αἱ ἀποφάσεις τῶν δύο συνόδων, καὶ εἰσι κύρια: ἕς γε τὸ κατ' οἰκονομίαν. Διότι οἱ λόγοι, δι' ὧν

(α) Ἡ μὲν κατηγορία ἦν καὶ ἐγένετο παλαιὰ (§. 32, σημ.), πρῶτος δὲ ὁ Ἀρκούδιος ἐγράφετο γραφὴν ἐνάγων εἰς τὸ δημοσίον τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν κατὰ τὸ 1672· *cum approbationibus doctorum qui Romae hos libros (de concord. Ec. Occ. et Orient. etc. etc.) mandato Pauli V. Pontificis examinarunt*. Ἐν τοῖς προοιμίοις τῆς ἐκδόσεως. Σημ. Ἐκδ.

ἢ τὸ μὴ δεῖν βαπτίζειν ἀποφανθεῖσα Σύνοδος 1659 ἐν Μόσχᾳ ἀνασκευάζειν πειρᾶται τὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸ αὐτῆς Συνόδου, τῆς τὸ δεῖ βαπτίζειν κυρωσάσης τότε συμφώνως πρὸς τε τὴν γνώμην τοσούτων καὶ τηλικούτων ὁμολογουμένως ὀρθοδόξων Πατέρων, καὶ τὰ ἀνέκαθεν δεδογμένα τῇ ἐκκλησίᾳ «ἐν ταῖς μεγίσταις τῶν ἐπισκόπων συνόδοις», καθ' ἃ γράφει ὁ ἱερὸς Διονύσιος πάπας Ἀλεξανδρείας (περὶ τὰ 250, ὁρ. Εὐσεβ. 1. Ἑκ. Ζ'. 5.) πρὸς πᾶσαν Ῥώμης Σίξτον τὸν Β'. διάδοχον τοῦ Στεφάνου, καὶ δὴ καὶ τὰ κεκανονισμένα ὑπὸ τῆς Α'. καὶ Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπαιτούσης μὲν ὀρθῶς ἔχειν τὸν τύπον, μὴ λογιζομένης δὲ τὴν κακοδοξίαν τοῦ ἐκτελοῦντος τὸ μυστήριον, οἱ λόγοι, λέγω, τῆς Συνόδου ἐκείνης ἀναφέρονται μόνον εἰς τινὰ βραχέα μνημονικὰ λάθη προτέρων κανόνων παρεισφρήσαντά πως, ἢ μὴ ἀκριβῆ προσαρμογὴν αὐτῶν, μὴ ἀπτόμενοι ἀνασκευαστικῶς τῶν ἀνωτέρω προεκτεθεισῶν ἡμῖν (§. 39) εὐσιωδῶν αἰτιῶν τοῦ δεῖ βαπτίζειν, καὶ οὐδὲν θυμαστόν· ποικίλος γάρ ὢν ὁ νεωτερισμὸς καὶ διηνεκῶς μεταβαλλόμενος (§. 5, Ε'.) τὴν τε γνώμην καὶ τὴν πράξιν, ἀπερίληπτός ἐστιν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἀκανόνιστος καὶ τῷ χρόνῳ ἀποθηριούμενος, ὥς ἡ Ἑρὶς τοῦ ποιητοῦ, ὥστε ὅπερ ἂν εἴποις ἐν ἀρχῇ ἀδιάφορον ἢ μικρὰ λυποῦν, τῷ χρόνῳ γίνεται μέγα καὶ ἀκατάσχετον καὶ ἀνίατον κακόν· διὸ καὶ ἀφένονται ὑπ' αὐτῆς ἀνεξέλεγκτα τὰ αἰτιάματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας κατὰ τοῦ βαντισμοῦ, σφετεριζομένου ἤδη ἀποστολικοῦ τύπου δικαιώματα ἐν ἀπάταις ταῖς δυτικαῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐκ παντὸς τρόπου παραγκωνίζοντος νῦν γε τὸν ὀρθόδοξον τύπον ὑπὸ τὴν προσάσιν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Ῥωμάνης ἐκκλησίας, ἣτις ἐπαγγελλομένη εἶναι «ὁ γνώμων τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ κάτοπτρον τῶν ἐκκλησιῶν» πειρᾶται πλαγίως καταργῆσαι παντάπασι, τό γε ἐπ' αὐτῇ, τὸ ὀρθόδοξον καὶ καθολικὸν βάπτισμα (§. 13 σημ.). διὸ καὶ αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς οἰκονομικαὶ ἐκληπτέαι, ὥς καὶ ἀνέκαθεν εἰθισταὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ οὐδὲν πλέον· εἰ γὰρ οἱ συναθροισθέντες τότε πατέρες μὴ ἐνόουν τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν, οὐ δεῖ βαπτίζειν, οἰκονομικῶς ἐπὶ τὰ πρόσωπα τῶν προσερχομένων, ἀλλὰ νόμιμον καὶ κανονικὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡ-

φειλον μὲν πρὸ πάντων διδάξαι τίνι τρόπῳ ἐν τῷ ῥαντισμῷ ὑπο-
τυποῦται, καταρτίζεται καὶ διεκπεραιούται τὸ πρῶτον καὶ ἀναγ-
καιότατον μέρος τοῦ βαπτίσματος (§. 8), ἥτοι ἡ ἀναγέννησις
ἡμῶν, ὁ θάνατος, ἡ ταφή καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, *arsen a-*
naforas πρὸς τὸ κυριώνυμον βάπτισμα, ὅπερ διασχυρίζεται ἵνα
ὑποστήσῃ τὴν σήμερον ὁ ῥαντισμὸς, ὡφειλον δὲ δικαιῶσαι καὶ
τὴν κατὰ τοῦ βαπτίσματος κατηγορίαν αὐτοῦ· ἔτι δὲ ἀπο-
δειξαι καὶ τὸ μὴ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ βαπτίσματος τὴν κατὰ-
δυσιν, καὶ δὴ καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀναγκαίαν εἰς τὴν σωτηρίαν
ἡμῶν τὴν τριήμερον θεόσωμον ταφήν, ἐρ' οἷς ἅπασι στηρίζεται
τὸ κύρος τοῦ ῥαντισμοῦ, τῆς μιᾶς καταδύσεως καὶ τῶν λοιπῶν
νεωτερισμῶν τῶν περὶ τὸ βάπτισμα.

§. 41. Ἔως γὰρ ἂν μὴ γένηται ἐν τῶν δύο (καὶ αὕτη ἐστὶν
ἡ ἡμετέρα ἰδιωτικὴ γνώμη, οὐδὲ τολμῶμεν ἀναμιχθῆναι εἰς τὰς
μελλούσας ἀποφάσεις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας· κριτικὸν γὰρ τὸ
παρὸν ὑπόμνημα πραγματευόμενον τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἐκ τῆς φύ-
σεως τοῦ βαπτίσματος, ὡς ἐκ τῆς πράξεως τῆς καθολικῆς ἐκ-
κλησίας καὶ ὡς ἐκ τῶν συνοδικῶν ἀποφάνσεων), καὶ δηλωθῇ συν-
οδικῶς ἢ ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων, ὅτι ὁ ῥαντισμὸς ἀποστολικὴ
τελετὴ καὶ ἰσοδύναμος τῇ καταδύσει ὑπάρχει, καὶ ἅπαντες οἱ
σωτήριοι τύποι οἱ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου
Παύλου ἐξηγούμενοι ἐν τῷ βαπτίσματι διεκπεραίνονται δι' αὐτοῦ
καὶ μόνου τοῦ ῥαντισμοῦ, ἄνευ ἀναφορᾶς καὶ ἀναγωγῆς πρὸς τὸ
βάπτισμα, ἢ τοῦλάχιστον, ὅτι ἐκεῖνοι οὐκ εἰσιν ἀναγκαῖοι εἰς
τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· ἢ ἐκ μέρους τῶν ῥαίνουσῶν ἐκκλησιῶν,
ἂν μὴ θελήσωσι μηδεμιᾶ μηχανῇ ἀναλαβεῖν τὸ τῶν προγόνων
αὐτῶν καὶ τὸ ἐν τοῖς Εὐχολογίοις αὐτῶν παραγγελλόμενον καθο-
λικὸν καὶ ἀποστολικὸν βάπτισμα,

α'. Ὅτι ῥαίνουσιν κατ' οἰκονομίαν οὐ μόνον οὐκ ἄρνοῦνται τὸ
ἀποστολικὸν ΒΑΠΤΙΣΜΑ, ὅτι αὐτὸ ἐστὶ τὸ μόνον καὶ κύριον βάπτι-
σμα (δ. γ', δ'), β' δὴ καὶ ἀγνοοῦντες οἱ πολλοὶ ὁμολογοῦσιν ἐν τῷ
Συμβόλῳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ ἀναγωγικῶς ἀναγνωρίζουσι τὴν ἐν τῷ
ῥαντίσματι (οἶονεῖ ἐν ἐπιτομῇ εἰς ἀνάγκης τινὸς) πνευματικὴν δωρεάν

τῆς ἀναγεννήσεως, προσγιγνομένην ἐκ τοῦ ὁμοιώματος τοῦ θανάτου
καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου (§. 8).

β'. Ὅτι μετέρχονται τὸ ῥάντισμα οὔτε ὡς κυρίως ἀποστολικόν,
οὔτε ὡς πράξιν μιμητικὴν αἱρετικῶν τινῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἐ-
πιτομὴν τοῦ ΕΝΟΣ θεοῦ βαπτίσματος, ὡς ἐν ταῖς κατεπειγού-
σαις ἀνάγκαις (§. 27).

γ'. Ὅτι καταδικάζουσι τοὺς λέγοντας ἀναιδῆ (§. 46) καὶ
ἀσχήμονα τὴν θεῖαν τελετὴν τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος.

δ'. Ὅτι καταδικάζουσι καὶ ἀφορίζουσι τοὺς τολμῶντας κατηγορεῖν
τὸ ἀποστολικὸν καὶ καθολικὸν βάπτισμα ὡς βρεφοκτόνον (§. 32).

ε'. Ὅτι καταδικάζουσι καὶ ἀποπέμπουσι τοὺς τολμῶντας
λέγειν περὶ τὴν τριήμερον θεόσωμον ταφήν, διὸ περιττὴν καὶ
τὴν κατάδυσιν κτλ. ἐπὶ λόγῳ ὅτι καὶ μία στιγμὴ θανάτου τοῦ Χριστοῦ
ἥρκει εἰς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν (§. 22). Ἔως οὖν, λέγω, μὴ γέ-
νηται ἐν τῶν δύο τούτων, καθ' ἡμᾶς γε, τὸ μόνον ἄκος τῆς νόσου
ταύτης τῆς ἐπισκηψάσης εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἡ ὑπόθεσις τῆς Δύσε-
ως ἔσθαι πάντοτε ἐκκρεμῆς, καὶ αἱ συνοδικαὶ πράξεις, ὡς οἰκονομικαί,
ἐπομένως δὲ καὶ παλινάγρετοι κατὰ τὰς περιστάσεις, ὡς ἐγένετο
καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῶν αἱρέσεων μέχρι τῆς σήμερον, καὶ ὁ ῥαντισμὸς ἢ
ἕτερος τρόπος βροχῆς, ὃν ἐπενόησαν, ἢ ὃν ἂν ἐπινοήσωσιν οἱ
νεωτερίζοντες, οὐ δύναται εἶναι ἢ λέγεσθαι δωρεὰ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἰσοδύναμος τῷ βαπτίσματι, ἂν μὴ ἀναφέρηται πρὸς
αὐτὸ τὸ Ἕν, ἱερὸν, Θεοπαράδοτον καὶ Ἀποστολικὸν Βάπτισμα τῆς
Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Διὸ καὶ ὁ ὀρθόδοξος ἱ-
ερεὺς, ὅπως ἔχῃ τὴν ἐαυτοῦ συνείδησιν ἐλευθέραν ἀπὸ παντὸς
ἐλέγχου, ἐρεῖ τὴν ἁγίαν ἀλήθειαν εἰς τὸν προσερχόμενον, καὶ
βαπτίσει μὲν αὐτὸν κανονικῶς, οὐκ ἀναβαπτίσει δὲ, ἐρ' ῥαντι-
σμένον ὄντα καὶ αἰτοῦντα τὸ σωτήριον βάπτισμα, ἂν μάλιστα
καὶ αὐτὸς ὁ προσερχόμενος ἀμφιβάλλων τύχῃ περὶ τοῦ οἰκείου
βαπτίσματος, ὡς μὴ γενομένου τοῦ ῥαντισμοῦ *necessitate co-*
gente κατεπειγούσης ἀνάγκης, ἥτις καὶ συνθήκη τίθεται ἀπα-
ραίτητος ὑπὸ τῶν πατέρων, ὅπως ἔχῃ ἐλπίδα τῆς τοῦ Θεοῦ
indulgentiae συγκαταβάσεως ἐπὶ τῇ ἐλλείψει, ἢ ἂν νόησιν πᾶσαν

τὴν κατὰ τῶν Γραφῶν καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατεξαναστάσιν τοῦ βαντισμοῦ.

§. 42. Ἀλλ' ἐπανταίνουσι τὴν ἐνστάσιν μάλιστα οἱ ἐκ τῶν ἔξω καὶ ἄλλως· λέγουσι γὰρ ὅτι ἡ ἐν Ῥωμαίαις ὀρθόδοξος ἐκκλησία δέχεται τοὺς ἐκ τῶν δυτικῶν προσερχομένους, μὴ μόνον χρίσασα, ἡ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος προκαθαίρει αὐτοὺς, εἴτα σφραγίζει· ὁ ἐστὶν ἡ μὲν χρῆται τῇ συνοδικῶς συγκεκριμένῃ οἰκονομικῇ συγκαταβάσει, ἡ δὲ δουλεύουσα ἀκριβείᾳ τῶν κανόνων ἐμποδίζει τοῖς σωζομένοις διὰ τὸ τῆς προτάσεως αὐστηρόν· καὶ τούτου προκύπτει ἐναντιότης σκοποῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, διὸ καὶ ἀντίφασιν. Ὁ γὰρ ἐν ἐκείνῃ σφραγισθεὶς μόνον, μεταλαμβάνει τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐν ταύτῃ ἀντικανονικῶς κατὰ γὰρ τὴν ἐαυτῆς πεποιθήσιν. Ὁ τοιοῦτος λόγος, καὶ αἰτῶ συγγνώμην, οὐδόλως ἀνήκει εἰς στόματα Λατίνων, ἢ ἄλλων δυτικῶν· αὐτοὶ γὰρ ἐν τῇ πίστει αὐτῇ καὶ προσθέντες καὶ ἀφελόντες καὶ τὰ πλεῖστα ἀλλοιῶσαντες εἰς τάναντία, πάλιν διασχυρίζονται, ὅτι οὐκ ἀπεσχίσθησαν τῆς ἀρχαίας ὀρθοδόξου Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, οὐδ' ἀντίφασιν τινὰ ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, καὶ εἰσιν οἱ σημερινοὶ ἐν *pariete* ἁρμονία μετὰ τῶν ἀρχαίων· πῶς οὖν εὐρίσκουσι παρ' ἡμῖν, τοῖς συμφωνήσασιν (§ 40) εἰς τὴν οἰκονομίαν, ἀντίφασιν; Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόκρισις πρὸς τοὺς οὕτω συλλογιζομένους εὐκολος καὶ πρόχειρος· πηγάζει γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν κανόνων καὶ τοῦ ἐν Χριστῷ ἐλευθέρου τῶν ἀνεξαρτήτων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρὸς οἰκονομίαν καὶ καταρτισμὸν τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν γὰρ μία τηλικαύτη ἐκκλησία, φθάσασα εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἧς ὁ Κύριος ἐπειράθη καὶ ἔγνω αὐτὴν, κρίνῃ ἀναγκαῖον, ἵνα μεταχειρισθῇ ἑνὸν ἐαυτῆς τὴν ἐξουσίαν εὐλόγων τινῶν οἰκονομιῶν διὰ τοὺς προσερχομένους, ὡς ἀνέκαθεν μετεχειρίσθησάν τινες τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὰ Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην, μηδόλως ἐπηρεαζομένης τῆς τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ καθολικοῦ τύπου ὀρθοδοξίας καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας ὁμονοίας, διὰ τὸ μὴ παραδέχεσθαι τὴν κατ' ἀνάγκην γιγνομένην οἰκονομίαν ὡς κα-

νόμῳ τινὶ ἐπὶ καταλύσει τοῦ ἐν αὐτῇ ὀρθοῦ καὶ ἀποστολικοῦ, ἢ τοιαύτη, λέγω, ἐκκλησία τῇ εἰδήσει καὶ συγκαταθέσει καὶ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν ἀπαρεμποδίστως δύναται χρῆσθαι τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ. Διὸ καὶ ὅσους ἂν σφραγίσῃ τῇ σφραγίδι τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος, ἅπασαι αἱ συγκατατεθείσαι τῇ Οἰκονομίᾳ λοιπῇ ἐκκλησίᾳ εὐδιαγνώστως ἀδελφοὺς αὐτοὺς ἔχουσι τε καὶ καλοῦσιν ἐνδίκως, ὥσπερ ἀκριβῶς ἐγένετο καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει μεταξὺ ἁπασῶν τῶν συμφωνήσασαν ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ ἀνεξαρτήτων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν (§ 40). Ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ ἦν ἡ συγκατάθεσις καὶ τὸ σύμφυχον ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, πάλιν ἡμεῖς ἡμέλλομεν δέχεσθαι ὡς ἀδελφοὺς τοὺς ἅπαξ ἐσφραγισμένους τῇ κοινῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματος ὑπὸ ὀρθοδόξου Συνόδου, μηδόλως ἀκριβολογούμενοι περιέργως ἐν τίνι εὐποιᾷ ἐκρίθη ἄξιος τῆς τηλικαύτης θείας δωρεᾶς, καὶ ἐγγυήθη αὐτῷ ἡ ἐκεῖ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τὴν τοῦ Θεοῦ συγκατάβασιν *indulgentiam Dei*. Οὕτως οἱ κατὰ τὸν κανόνα τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου (§. 12. α.) τῷ ἁγίῳ χρίσματι σφραγιζομένους δεχόμενοι τοὺς ἀρειανούς ἀνατολικοὶ, ἐν τῇ Δύσει δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν κατὰ τὸ ἐν Ῥώμῃ ἔθος (Gregor. Magn. L. ix. Ep. 61) ἅπαξ εἰσαχθέντας εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν, οὐκ ἐστέρον τῆς ἱερᾶς κοινωνίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀλλ' ἀδελφοὺς αὐτοὺς καὶ ὠνόμαζον καὶ εἶχον, καὶ τοὶ μὴ κατὰ τὸν διαληφθέντα Οἰκουμενικὸν κανόνα γενομένης τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῶν. Οὕτω καὶ αἱ ἀρχαῖαι κατ' ἀνατολὰς καὶ Ἀφρικὴν ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι καὶ τοὶ μηδαμῶς συγκατατιθέμενοι εἰς τὸ αὐθαίρετον ὑπὸ τινῶν παπῶν εἰσαχθέν ἔθος τῶν δυτικῶν (§. 30.), μάλιστα δὲ καὶ ἐναντιούμενοι, πίσυνοι εἰς τὰς ἀνέκαθεν ὑπὸ μεγάλων συνόδων γενομένας ἀποφάσεις (§. 40.), οὐ μέντοι διέκοψαν οὐδὲ ἰσχυσάν τινες διακόψαι τὴν κοινωνίαν τοῦ πνεύματος, ὡς τῆς ὁμολογίας τῶν δογμάτων, τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἀποστολικῶν διατυπώσεων ἀπαραποιήτως σωζομένων καὶ τηρουμένων ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῶν ἐκκλησιαστικῇ διατάξει. Καὶ τέλος αὕτη ἢ εἰς τὴν τε αὐτὴν συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν τῶν ὁμογνώ-

μόνων ὁρθόδοξων ἐκκλησιῶν σύμπνοια δείκνυσιν ἀριδῆλως καὶ προφανῶς, ὅτι βαπτίζοντες οἱ Γραικοὶ τοὺς ἐρβαντισμένους, οὐ ποιοῦσι τοῦτο διὰ μίσου ὥς τινες συκοφαντοῦσι (§. 44), ἀλλὰ καταρτίζοντες τὸ ἀτελές, ἢ μᾶλλον ἀντεισάγοντες τὸ φύσει εἰς τὸ θείαι, τὸ πραγματικὸν εἰς τὸ ἐκ συνθήκης, τὸ σῶμα ἀντὶ τῆς σκιάς. Εἰ δὲ τυχὸν ὁ ῥαντισμὸς αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῇ αἱρετικῇ δόξῃ, ὅτι ἡ τριήμερος ταφή τοῦ Κυρίου ἦν περιττὴ εἰς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ ἐπ' αὐτῇ τῇ αἰτίᾳ καὶ οἱ ἀποστολοὶ ἐρβάντιζον κτλ. ἔτι δὲ καὶ ὅτι ἡ κατάδυσις βρεφοκτόνος ἐστὶ κτλ. τότε ἀπαραιτήτως βαπτιστέος ὁ τοιοῦτος λογιζέται· ποιοῦσι δὲ τοῦτο κανονικῶς, ὄντος τοῦ προσερχομένου οὐ μόνον κακῶς μεμνημένου, ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶς προκατειλημμένου. Καὶ εἴπερ τὸ ὑποκρύπτειν εἰς τὴν ὁρθὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος γνώμην σφαλερὰν καὶ ἐχθρὰν, δικαιοῖ μὲν κατὰ τοὺς Λατίνους τὸν ἅγιον Γρηγόριον, ἐπὶ ἀνατροπῇ κακοδοξίας, ἵνα κολωδῶσθαι αὐτὸ τὸ ἄρτιον μυστήριον (§ 16), καὶ ἀπέναντι τῆς οἰκουμενικῆς ἀποφάσεως « τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους . . . βαπτίζομεν » δικαιοῖ δὲ καὶ νῦν τὴν Ῥωμάναν ἐκκλησίαν, ἵνα καὶ αὐτὴν τὴν Εὐαγγελικὴν διαταγὴν εἰς μηδὲν λογιζομένη στερῇ τοὺς χριστιανούς τῆς μεταλήψεως τοῦ τιμίου αἵματος (§ 24), πολλῶ μᾶλλον δικαιωθῶσιν αἱ κατὰ ἀνατολὰς ἀποστολικαὶ ἐκκλησίαι, ἵνα ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ καταρτίσωσι τὸ κολωδόν, συμφώνως πρὸς τὴν καθολικὴν πρᾶξιν καὶ κατὰ τὰ τεθεσπισμένα ὑπὸ τῶν μεγίστων διδασκάλων.

§. 43. Ὁ τοίνυν ὁρθόδοξος ἱερεὺς, γραικὸς τὸ γένος, καὶ μὴ δυνάμενος νοῆσαι πῶς τὸ βάπτισμα ἔχει καὶ ἑτέραν σημασίαν (τὸ ῥάντισμα), ἦν διδοῦσιν αὐτῷ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὴν ἑλληνικὴν σημασίαν, λέγοντες προφανέστατην ἀντίφασιν μὴ εἶναι τῆς οὐσίας τοῦ βαπτίσματος τὴν κατάδυσιν, ὃ σημαίνει, τὸ βάπτισμα, λέγεται βάπτισμα, οὐχ ὅτι βάπτισμά ἐστιν, ἤτοι κατάδυσις καὶ ἀνάδυσις (§ 3. 6'), ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ἄλλο τι, ἢ τὸ λεγόμενον ἑλληνιστὶ βάπτισμα, καὶ ἀκούων τὴν ὁρθόδοξον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν διδάσκειν in lavacro ter caput mergitare auctoritatem scripturæ

legis usurpavit· εἰ ἐρωτηθῇ ὑπὸ τοῦ προσερχομένου ἐκ ῥαντισματος λατίνου, εἰ βεβαπτισμένος ἐστίν, ἤτοι εἰ ἔχει ἔργῳ ἐν ἑαυτῷ τὸν τύπον τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν Ἀνατολικὴν τε καὶ Δυτικὴν· φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀποκριθήσεται ἐν συνειδήσει ὁρθόδοξῳ τὸ, οὐχί· διότι καὶ τὴν Σύνοδον τὴν τὸ μὴ δεῖν βαπτίζειν ἀποφνηναμένην διέλαθε (διὸ καὶ οὐδ' ἐμνήσθη) τὸ νόημα καὶ ἡ γνώμη τοῦ νῦν ῥαντισμοῦ (§ 39 B')· καὶ ἐπομένως βαπτίσει αὐτὸν αἰτοῦντα τὸ ἀσφαλέστερον (*tutius*) βάπτισμα, ἢ ἄλλως δέχεται αὐτὸν οἰκονομικῶς ἀκολουθῶν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ὁρθόδοξων πατέρων τῶν οἰκονομησάντων ἀνέκαθεν τε καὶ μεταγενεστέρως τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Καὶ ταῦτα ποιεῖ οὐκ ἐκ μίσους τινός (§ 44), ὡς κατηγορεῖται, ἀλλ' ἐκ πεποιθήσεως πρὸς αὐτὴν τὴν ἀγίαν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος, ὡς ἐδίδαξεν αὐτὸν ὁ ἀπόστολος, ἡ σειρά τῶν ὁρθόδοξων πατέρων καὶ ἐν πρώτοις ὁ Οὐρανοφάντωρ Βασίλειος (§ 8)· « ἐν τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἰσαριθμοῖταις ἐπικλήσεσι τὸ μέγα μυστήριον τοῦ βαπτίσματος τελειοῦται ». Καὶ ἐπ' ἀληθείας, εἴπως οἱ δυτικοὶ χριστιανοὶ ἐδιδάσκοντο ἅπαξ τὸ μέγεθος, τὸ ἀξίωμα, τὴν ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑψηλὴν καὶ οὐράνιον σημασίαν τῆς τελετῆς τοῦ θείου βαπτίσματος, οὗ ἡ λαμπρὰ ἱερουργία ἴσχυσεν ἵνα κινήσῃ εἰςθάμβος τὴν ψυχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀποστάτου Ἀρκουδίου, εἰς ἣν παριστάμενοι πολλάκις δακρύομεν ἀκούοντες καὶ ἐνθυμούμενοι ἐπὶ τίσιν εὐχαῖς καὶ τίσιν ὑποσχέσεσιν, ἐπὶ ποίῳ βίῳ καὶ ἐπὶ πηλίκῃ ἐλπίδι ἐκλήθημεν ἄνωθεν, αὐτοὶ ἴδιοι καὶ οἱ ἱεροὶ ποιμένες αὐτῶν, ὡς μηδὲν ἔχοντες νῦν φοβηθῆναι, ἡμελλον ἐξετάσαι τίνι αἰτίᾳ ἐστερήθησαν τῆς σφραγίδος τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου, χριστιανοὶ τε ὄντες καὶ ὁρθόδοξοι εἶναι βουλόμενοι, ὡς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, καὶ ποία ἡ σύνοδος ἡ σχολάσασα τὸ ἀποστολικὸν καὶ καθολικὸν βάπτισμα, καὶ διὰ τί.

§. 44. Διὸ ὁ λόγος τοῦ Ἀρκουδίου (*De Bapt. I. c. viij*)· *Ego eur graci rebaptizarint latinos potius dicerem odio in latinos istud fecisse* « Ἐγὼ δὲ διὰ τί οἱ Ἕλληνες ἀναβαπτίζουσι τοὺς

Λατίνους φαίην ἂν μάλλον μίσει τῷ πρὸς αὐτοὺς ποιεῖν τοῦτο ἢ ὁ λόγος οὗτος, φημι, καὶ ψευδὴς καὶ ἐπηρεαστικός ἐστι· ψευδὴς μὲν διότι, ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε εἴρηται, ὁ γραικὸς οὐ μίσει ἀλλ' ἐν πεποι-
θήσει εὐποιῶς πρὸς τὸν προσερχόμενον ποιεῖ τοῦτο, ὡς μὴ ἔχοντα ἐφ' ἑαυτὸν ἔργῳ τὴν ἀπαραίτητον τῆς ἀνγεννήσεως σφραγίδα, ἥτοι τὴν τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, δι' ἣν καὶ συζήσει αὐτῷ· ἐπηρεαστικός δὲ, ἵνα διεγείρῃ μίση καὶ ἐχθρὰς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν. Τὸ γὰρ «οἱ γραικοὶ μισοῦσι τοὺς Λατίνους» τί ἄλλο ἂν εἴη ἢ ἐχθρική συκοφαντία, πρέπουσα εἰς τὸν Ἀρκούδιον, ἵνα εἴπῃ τὰ κεχαρισμένα πρὸς οὗς κῆτομόλησε; Τεκμήριον δὲ ἀναντιρρήτον ὅτι τ' ἀληθὴ λέγομεν, τὸ μηδένας τῶν Γραικῶν μηδέποτε εἰς μηδένα τῶν Λατίνων ἐπιθετικούς ποτε γεγονέναι, εἰς μηδένα αὐτῶν ψιθυρίζειν ἀτομικῶς καὶ ἐν παρα-
βύσει ἀπάρνησιν τῆς ὁρησκείας αὐτοῦ, εἰ καὶ οὐ παύονται διδά-
σκοντες γραφῇ τε καὶ παρρησίᾳ τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν (καὶ ταῦτα προκαλούντων αὐτῶν πρώτων, ὡς καὶ νῦν, διὰ τύπου τὰς τοιαύτας συζητήσεις), ὅπως ἐπιστραφῶσιν ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν προγονικὴν αὐτῶν πίστιν, ἐν ᾗ ἤμεν ἅπαντες ἡνωμένοι, ὡς τὰ αὐτὰ λέγοντες. Τί ὅμως ἐργάζονται καὶ πῶς προσφέρονται ἅπαντες οἱ δυτικοὶ καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, ἥτις ὡς δραμα-
τικά κοῦφα πρόσωπα ἀναπλάσασα πατριάρχας τῆς ἐώας λήξεως οὐ μόνον τὸν πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀκήρυκτον αὐτῆς πόλεμον διε-
σάλπισεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν ἀληθῶς ἐκκοπείσαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀποστολικῶν ἐκκλησιῶν ἀναντιρρήτως ἀπέδειξαν; ἔπειτα οἱ δυτι-
κοὶ μοναχοὶ καὶ λοιποὶ μισσιονάριοι πῶς μὲν ἀπατῶσιν ὑπερέτι-
δας καὶ ὑπερέτας κτλ. πῶς δὲ τὴν παιδείαν δῆθεν τῶν πτωχῶν καὶ ἀπόρων περιθάλλοντες διαφθείρουσι τὴν νεολαίαν δόγμασι καὶ διδάγμασιν ἀρνησιθρησκείας, μακρὰ ἂν ἦσαν ἐκτιθέμενα ἐνταῦ-
θα καὶ λυπηρὰ, ὡς αἷτια σκανδάλων, ἄλλως τε καὶ περιττά. Οἱ γὰρ ὀρθόδοξοι ὡς πάσχοντες ἀπανταχοῦ τὰ ἴσα, οἶδασιν τὴν ὑπό-
θεσιν, τοῦ δὲ κοινοῦ τῶν δυτικῶν χριστιανῶν οἱ χαριέστεροι ἐκ παίρας καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζουσιν ἀρκούντως τὸ ἥθος αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ ὁμολογουμένως εἰς τοὺς αὐτοῦ τόπους συγχωρεῖται

ἵνα θάπτωνται οἱ ἀβάπτιστοι, δοκεῖ ὅτι ἀρνοῦνται τὴν ταφὴν εἰς μόνους τοὺς Γραικοὺς, διὰ τὸ εἶναι βεβαπτισμένους! οὐ γὰρ ἔχω ὑπονοῆσαι ἄλλην αἰτίαν.

§. 45. Χαῦνον δὲ καὶ τὸ ἐκ τοῦ, πολλοὺς ἐν ψυχροῖς κλίμασι βαπτιζομένους κινδυνεύειν ὑπὸ τοῦ ψύχους εἰς θάνατον· ἔχομεν γὰρ ἅπαν τὸ θεόσωστον βασίλειον τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰ ψυχρότατα πο-
λικὰ κλίματα, ὅπου ἐνεργεῖται ἡ κατάδυσις μηδενὸς μηδέποτε κινδυνεύοντος. Εἰ δέ πως ἡ θεία ἐντολὴ ἐχρηζέ τῆς ἀπὸ ἱατρι-
κῶν θεωρημάτων συστάσεως, εὐκόλως ἂν ἀπεδείκνυμεν καὶ τὴν ἐκ τούτου τοῦ λουτροῦ μεγίστην σωματικὴν ὠφέλειαν τοῦ νεογνοῦ λουομένου ὕδατι καθαρῷ καὶ χλιαρῷ, οὗ τινος ὁ ποιητὴς τὴν ἡδύ-
τητα, ὡς λαίνουσιν τὰ μέλη, πανσόφως ὕμνησε (Πίνδ. Νεμ. δ. 8).

§. 46. Ἀσεβῆ δὲ λογίζομαι, καὶ ἴσην τῇ συκοφαντίᾳ τῆς βρε-
φοκτονίας καὶ τὴν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Θωμᾶ τέσσαρας δικαιολογίας τοῦ βαντισμοῦ προστιθεμένην ὑπὸ G. I. Οὐοσσίου (De Baptism. Disp. I. Th. 49.) πέμπτην αἰτίαν quintam cau-
sam, ἣν λέγει ὁ κριτικὸς οὗτος honestatem σεμνότητα ἢ αἰδῶ, κατηγορῶν οὕτω κατὰ πάσης τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, καὶ τῆς θείας ταύτης τελετῆς ἀναίδειαν· καὶ τοι αὐτὸς προλα-
βὼν (αὐτ. Th. 8.) ἀνέφερεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου ἡλίον σε-
μνοπρεπῶς ὑπὸ γερόντων ἱερέων ἐκτελεῖται τὸ μυστήριον καὶ πάλαι καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ. «Διακονιστῶν μὲν τάγμα ἐστὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὸ ἱερατεῦσιν οὐδέ τι ἐπιχειρεῖν ἐπιτρέπειν· ἐνεκεν δὲ σεμνότητος τοῦ γυναικείου γέ-
νους, ἢ δι' ὄραν λουτροῦ ἢ ἐπισκέψεως πάθους ἢ πόνου, καὶ ὅτε γυμνωθεὶ σῶμα γυναικεῖον, ἵνα μὴ ὑπὸ ἀνδρῶν ἱεουργούντων θεαθεῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς διακονούσης, ἀ ἐπιτάσσεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐπιμελεῖσθαι πρὸς τὴν ὥραν τῆς ἀποδυομένης γυναικὸς ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς τοῦ σώματος αὐτῆς γυμνώσεως».

Εἰς Κύριος, Μία Πίστις, Ἐν Βάπτισμα

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Ἐάν τις οὖν καθήσῃ δίκαιος καὶ ἀμερόληπτος κριτὴς τῆς ἐκτεθείσης περὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ὑποθέσεως, καὶ ἀναλογισθῇ τὴν πράξιν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, τὴν διηνεκὴν τελετὴν τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην *in totum orbem*, τὴν μαρτυρίαν τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ὀρθοδόξων πατέρων ἀνατολικῶν τε καὶ δυτικῶν, καὶ τέλος τὸν κύριον σκοπὸν καὶ τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ βαπτίσματος, ὁμολογήσει ἀπαραιτήτως, ὅτι Ἐν ἐστὶν ἀληθῶς τὸ βάπτισμα, ἐν ᾧ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι βαπτίσμεθα· μία ἐστὶν ἡ σφραγίς, ἥ ἐσφραγίσθημεν. Καὶ πάλιν ἂν ἀναλογισθῇ τὰ ἕτερα εἶδη τῆς βροχῆς ἐν ἀνάγκῃ μὲν γινόμενα ὅφ' οἰουδήποτε ἀμφίβολα μὲν καὶ ἐπισφαλῆ, ἰσχυρὸν δ' ἔχοντα ἀπλῶς συστάσεως χριστιανικῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὸ κυριώνυμον βάπτισμα, τελούμενα δὲ ὑπὸ ἑτεροδόξων ὡς ἰσότημα ἀπολύτως καὶ ἰσοδύναμα αὐτῷ, καὶ μάλιστα ἐπὶ καταλύσει αὐτοῦ, ἄκρυα, ὁμολογήσει ὅτι ὁ πρῶτος ἀπομακρυνθεὶς τῆς καθολικῆς ἐκκλησιαστικῆς διαταγῆς καὶ τελετῆς καὶ παραχαράξας ταύτην τὴν κοινὴν τῶν χριστιανῶν σφραγίδα ἄνευ ἀνάγκης, ἀπατήσας τοὺς χριστιανοὺς, λέγων ταῦτα εἶναι ἀποστολικὰ, ἦν ἐχθρὸς τῆς θείας ὑποτυπώσεως καὶ τῆς ἐνότητος τῶν πιστῶν. Ἀλλὰ πάλιν ἀναλογιζόμενος τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν καὶ τὸ νῦν ἀθῶον τῶν ἀπὸ προγόνων ἀποπλανηθέντων καὶ μὴ εἰδόντων τὸ ἀκριβὲς τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας, εὐρήσει ὅτι πᾶνσφως ἡ ἐκκλησία συνοδικῶς τοὺς ἐββαντισμένους, ὡς ἐν ἐπιτομῇ τινι πεφωτισμένους καὶ μεμνημένους κατὰ συγκατάθεσιν καὶ οἰκονομίαν, διὰ τὴν αὐτῶν ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, διέταξεν ὑποδέχεσθαι μόνῳ τῷ χρίσματι εἰς τὸν μῆ-

τρικὸν αὐτῆς κόλπον ὡς γνήσια τέκνα. Ὅταν ὁμοῦς ἀναλογισθῇ τὴν κατὰ τῆς Ἀποστολικῆς διατυπώσεως φανεράν ἀνταρσίαν τοῦ βαντισμοῦ, βρενθυομένου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς ἑδρας (§. 40 ὑποσημ.), ὡς ἔχοντος δῆθεν χαρακτηρὰ βαπτίσματος Ἀποστολικοῦ, καὶ θεωρήσῃ τὴν σπουδὴν αὐτοῦ, ὅπως παντὶ τρόπῳ παρεισδύσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, συκοφαντῶν καὶ διαβάλλων τὸ ὀρθόδοξον ἀποστολικὸν *ἐν καὶ μόνον* βάπτισμα, ὡς πράξιν ἀναιδῆ καὶ περιττὴν, καὶ εἰς ἀπόδειξιν ταύτης τῆς δυσσεβείας ἐπάγει δυσσεβέστερον λόγον, τὸ περιττὸν καὶ μάταιον τῆς τριημέρου θεοσώμου ταφῆς τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ δίκην βρεφοκτονίας κινεῖ κατὰ τοῦ ΕΝΟΣ Καθολικοῦ καὶ Ἀποστολικοῦ βαπτίσματος· ἀποφανεῖται ὅτι ἐν τοιαύτῃ βαρεῖᾳ ἐνοχῇ, ὡς φύσει οὕτω καὶ θέσει, οὐδεμία πλέον κοινωνία τοῦ βαντισμοῦ πρὸς τὸ βάπτισμα· διὸ ἕκαστον τηρεῖτω τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ ἀζίωμα καὶ *desinat incessere novitas velustatem* παυσάσθω ἡ καινοτομία προπηλακίζειν (α) τὴν ἀρχαιότητα. Εἰς ὅπερ ἔχομεν σύμφηρον, οὐ μόνον τὸν ἐν μακαρίοις Καίσεστίνον Πάπαν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν νῦν εὐτυχῶς παπεύοντα Μακαριώτατον, διὰ τί γὰρ μὴ; ὡς καὶ πάντα εὐσεβῆ καὶ ἔμφρονα.

Σημείωσις τοῦ Ἐκδότου.

Δύο μέγιστα καὶ οὐσιωδέστατα μέρη συναπαρτίζουσι τὸ θεῖον μυστήριον τοῦ ὀρθοδόξου βαπτίσματος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὧν τὸ μὲν ἐστὶ σφραγίς τῆς ἐν τρισὶ καταδύσεσιν ἡμετέρας ὑπερφουοῦς ἀναγεννήσεως, γινομένης διὰ τοῦ ὁμοιώματος τῶν παθημάτων, ἥτοι τοῦ θανάτου, τῆς τριημέρου ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως

(α) Εἰδ' ἀπ' ἀναγνώστ. *incedere*, ἐνεργ. παραγκωνίζειν.

τοῦ Κυρίου, τὸ δὲ ἐπίγνωσις τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἥς δι' αὐτῶν ἠ-
ξιώθημεν, ἀμφω δ' ὁμοῦ λέγονται τύπος βαπτίσματος, ἐκάτερον
δὲ τούτων ἔχει σύμβολα τὰ μὲν ῥητά, τὰ δὲ ἀπόρρητα, ἢ καὶ
ἄλλως αἰσθητὰ καὶ νοητά. Καὶ τὰ μὲν αἰσθητὰ σύγκειται ἐκ τῶν
πρακτικῶν μέσων καὶ τῆς ἐκφωνήσεως, τὰ δὲ νοητὰ ἀναφέρονται
εἰς τὴν δόξαν τῶν τε πραττομένων καὶ ἐκφωνουμένων. Ὅθεν εἰκά-
ζεται ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τῶν αἱρέσεων τῶν ἀπτομένων ἢ τοῦ αἰσθη-
τοῦ ἢ τοῦ νοητοῦ τῶν τε πραττομένων καὶ ἐκφωνουμένων τὸ ἀ-
ληθὲς ἀρχέτυπον τοῦ βαπτίσματος ἔξω τῆς ἐκκλησίας παρεχρά-
χθη, καὶ ἐπομένως διεκόπη πᾶσα πνευματικὴ κοινωνία μεταξὺ
τῶν ἀποπεμφθέντων καὶ τῶν ὑφ' ὧν ἀπεπέμφθησαν, ὥς μὴ κατε-
χόντων πλέον κοινὸν σύνθημα, ἵνα « τοῖς μυστικοῖς συμβόλοις πα-
ράσχῃσι τὴν οἰκειότητά », ὥς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος. Διὸ ἡ μέ-
χρι τοῦ 250 κοινὴ ψῆφος πολλῶν καὶ μεγάλων συνόδων, καὶ ἡ ἐν
μέρει τῶν μεγάλων διδασκάλων (§ 40) γνώμη δηλοῦται μὲν ἀπὸ
στόματος τοῦ μεγάλου Βασιλείου « Ἡμεῖς προσήκεν κτλ. (§ 37),
ἐρμηνεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου « Οὐ γὰρ ὁ λέγων
κτλ. (§ 34), αἰτιολογεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ ἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ
ὡς ἀπὸ κοινοῦ σχήματος » « Οὐ πρόσφατον γνώμην (λέγει περὶ τὰ
250 μετὰ Χριστὸν), οὐ δὲ νῦν ἡδρασμένην προφέρομεν, ἀλλὰ τὴν
πάσαι ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἡμῶν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ
ἐπιμελείας δεδοκιμασμένην, καὶ ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθεῖσαν κοινού-
μεθα ὑμῖν καὶ συζεύγνυμεν. Τοῦτο καὶ νῦν χειροτονοῦντες, ὅπερ
διὰ παντὸς ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς κρατοῦμεν « μηδένα βαπτίζεσθαι
δύνασθαι ἔξω τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐνδὲς ὅστις τοῦ Βαπτί-
σματος, καὶ ἐν Μόνη τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχοντος » (Καν.
τῆς γ' τῶν Κάρχηδ. Συν.), καὶ κανονίζεται ὑπὸ τοῦ Πάπα Κορνη-
λίου, « Μὴ ἐξόν τὸν ἐν κλίνῃ κτλ. (§ 30) ». Ἀλλὰ μετὰ τὰς διε-
νήξεις τοῦ Πάπα Στεφάνου τοῦ Α' ἢ Β' ἁγία οἰκουμένη Σύνο-
δος ἐπομένη κατ' ἶχνος τῇ Α'. δεινὸν ἡγήσαμένη ἐν συνέσει
πάντως μηδεμίαν εἶναι πνευματικὴν κοινωνίαν μετὰ τῶν ἄλλων
ὁπῶς ποτε χριστεπωνουμένων λαῶν, καταρτίζουσά πως τὸν διαφ-
ρηθέντα χιτῶνα, ἐθέσπισεν οἰκονομικώτερον, ἀφελοῦσα « πᾶν ἐμ-

πόδιον τῇ καθόλου Οἰκονομίᾳ », εἰς ἣν γνώμην προλαβὼν ἐκλινε
καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος (§ 40). Ἡ δὲ οἰκονομία ἐγένετο οὕτως,
ἵνα δηλαδή τὸ βάπτισμα τῶν αἱρέσεων τῶν διατηρουσῶν τὰ αἰ-
σθητὰ τοῦ τύπου ἢ κύριον, εἰς μηδὲν λογιζομένης τῆς ἑτεροδο-
ξίας τῶν ἱερουργησάντων, καὶ τοῦτο ἡ πνευματικὴ κοινωνία, ἐφ' ὃ
καὶ ἐστήρικται ἡ οἰκονομία. Τοῦτο δὲ ἐγένετο καὶ εὐλόγως διότι
ἡ δόξα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ λειτουργοῦ οὐδέτερός ἐστιν ἐν πάσῃ ἱε-
ρουργίᾳ, ὡς ὢν ἁπλοῦς. Ἡ γὰρ ὀρθόδοξος ἐκκλησία τίθησι τὸ κύ-
ρος τῆς ἱερουργίας οὐκ ἐν τῇ δόξῃ καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἱερουργοῦντος,
ὡς ἡ λατινικὴ, ἀλλ' ἐν τῷ σκοπῷ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας
τοῦ τάξαντος αὐτὸν τῷ τοιῷ δε προγεγραμμένῳ καὶ ὀρισμένῳ
τύπῳ ἱερουργεῖν τοῦτο ἡ ἐκεῖνο τὸ μυστήριον διὸ καὶ πᾶσα ἡ ἐν
αὐτοῖς τελειωτικὴ ἐκφώνησις ἢ καθ' ἑκείαν πρὸς τὸν ἀοράτως παρ-
ιστάμενον Θεὸν ἀναφέρεται, ὡς τὸ, Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον κτλ.
καὶ τὸ, Αὐτὸς ἄνες, ἄφες, συγχώρησον κτλ. ἢ κατὰ παθητικὴν
φωνήν, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀοράτου ἀρχιερέως ἡμῶν τελούμενον ὑ-
πουργοῦντος τοῦ ἱερέως, οἷον τὸ, βαπτίζεται, τὸ, στέφεται κτλ.
Ὅθεν καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς, καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς Λατι-
κοῖς, οὔτε ὁ ἅγιος λειτουργὸς, πλὴν τῆς οἰκοδομῆς τῶν πιστῶν,
ἐντελέστερον, οὔτε ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ βέβηλος, πλὴν τῆς εἰς αὐτὸν
γινομένης κατακρίσεως καὶ τοῦ σκανδάλου, ἀτελέστερον ποιεῖ τὸ
ἄλλως κατὰ τὸν κανονικὸν τύπον ὑπὸ κανονικῶς ταχθέντος ἱε-
ρουργοῦ τελούμενον μυστήριον. Καὶ ἐπειδὴ μόνη τούτου τοῦ μυ-
στηρίου ἡ τελετὴ (ἴσως δὲ καὶ ἡ τῆς Μετανοίας) γινομένη ἐν ἀ-
νάγκῃ καὶ ὑπὸ λαϊκοῦ, ἐὰν ἐπέλθῃ ὁ θάνατος, ἀρχῇθεν νομίζεται
ἰσχύουσα, ὥστε μνημονεύεσθαι ἐν πιστοῖς τὸν θανόντα, ἐκρίθη,
τελούμενον τὸ μυστήριον κατ' ἀκραιφνῇ ἐκπλήρωσιν τοῦ αἰσθητοῦ
μέρους ὑπὸ ἱερέως κεχειροτονημένου ὁπῶς ποτε, καὶ παρὰ χριστεπω-
νύμου κοινωνίας τεταγμένου ἐπὶ τὸ ἐκτελεῖν τὰ νενομισμένα, ἔχειν
τὸ κύρος αὐτοῦ ἐὰν δὲ μὴ τελῇται ἀκραιφνῶς, ἥτοι χωλαίνῃ καὶ εἰς
τὰ αἰσθητὰ, εἶναι πάντῃ ἄκυρον καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἀπλοῦς, νόμιμος
καὶ κανονικὸς ὅρος πνευματικῆς κοινωνίας μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου
Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκοπεισῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἦδη οὖν, περιορίζουσι τὸν λόγον εἰς τὴν παροῦσαν συζήτησιν, ἢ Δυτικὴ ἐκκλησία, μὴ λογιζομένων τῶν διαφορῶν δοξασίων αὐτῆς, δοκεῖ ὅτι πολὺ ἐλλείπεται τοῦ ὀρθοῦ καὶ ταύτης τῆς συγκαταβατικῆς διατάξεως κατὰ μὲν τὸ αἰσθητὸν διὰ τὸ μὴ βαπτίζειν, ἀλλ' ἐπιβρέχειν ἢ ἐπιρραίνειν· κατὰ δὲ τὸ νοητὸν διὰ τὸ διδάσκειν τὴν κατὰ δύσιν μὴ εἶναι ἀναγκαίαν ἐν τῷ βαπτίσματι, διὰ τὸ δογματίζειν μὴ εἶναι αὐτὴν μηδὲ τῆς οὐσίας τοῦ μυστηρίου, ἐπὶ λόγῳ ὅτι οὔτε ἡ θεόσωμος ταφή τοῦ Κυρίου ἢ ἀναγκαία εἰς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Καὶ τέλος ἐστὶ καὶ ἑτέρα ἑλλειψὶς τοῦ ὀρθοῦ κατὰ τὰ ῥήματα, ἀντὶ γὰρ τοῦ, βαπτίζεται, ἐγὼ βαπτίζω λέγει δολατίνος, διαφέρων ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ τύπου, σωζομένου παρὰ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς, ἔτι καὶ τοῖς κατὰ τὸν Δ' καὶ Ε' αἰῶνα ἀποπεμφθεῖσιν, ὅπερ δοκεῖ εἰσῆλθαι, ἀφ' οὗτο εἰσῆγαγον οἱ σχολαστικοὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις τὸ, *materia, forma, et intentio conficientis*.

Συμβαίνει δ' ἐκ τούτου τὸν παρόντα τρόπον τοῦ φωτισματος τῶν Δυτικῶν μηδὲν ἕτερον ἔχειν κοινὸν πρὸς τὸν ἀρχαῖον καθολικὸν τύπον τοῦ βαπτίσματος, εἰμὴ τὴν παρουσίαν τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ καὶ ταύτην οὐκ ἐπὶ τῇ διδαχθείσῃ ἡμῖν χρίσιν τὴν λέξιν βάπτισμα, ἀλλ' εἰς ἑτέραν σημασίαν, καὶ τὴν θεῖαν ἐπιφώνησιν καὶ ταύτην καθ' ἑτέραν μὲν ἐκδοχήν, λεγομένην δ' ὁμῶς ἐπὶ τῇ ιδέᾳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ μυθῆναί τινα εἰς τὸν χριστιανισμόν. Καὶ τοῦτο ἰδίως ποιεῖ ἐπ' ἀληθείας σήμερον τὴν μόνην πραγματικὴν σχέσιν τοῦ φωτισμοῦ τῶν δυτικῶν καὶ τοῦ Καθολικοῦ ἀρχαίου Βαπτίσματος· ἐπ' αὐτῇ δὲ τῇ ἀμυδρᾷ πνευματικῇ κοινωνίᾳ στρέφεται τόγε νῦν ἡ κατὰ συγκατάθεσιν οἰκονομία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας εἰς τὸ εἶναι δεκτὸν τὸ φῶτισμα, ἢ ὡς ἐθίζουσι λέγειν, τὸ βάπτισμα αὐτῶν, ἀλλ' οὐ καὶ σταθερῶς· ὡς ὅταν ἐπὶ τι νόμισμα πανταχόθεν κεκαρμένον καὶ ὀξέσιν ἀποπεταλωθὲν, μόλις σώζεται τε καὶ διακρίνεται ἢ νόμιμος σφραγίς, καὶ οὐ ἡ κυκλοφορία ὅτε μὲν καίπου δοκιμάζεται, ὅτε δὲ καίπου ἀποδοκιμάζεται κατὰ τὰς συνημμένους αὐτῷ περιστάσεις. Καὶ πάντως ὅπως ἔχη κανόνα σταθερὸν διὰ τὸ ἀσχευδάλιστον, καὶ γένηται θεραπεία τις εἰς τὸ δεινὸν τοῦτο τραῦμα τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῆς μεγίστης ταύτης μερίδος τοῦ

χριστιανισμοῦ, τὰ ἐν τῷ 41 ἀπαράιτητα δοκοῦσιν· ὧν μὴ γενομένων ἡ οἰκονομία ἐστὶ διὰ παντὸς ἀκανόνιστος, καὶ οὐδεὶς ἂν δικαίως ἐπιτιμῶτο, οὔτε ἐντὸς τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας οὔτε ἐκτὸς, ὅτι οὐ χρῆται τῇ οἰκονομίᾳ, οὐδ' ὡς ὁ χρώμενος αὐτῇ.

Ἀλλ' ἐν τῇ προηγηθείσῃ συγγραφῇ σαφῶς ἀναπτύσσεται, καὶ κατάδηλον γίγνεται ὅποιον τ' ἀληθὲς βάπτισμα, ἥτοι τὸ τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ καὶ ἐν βάπτισμα ὁμολογοῦμεν, ἀτροπολόγητον καὶ κατ' οὐδεμίαν πρόφασιν, ἐμποιοῦν βεβαίως τὴν πραγματικὴν ἀναγέννησιν ἡμῶν, τιθέμενον τὴν σφραγίδα τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐν μιᾷ τῇ μυήσει τῆς ὁμοουσίου Τριάδος. Τὰ δ' ἄλλα πάντα καταχρηστικά ἢ συνεκδοχικά λεγόμενα βαπτίσματα γινόμενα μὲν ἄνευ τῶν ἐκτεθειμένων (§ αὐτ.) ψευδῶν ἢ καὶ αὐτόχρομα βλασφημιῶν δικαιολογημάτων, ὑπαγόμενα δ' εἰς τὸ κατ' ἀνάγκην, ἀνεκτὰ ἔδοξαν ἀρχῇθεν κατ' οἰκονομίαν « τοῖς οἰκονομήσασιν τὰ καθ' ἡμᾶς πατέρας », ἐξηγούμενα μὲν τοι καὶ δικαιολογούμενα συκοφαντικῶς ἐπὶ ἀκυρώσει τῆς ἀποστολικῆς τελετῆς τοῦ βαπτίσματος καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου, ὧν τύπος αὐτὸ ὑπάρχει, ἐπειδὴ πρὸς τῇ ἐλλείψει τῆς κανονικῆς τελετῆς, φέρουσι καὶ τὸ βλάσφημον τῆς γνώμης εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν καὶ παραγκωνισμὸν τοῦ ἀληθοῦς βαπτίσματος, ἄκυρα λογιστὰ εἰσὶ. Δέδεικται δὲ (§ αὐτ.) καὶ ποία τις θεραπεία δυνατὴ γενέσθαι, καθ' ἡμᾶς γε, ἐὰν ἐπευδοκήσῃ συνοδικῶς ἡ Ἐκκλησία, ὥσθ' ἵνα εἰς τὸ ἐξῆς κἄν, ἡ παραδοχὴ τῶν τοιούτων καταχρηστικῶν καὶ συνεκδοχικῶν λεγομένων βαπτισμάτων γένηται σταθερά καὶ ὁμοειδὲς ἀπανταχοῦ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ γὰρ μέχρι τοῦδε συνοδικαὶ ἀποφάσεις περὶ τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν ἐγένοντο συγκαταβατικῶς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ἄνευ τῆς ἀναγκαίας ἐξηγήσεως καὶ ἐπιλύσεως, ἐξ ὧν γε οἶδαμεν, τῶν ἀντιπιπτόντων « οὔτε γὰρ ἡ περὶ αὐτὰ ποικίλη δυσκολία ἀνῆρέθη παντάπασιν, οὐδὲ πᾶσα ἀμφιβολία διελύθη », ἵνα τὰ ἐναντίον μὲν τῆς γνώμης ἀρχαίων καὶ ὁμολογουμένως ὀρθοδόξων πατέρων καὶ συνόδων, εὐλογα δὲ καιρικῶς « διαγνωσθέντα, ἐμμένωσιν ἀδιαφι-

λονείκητα καὶ ἄθικτα παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ». Ἡ Ἐκκλησία λοιπὸν συνοδικῶς ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅταν ἐπισκῆψῃ εἰς τὸ ἐπιὸν νέον τι σκάνδαλον ἐκ τοιαύτης διαγνώσεως, ἢ δοθῇ λαβὴ τις καὶ ἐπικύρωσις ἑτεροδοξίας, τότε μὴ προβλεφθείσης ἢ καὶ μὴ γνωσθείσης, ἵνα ἐπομένως ὡς παλινάγρυτον θεωροῦσα ἐνδίκως τὴν τοιαύτην διάγνωσιν, κατὰ τὴν ὀλικὴν ἢ μερικὴν χρείαν καὶ κατὰ τὰς ἀναφυομένους περιστάσεις, μεταβάλλῃ αὐτὴν ἢ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἀκραιφνῆ τύπον.

Ἐπειδὴ τοίνυν τὰ τοῦ θέματος τούτου δοκοῦσιν ἡμῖν ἤδη ἐξην-
τλημένα ὑπὸ τῆς φιλοπονίας τοῦ συντάξαντος τὴν προηγηθεῖσαν
κριτικὴν συγγραφὴν, μεταβαίνομεν κατὰ τὴν ἐν τοῖς προοιμίοις
ἡμετέραν ὑπόσχεσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκδοθὲν ὡς εἶπομεν (Προλεγ.
σημ.) σύγγραμμα ἀνδρὸς πεπαιδευμένου μὲν καὶ φιλοχρίστου, πα-
ραδόξου δ' ἁλθῶς ὡς πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν. Δοκῶν γὰρ εἶναι μέλος
μιας τινος τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ χριστιανικῶν κοινωνιῶν διαμαρτύρεται
εἶναι μὲν ἔτοιμος ἀσπασθῆναι τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐμποδίζεσθαι δὲ
ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἤδη ὑπαρχούσης δῆθεν, ὡς λέγει, διαφωνίας, πῇ
μὲν δεχομένη τοὺς ἀπὸ ποικίλων συνεκδοχικῶν λεγομένων βαπτι-
σμάτων μόνῳ τῷ ἁγίῳ χρίσματι, πῇ δὲ καὶ τῷ σωτηρίῳ λουτρῷ
προκαθαιρούσῃ, ὥς ἐκ τούτου φαίνεσθαι ἀντιφάσκουσιν ἑαυτῇ καὶ
ἐπομένως ἀσύμφωνον κατὰ τόπους. Διὸ καὶ συγγραφὴν ὀλόκληρον
ἐπεβάλετο συγγράψαι, κρίνων καὶ κατακρίνων πᾶν εἴ τι ὀρθόδο-
ξον, αὐστηρότερον μὲν ἢ ὡς προσήκει εἰς τὸν ἐν ἀληθείᾳ τῇ πίστει
προσερχόμενον, φιλαπεχθηνότερον δὲ ἢ ὡς ἀνήκει εἰς φίλον εἰ-
λικρινῶς συμβουλευόντα. Ἐπειδὴ ὑπὸ τὸ πρόσωπον αὐτοκλήτου
προσηλύτου τε ἅμα καὶ συμβούλου, καὶ δὴ καὶ συμβιβαστοῦ καὶ
διαλλάκτου, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν περὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἥτοι ἀπ'
αὐτῆς τῆς θύρας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ ἱεροῦ βήμα-
τος, καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ τιμίου σταυροῦ μέχρι τῆς ὁμολο-
γίας τῆς πανυψίστου ὑπεραγίας Τριάδος ἐκκαλίζει τὰ πάντα, ὡς
δῆθεν δεισιδαιμονίας καὶ ὑποκρίσεως καὶ ἀμαθείας ἀνάπλεω, καὶ
ἐπιχειρεῖ συγγέειν τὰ ὀρθόδοξα καὶ ἀποστολικά τῆς καθολικῆς Ἐκ-
κλησίας μετὰ τῶν σχολαστικῶν τῆς Λατινικῆς, καὶ ποτε καὶ τῶν

νεωτερικῶν τοῦ Προτεστантиσμοῦ. Διὸ οὕτε εὐκόλον ἵνα ἐπικρίνῃ
τις τὰ αὐτῷ κυρίως δοκοῦντα (ἂν μὴ εἴπῃς τὸ ἀδιάφορον), ὡς μὴ
εἰδὼς πρὸς ποῖόν τινα ὀφείλει ἀντεπεῖν. Κρούσας γὰρ τὴν Πύλιν
τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ἐκεῖ ἱστάμενος, κοινοποιεῖ διὰ τοῦ
τύπου εἰς τοὺς διαβαίνοντας τὰ ἀνωτέρω. Καὶ τὸ θεωρητικὸν δὲ
τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ σοφοῦ τούτου Βρετανοῦ παράδοξον. Ὁ κατὰ
Θεὸν προσερχόμενος ὀφείλει ἐξετάσαι τί καὶ ποῦ τὸ ὀρθόν, καὶ εὐ-
ρὼν ἐγκαταλέγεται τῇ εἰς αὐτὸν φανείσῃ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, εἰς-
ελθὼν δὲ ἅπαξ καὶ ἐπιδοκιμασθεὶς καταγίνεται φιλαδελφία, ἵνα
ἀποσπάσῃ εἴ τι περιττὸν ἢ καταχρηστικὸν ἐνορᾷ, ὡς ἀσχημίζον
τὴν ὠραιότητα τῆς ἐν αὐτῇ ἀληθείας· οὐδὲν γὰρ εὖ ἔχον, ὃ μὴ με-
τέπεσε χρόνῳ· εἰς κατάχρησιν ἢ καθ' ὑπερβολὴν ἢ κατ' ἑλλει-
ψιν. Παρ. χάρ. ἐξετάζει τί καὶ ποῦ τὸ ὀρθόδοξον βάπτισμα·
ἐπὶ δὲ εὖρη αὐτὸ ὁμολογήσας καὶ δεχθεὶς τοῦτο εἶπὼς αὐστηρόν
τι καὶ ἐμποδίζων ἐμπέπλεκται συμβουλεύει ἐπομένως τὴν διόρ-
θωσιν. Ἐρευνᾷ ποῖον τὸ ἀρχῆθεν χρηματίσαν ἀποστολικὸν σημεῖον
τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ εὖρὼν αὐτὸ οὐ
κωμωδεῖ αὐτὸ διὰ νεωτερικοῦ ὀνόματος χειρονομία καὶ σταυρο-
κόπημα, ἀλλ' εἴ τι ἄτακτον περὶ αὐτὸ βλέπει σεμνολόγως διορθοῖ,
οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Δι' αὐτὰ γοῦν τὰ αἷτια δυσκολευόμε-
θα ἀποκριθῆναι ἀκριβῶς, τό γε νῦν, εἰς τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα.
Σὺν πᾶσι τούτοις οὐ κρίνομεν δίκαιον ἵνα μὴ συνηγορήσωμεν τῇ
Ὀρθοδόξῳ, διασυρομένη οὕτως ἀεικῶς, συνένοχοι γὰρ γενησόμεθα
εἰς τὸ κατὰ τῆς ἀληθείας ἁμάρτημα. Ὅθεν καὶ προοιμιάσαντες
ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου Βασιλείου (Κατὰ Σαβελλιανῶν) « Ὑμᾶς πα-
ρακαλοῦμεν μὴ ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν τὸ ὑμῖν ἀρέσκον παρ' ἡ-
μῶν ἀκοῦσαι, ἀλλ' ὅ τῷ Κυρίῳ εὐάρεστόν ἐστι, καὶ σύμφωνον ταῖς
Γραφαῖς καὶ μὴ μαχόμενον τοῖς Πατράσιν », οὐκ ἐν σειρᾷ, ἀλλ' ὅσα
ἔδοξεν ἡμῖν παντάπασιν ἄδिका σημειώσομεν, καθυποβάλλοντες εἰς
τὴν κρίσιν τῶν πιστῶν. Ἄν δέ τι ἀτόπως βῇ, ἐκ προκαταλή-
ψεως, ζητοῦμεν συγγνώμην.

Καὶ πρῶτον μὲν γενικῶς ἂν τις καὶ συντόμως ἀπεκρίθῃ διὰ τῆς
ἀκολουθοῦ παραβολῆς. Ὑποθετέον ὅτι οἰκοδεσπότης ἀνὴρ διέταξε

δειπνον μέγαν καὶ ἐκάλεσε τοὺς πάντας μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγμα-
τος, «ἐλθετε φάγετε τὸν ἄμικτον ἄρτον καὶ πίετε οἶνον, ὃν κεκέρακα
ὑμῖν». διέταξεν ὁμοῦς ἵνα αὐτοῖς τε οἱ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ οἱ βουλόμε-
νοι ἐξωθεν εἰσελθεῖν διὰ τῆς θύρας λαμβάνωσιν ἔνδυμα λευκόν.
Τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ πολὺ καὶ πᾶς ὁ εἰσερχόμενος ἐνεδιδύσκετο τὸ
λευκὸν ἱμάτιον· ἀλλὰ καιροῦ παρελθόντος, δυσκολία ἦθῶν, οὐ γέρ-
γουσιν οἱ πλείους, οἱ μὲν ἰσχυρίζομενοι, ὅτι ἀδιάφορον πᾶν χρώ-
μα, οἱ δὲ καὶ τὴν διαθήκην τῆς λευχειμοσύνης διαμπᾶξ ἀρνοῦνται.
Οἱ ὑπηρετῶντες φιλαδελφίᾳ ἀγόμενοι, ἵνα μή τις διὰ τὴν δυσκολίαν
ταύτην στερῇται τοῦ δείπνου, ὅπως καὶ ὁ τεταγμένος νόμος τηρη-
θῇ, καὶ ἡ εἴσοδος εὐκολυνθῇ εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας, ἢ καὶ μὴ θέλον-
τας λαβεῖν, τὸ λευκὸν ἔνδυμα, ἠνέφξαν δευτέραν εὐρείαν πύλην,
ἵνα ἐκεῖθεν εἰσέρχωνται οἱ μὴ βουλόμενοι λευχειμονεῖν. Ἐν τού-
τοις οὐσῃς τῆς τῶν πρυγμάτων διατάξεως, ἄν τις τῶν μὴ βουλο-
μένων λαβεῖν τὸ νενομισμένον λευκὸν ἱμάτιον ἀντὶ εὐχαριστίας
παραυσιᾶσας εἰς τὴν πρώτην Πύλην, καὶ κατηγορῶν τὸν νόμον, ἢ
καὶ πάντῃ ἀρνούμενος αὐτὸν, ἀπαιτῇ ἐκ παντὸς τρόπου, ἵνα εἰ-
σέλθῃ ὡς ἔχει, ἕκαστος τῶν ἐκεῖ ὑπηρετῶν δικαίως ἂν εἴπῃ εἰς
αὐτὸν «ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε» ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον εἰς τὸν
αὐτόκλητον ἢ δυσκολία αὐτῇ· ἐὰν ἀληθῆς πόθον ἔχῃς τοῦ εἰσελ-
θεῖν, εἴτελθε ὁποτέραν τῶν πυλῶν ἂν ἐθέλῃς κατὰ τὰ νενομισμένα·
οἱ αὐτοὶ θεράποντες καὶ ἴση τῇ τιμῇ δεξιωθήσονται σε ἔνδον, ἀλλ’
οὐκ ἀνήκει σοι ἵνα κατακρίνης ἱστάμενος πρὸ τῆς πύλης τοὺς θε-
ράποντας ὡς φαρισαίους, σαδδουκαίους (199), ὡς ὑποκριτὰς κτλ.

Τοιαύτη ἂν εἴη ἡ συνοπτικὴ ἀπόκρισις εἰς ἅπαν τὸ θέμα τοῦ
συγγράμματος.

Ἐλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὰ καθ’ ἕκαστα. Κατηγορεῖ τὴν σπουδο-
τυπίαν, ὡς λέγει, τὴν δεισιδαιμονίαν, τὴν ὑπόκρισιν (σελ. 194)
καὶ τὴν ἀμαθίαν τοῦ ἡμετέρου κλήρου. Ἡ πρώτη, ἣν καὶ ἐν τῇ
ἀναγκαστικῇ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ βίβη. δον ὀνομάζει (σελ. 198), ἐστὶ,
καθ’ ἡμᾶς γε, ἡ μάλιστα διατηρήσασα ἀλώβητον καὶ ὁμοειδῆ τὴν
καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν, ὃ ἐστὶ τὴν ὀρθοδόξιαν, ἐν ἣ
ἡμεῖς καὶ τοὶ ἀχρεῖοι δοῦλοι καυχώμεθα νῦν, «ἔχοντες τὸν θησαυ-

ρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι». Καὶ πάντως ποῖα ἐκκλησία
τὴν σήμερον δύναται δεῖξαι διὰ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρθοδόξων Πατέ-
ρων ἀπ’ ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος μέχρι τῆς ὥρας τὸ ὁμοειδὲς τῆς
πίστεως αὐτῆς ὡς ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν Μήτηρ; Ἄνετος μὲν φέρεται
ὁ νεωτερισμὸς, ὡς ἐν τῷ ὕπνῳ ἡ φαντασία τοῦ κοιμωμένου. Δου-
λεύει ἡ λατινὴς εἰς τὰς γνώμας τῶν σχολαστικῶν καὶ εἰς τὰς με-
θημερινὰς διαταγὰς τῆς Ῥώμης. Ἡ δὲ ὀρθόδοξος, στήσασα λύχνον
τοῖς ποσὶν αὐτῆς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, κατέχει ὁκτὼ αἰώνων
ὁμολογουμένως ὀρθόδοξον διάστημα, ὡς πῆχυν ἀκαμπτον καὶ ἀ-
στραβῆ, μετὰ σφραγίδος ἐπὶ οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἵνα καταμε-
τρᾷ καὶ ρυθμίζῃ εἰς αἰῶνα αἰώνων τὸν μέλλοντα δρόμον αὐτῆς.
Ἡ τί ἄλλο ἔπεισε τάχα καὶ αὐτὸν τὸν σοφὸν Βρετανὸν ἵνα ἐπιθυ-
μήσῃ, εἰπὼς ἀληθῶς, ὡς λέγει, ἐπεθύμησε, τὴν εἴσοδον εἰς αὐτὴν
τὴν θείαν παρεμβολήν; Ἡ δὲ δεισιδαιμονία καὶ ἡ ὑπόκρισις κοινὰ
ὑπάρχοντα νοσήματα τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν θαυμαστὸν ἐὰν πλεονά-
ζωσιν εἰς μέρη, ἅπερ ἡ ὁρθὴ καὶ χριστιανικὴ ἐκ βρέφους παιδεία
οὐπω ἐπεσκέφθη, ἐν ᾧ βλέπομεν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν ἐπεσκέφθη πολλοὺς
ἄφησεν ἀνιάτους. Ἡ δὲ ἀμαθία τοῦ κλήρου κατηγορία κοινὴ ἐστὶ
ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους (ἐξ αὐτοῦ γὰρ ὁ κληρὸς καὶ οὐκ ἄλλοθεν),
ὅπερ μόλις ἤδη ἀναλαμβάνει νοσησαν μακρὰν καὶ θανατηφόρον νό-
σον, εἰς εἶαν οὐδεὶς ἄλλος ἤμελλεν ἀντισχεῖν. Πόσον δὲ ἄδικοι φαί-
νονται οἱ ἀθροδίαιτοι καὶ εὐθαλεῖς τὴν ὄψιν, οἵτινες ἀντὶ τοῦ συλ-
λυπηθῆναι διὰ τὸν παρελθόντα κίνδυνον, καὶ συγχαρῆναι ἐπὶ τῇ
ἀναρρώσει, καὶ ἐνισχύσαι τῇ φιλανθρώπῳ καὶ ἀδελφικῇ παρηγορίᾳ,
προσφέρονται περιγελαστικῶς εἰς τὸν κατεσκληκότα καὶ ἐτι βα-
κτηρίᾳ στηριζόμενον! Εἰς ὅσα δὲ λέγει περὶ τοῦ ὕφους τῆς ψαλ-
μωδίας ὡς πρὸς ἀκροατὴν ἄγγλον, ἔχει δίκαιον· ὁ γὰρ ἑναυλον
ἔχων τὴν ἀκοὴν ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀὔδεν καὶ Βέθουεν καὶ Μοζάρ καὶ
Ῥωσσίνη καὶ Βελλήνη κτλ. προσοχθήσει εἰς τὴν ἡμετέραν μου-
σικὴν. Ἀλλ’ ἡ λατρεία οὐ παραβλάπτεται, καὶ τὸ οὖς τοῦ Θεοῦ οὐ
τοῖς τόνοις θέλγεται, ἀλλὰ τῇ συντριβῇ τῆς καρδίας δονουμένης
ὑπὸ πατρὶου μέλους, καὶ τοῖς ξένοις μηδεμίαν χάριν μνωμέ-
νου· ἄλλως ὁμοῦς, εἴ τις ἀναλογίζεται τὰς συνάξεις τῶν ἀρχαίων

Χριστιανῶν περιγραφόμενας ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος, κατένθυμεται ὅτι τὰς πλείστας τῶν ᾠδῶν τῆς Ἐκκλησίας ἔψαλλον ὁ Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Πρόκλος, ὁ Γερμανὸς, ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, ὁ μέγας Φώτιος κτλ. εὐρήσει ἐν αὐταῖς πολλὰ τὸ τίμιον· ἀλλὰ καὶ ἀνὴρ Λατίνος ἱκανὸς κρίναι, ὁ χαριτόβρυτος Χατωβριάνδος (Chateaubriand), οὗ τὴν τοῦ σοφοῦ Ἀγγλοῦ κατάκρισιν ἐπέφερον ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ. Ἄ δὲ λέγει βαπτίσματα, βαπτίσματά εἰσιν ὡς ὑπὸ ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων ἀναγινωσκόμενα, ἀμελῶς ποιούντων τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον., ἐφ' ᾧ ἔταξεν αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία· ἄλλως μὲν τοι οὐδαμῶς εἰσι βίβη. *ἰα* διὰ τὸ εἶναι περικοπὶ γραφικαί, ὁμολογίαι ὀρθοδόξων δογμάτων ἐμμελεῖς, καὶ ἄθλα ἐνδόξων μαρτύρων, καὶ αἶνοι εἰς Θεὸν, καὶ ᾠδαὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, πρόχειρον καὶ διὰ στόματος ἀπάντων φέρεσθαι τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν παρεχόμενα. Καὶ εἴπως εὐλαβέστερον καὶ ἀπροληπτότερον ἤκουεν αὐτὰ, τὴν αὐτὴν ἤμελλεν ἐπαγαγεῖν κρίσιν, ἣν καὶ περὶ τοῦ ἑσπερινοῦ, ἀποδείπνου καὶ ὄρθρου δικαίως ἐπέφερον. Εἰδ' ὁ χύδην λαὸς θορυβεῖ περὶ τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐξέρχεται πρὸ τῆς ἀπολύσεως τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο οὐδὲν πρὸς τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνοχὸς μᾶλλον ὑπάρχει τὸ τῶν προϊσταμένων ἄφρον τι, οἵτινες ἀμελοῦσιν, ἵνα ρυθμίζωσι τὴν ἀκολουθίαν πρὸς τὰς χρεῖας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀμβλύνουσι τὴν προσοχὴν καὶ ὑπομονὴν αὐτῶν ἀργοποριναῖς τισι ψαλμοῖς διὰ τὰς ἀναγκαίας πρὸς διατήρησιν τῶν Ἐκκλησιῶν συνάξεις τῶν ἐλεημοσυνῶν· οὐ γὰρ ἔχομεν προσόδους τακτάς· ἐν ᾧ ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου ἀπὸ τῶν ᾠδῶν ἢ καταβασίων, καὶ τῆς λειτουργίας ὁμοῦ, ψαλλομένη ἐμμελῶς χῦμα μόλις διαρκεῖ δύο ὥρας, καὶ μετὰ τῆς διδασκαλίας τὸ πολὺ τρεῖς ὥρας. Ἄν τις οὖν τῶν χριστιανῶν, ὧν οἱ πλείστοι διανυκτερεύουσιν εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τὰς ἐν χαρτοφορίαις παννυχίδας, βερόνηται, ἵνα ἅπας τῆς ἐβδομάδος προσκαρτερήσῃ εἰς τὴν προσοχὴν καὶ εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τρεῖς μόνες ὥρας, τοῦτο οὐ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν· εἴτα δὲ καὶ αἱ συνάξεις γίνονται οὐ διὰ καθ' ἕνα ἕκαστον, ἀλλὰ διὰ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ δὲ ση-

μεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ τοι κωμωδούμενον ὑπὸ τοῦ σοφοῦ τούτου Ἀγγλοῦ, ὡς καὶ ὑπὸ παντὸς νεωτεριστοῦ, οἷον ἀπλὴ χειρονομία (σελ. 495) ὡς πάλαι « τοῖς μὲν Ἰουδαίοις ἦν σκάνδαλον, τοῖς δ' Ἕλλησι μωρία », εἰς ἡμᾶς ὑπάρχει « Θεοῦ δύναμις », καὶ μὴ γένοιτο ἡμῖν καυχᾶσθαι μετὰ τοῦ Παύλου, εἰμὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν καὶ εἰς πᾶν ἔργον ἡμέτερον καὶ ἐπιχείρησιν ἐκεῖθεν ἡμῶν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ἀναμνησκει γὰρ ἡμᾶς ἅπασαν τὴν περὶ ἡμᾶς οἰκονομίαν, καὶ ὅτι ἡγοράσθημεν τιμῇ αἵματος, καὶ σταυρικοῦ θανάτου, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ φύλαξ ἡμῶν.

Μικρά τινα προσθήσομεν καὶ περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τῶν προσηλύτων. Λέγει ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ῥωσσίας διαφωνοῦσι πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, διὰ τὸ τὰς μὲν δέχεσθαι αὐτοὺς μόνῃ τῇ σφραγίδι τοῦ Πνεύματος· τὰς δὲ καὶ προανκαθαίρουσας τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. Οἱ λόγοι τῆς τοιαύτης διατάξεως τῆς Ἐκκλησίας διὰ μακρῶν προηρημνευμένοι εἰσίν, ἀλλὰ τὴν διαφωνίαν πρῶτον ἀκούομεν ἀπὸ στόματος ἀνδρὸς ξένου καὶ μηδαμῶς προσήκοντος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς τὰς διατάξεις ἐπιχειρεῖ κατακρίναι. Ἀφ' ἧς γὰρ ἐποχῆς χρονολογεῖ (1750) τὴν ἣν λέγει αὐτὸς ἀναβάπτισιν, τοσούτων καὶ τηλικούτων θεοσεβῶν ἀνδρῶν διαπρεψάντων εἰς ἑκατέρως, οὐδεὶς ἐσημειώσατο τοῦτο ὡς διαφωνίαν, αὐτίκα γὰρ ἐν μὲν ταῖς πρώταις Θεοφάνης ὁ Προκόποβιχ ἐκεῖνος καὶ μεταγενεστέρως Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, ὁ Ἰννοκέντιος κλ. Ἐν δὲ ταῖς δευτέραις ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, Σαμουὴλ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, Γρηγόριος ὁ Γ'. Κύριλλος ζ'. Κωνσάντιος ὁ Α'. καὶ πάλιν Γρηγόριος ὁ Γ'. καὶ ὁ νῦν τὸ δεύτερον πατριαρχεῶν Γερμανὸς ὁ Δ'. ἄνδρες ἅπαντες ὑπέρμαχοι τῆς ὀρθοδόξιας καὶ τῆς Καθολικῆς ἐνότητος, οὐδὲ ἐφαντάσθησαν τὴν διαφωνίαν ταύτην· μάλιστα ἐκ συμφώνου ἀπεδέξαντο τὴν οἰκονομίαν ἔννομον, ὡς καὶ ὁ αὐτὸς σοφὸς Ἀγγλὸς σημειοῖ (σελ. 450) ἐν ἐπιστροφῇ ὅλων σωμάτων ἑτεροδοξούντων. Ἀλλ' ἑκάτεραι τῶν ἐκκλησιῶν οὐδὲν οἶδασιν οὔτε δύνανται εἰδέναι ἕτερον ἀποσολικὸν βάπτισμα, εἰμὴ αὐτὴν τὴν κατάδυσιν καὶ ἀνάδυσιν· καὶ πᾶν εἶδος βρο-

χης μὴ ἀναφερόμενον πρὸς αὐτὸ (ὡς αὐτοῦ ἐπιτομήτις γινομένη ἐκ τινος ἀνάγκης ἢ πραγματικῆς ἢ ὑποθετικῆς), ἀλλ' ὡς δηθεν περιττὸν τὸ βάπτισμα ἢ καὶ βρεφοκτόνον, ἄκυρον λογίζονται. Ἡ γὰρ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία οὐ δύναται τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ χρῆται τῇ οἰκονομίᾳ ὅπου καὶ ὅπως ἐγκρίνη συνοδικῶς εὐλογον «εἰς οἰκοδομὴν» ἀλλ' οὐκ εἰς καθάρειν, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθείσαν αὐτῇ ἐξουσίαν· ἐξ ὧν ἕκαστος συμπεραίνει πόσον ἀστόχως κατεστρώθησαν τὰ περὶ διαφωνίας.

Λέγει (σελ. 95) «ὅτι οἱ Γραικοὶ εὐρίσκονται εἰς πλάνην περὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο (τὸ βαπτίζειν δηλαδὴ τοὺς ἐκ βαντίσματος προσερχομένους, ὡς ἀλλ' αὐτοῦ (σελ. 93) καὶ «ἐθελουσίαν ἀνοσιουργίαν» ὀνομάζει). Διότι καὶ οἱ ἐλλογιμώτατοι καὶ ἐπιφανέστατοι αὐτῶν ἄνδρες περὶ αὐτοῦ λαλοῦντες διαφωνοῦσι πολὺ πρὸς ἀληθείας, ὡς μηδεμίαν ἔχοντες ὁμοιόμορφον παράδοσιν, μηδὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα περὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· ὡς βάσιν δὲ τῆς κατὰ τὸ 1736 ἀποφάσεως ἀποδίδουσι τὰς προφανεστάτας ψευδεῖς καὶ συκοφαντικὰς ἐκθέσεις ὡς πρὸς τὸν παρόντα λατινικὸν τρόπον τοῦ βαπτίζειν, ὅτι μετέβαλον δηθεν τὴν τελετὴν τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐλληνικῶν ἀποφάσεων κατὰ ἀναβαπτίσεως κτλ.» Ἀλλὰ πρῶτον δι' αὐτὸ τὸ μὴ ἔχειν ὁμοιόμορφον, παράδοσιν οὐκ ἀνοσιουργοῦσιν, εἴτα ποῖαν τινὰ παράδοσιν ὁμοιόμορφον δύνανται ἔχειν οἱ Ἕλληνες περὶ τοῦ ὁσμέραι κατὰ τε πράξιν καὶ δόξαν μεταβαλλομένου καὶ ἁμαρτάνοντος νεωτερισμοῦ; ὑποθεθείσθω ὅτι κατὰ τὸ 1484 ἐδέχθη συνοδικῶς τὸ φῶτισμα τῶν Λατίνων ἐπὶ τὸ πρόσωπον τοῦ προσερχομένου. Τότε ἀληθῶς, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐσημείωσεν (§ 40), οἱ Λατῖνοι ἐπικρατεστέρως καὶ συνηθεστέρως ἐβάπτισον, ποιοῦντες λούσιν, ὡς καὶ τὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ κτισθέντα βαπτιστήρια δηλοῦσιν· ὥστε οἱ Ἕλληνες οὐ ψεύδονται λέγοντες, ὅτι μετὰ ταῦτα οἱ Λατῖνοι ἠλλαζάν τὸν τοῦ βαπτίζειν τρόπον. Ἀλλ' ὑποθεθείσθω ὅτι, ὅτε ἐγένετο (1667) ἡ ἐν Μόσχᾳ Συνοδικὴ πράξις, ὅτι οὐ δεῖ βαπτίζειν τοὺς Λατίνους, οἱ Λατῖνοι βεβαίως ἅπαντες ἐρῶντιζον, καὶ ὅτε τῷ 1718 περὶ Λουθηρανῶν καὶ Καλβινι-

στῶν ἔδωκε γνώμην ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας δ' Γ'. ὅτι οὐ δεῖ βαπτίζειν αὐτοὺς, καὶ μέντοι αὐτοὶ ἐρῶντιζον· καὶ ὅτι ἡ κατὰ τὸ 1723 πρὸς τοὺς Βρετανούς γραφεῖσα ἐπιστολὴ ὑπὸ τῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας οὐδεμίαν περὶ τούτου μνείαν ποιεῖται, εἰ δὲ θέλεις, εἰπὲ ὅτι καὶ ἀπαγορεύει βαπτίζεσθαι τοὺς τοιούτους· διότι ἐν τῷ ἰεῷ ὄρω φέρει ῥητῶς «Οἱ γὰρ αἰρετικοὶ, οὗς, τὴν αἵρεσιν ἀποσεισμένους καὶ προστεθέντας τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, δέχεται ἡ Ἐκκλησία, καὶ τοὶ ἐλλειπῇ ἐσχηκότες τὴν πίστιν, τέλειον ἔλαβον τὸ βάπτισμα. Ὅθεν τελείαν ὑπερον τὴν πίστιν κεκτημένοι οὐκ ἀναβαπτίζονται». Ἀλλ' ἐν τῷ ἰεῷ ὄρω αὐτῆς· «Ἐντίθῃσι δὲ τὸ βάπτισμα καὶ χαρακτῆρα ἀνεξάλειπτον. Ἀδύνατον ἀναβαπτισθῆναι τὸν ἀπαξ Ὀρθῶς βαπτισθέντα». Τὸ οὖν ὀρθῶς θεωρεῖται ἡ περὶ τὴν πίστιν ἢ περὶ τὴν πράξιν ἢ κατ' ἄμφω, ὧν ἑκατέρων ἢ καὶ ἀμφοτέρων ἀμοιρεῖ τὸ τῶν Λατίνων βάπτισμα· καὶ ὅτι μὲν περὶ τὴν πράξιν χωλαίνει πρόδηλον, ὅτι δὲ καὶ περὶ τὴν πίστιν οὐ μόνον τὴν τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ (Συγ. §. 39), ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς Ἀγίας Τριάδος δηλοῦται, ὅτι οὐ μόνον σχισματικούς λέγουσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων πίστιν ἢ τὴν ἐν Νικαίᾳ προβάλλουσιν εἰς τοὺς παρ' αὐτοῖς προσερχομένους· πῶς τοίνυν ὀρθῶς βαπτίζεται παρ' αὐτοῖς ὁ βαπτίζόμενος; Ἐπειτα ἀληθῶς οἱ ἡμέτεροι ἠγνόουν καὶ κατὰ τὰ 1667 καὶ κατὰ τὰ 1718 τὴν δοξασίαν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐκτίθησιν ὁ Ἀρχοῦδιος ἐπιδοκίμασμένην ὑπὸ τῆς Ῥωμάνης Ἐκκλησίας, ὅτι δηλονότι περιττὴ ἡ Τριήμερος ταφὴ τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι βρεφοκτόνον τὸ βάπτισμα· ἐπειδὴ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ *Mandato Pauli V. pontificis examinata et approbata* ἐκοινοποιήθησαν περὶ τὸ 1672 Romæ, δηλαδὴ 5 περίπου ἐνιαυτοὺς μετὰ τὴν ἐν Μόσχᾳ Σύνοδον· 35 περίπου πρὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου καὶ 50 περίπου πρὸ τῆς εἰς τοὺς Βρετανούς. Διὸ, ἐν τούτῳ τῷ βραχεῖ διαστήματι διὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς κοινωνίας, οὐδὲν θαυμαστὸν ἵνα μὴ ὑπάρχωσι τότε καλῶς ἰδεασμένοι οἱ ὀρθόδοξοι οὔτε περὶ τῆς πράξεως, οὔτε περὶ τῆς δόξης τοῦ βαπτίσματος τῶν Λατίνων ἢ καὶ περὶ ἀμφοτέρων· ὅπου ὁρῶμεν καὶ τὸν Θεοφύλακτον (παρὰ τῷ σοφῷ Ἀγγλῷ σελ. 36) ὑπολαμβάνοντα κατὰ τὰς πλη-

ραφορίας αὐτοῦ, ὅτι οἱ Λατῖνοι δὴθεν λειτουργοῦσι τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου· ἐν ᾧ οὔτε ἵχνος αὐτῆς τὴν σήμερον βλέπομεν. Οὕτως ὁ Λατινόφων πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης Βέκκος κακῶς πεπληροφορημένος περὶ τῆς αὐτῆς λειτουργίας λέγει, ὅτι δι' ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος λειτουργοῦσιν οἱ Λατῖνοι *per sanctissimi Spiritus virtutem et operationem* (Allat. de Eccles. Occid. et Orient. perp. Consens. L. II. c. xv. §. 5.)· ἐν ᾧ ὁ Λεβὼν ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ σχολαστικοὶ ἤδη περὶ τὸν ΙΑ αἰῶνα ἦσαν διεφθαρκότες τὴν θείαν λειτουργίαν, καὶ εἰ θέλεις εὐρήσεις τὸ κακὸν ἀρχόμενον· ἔτι καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀλβίνου, διότι καὶ αὐτὸς γράφων συμβουλεύει τοὺς ἐν Λουγδούνῳ ἀδελφοὺς ἵνα μὴ παραχαράττωσι τὴν λειτουργίαν. Διὸ οἱ ἡμέτεροι κατηγοροῦνται μὲν δύνανται, ὥς μὴ ἀκριβεῖς χρονολόγοι καὶ μὴ ἐν καιρῷ μεμαθηκότες τὰς ἀλλοιώσεις· κατηγορεῖν δ' αὐτῶν καὶ ὡς διδόντων ψευδεῖς ἢ συκοφαντικὰς ἐκθέσεις, νεωτερικὴ συκοφαντία ἐστὶ. Διὸ καὶ τὸ τοῦ ὅρου, *τελευτῶν ἔλεον τὸ βάπτισμα οἱ Αἰρετικοὶ νοητέον* εἰρησθαι, οἶον περὶ τῶν Νεστοριανῶν, τῶν Κοπτῶν, τῶν Ἀρμενίων, οἵτινες ὀρθῶς καὶ πραγματικῶς βαπτίζονται. Ὅπως ὁμοῦ καὶ ἂν ἔχοι, καὶ ὁποῖαν ἂν μορφήν λάβοι τὸ περὶ ἰσχύος ἢ μὴ τοῦ βαντισμοῦ ζήτημα, ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς διατηρήσασα ὁμολογουμένως ἐν ἅπασιν τὸν ἀρχαῖον ἀποστολικὸν τύπον, ἔχει τὸ δικαίωμα ἵνα ἀπαιτήσῃ, ἐν ὀνόματι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῶν δυτικῶν κοινωνιῶν ἐπίσημον καταδίκην τῶν κατὰ τοῦ ἀποστολικοῦ βαπτίσματος ἀνακαλυφθεισῶν συκοφαντιῶν (συγ. §, 39)· ἄλλως γὰρ καὶ αὐτὴ ἔσται συνένοχος ἐν τῷ κρίματι αὐτῶν.

Ὁ σοφὸς ἄγγλος ἐξω ὦν καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς λατινικῆς, οὐκ οἶδεν, ὡς ἔοικε, τί δύνανται αἱ διαφοραὶ ἐκατέρας, διὸ καὶ λέγει (σελ. 15)· « ἡ δὲν αἰσθάνονται (οἱ ἀνατολικοὶ) τὸ μειονέκτημα τῆς θεολογικῆς αὐτῶν θέσεως »· τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἀξιοσέβαστος οὗτος ἄνθρωπος οὔτε καὶ ὑποπτεύθη, εἰς ἡλίαν ὀχυρὰν θεολογικὴν θέσιν εὐρίσκονται τὰ δόγματα, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ διδάγματα τῆς ἁγίας μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας· ὦν τὰ μὲν πρῶτα

πηγάζουσιν ἀμέσας καὶ ῥητῶς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ἐπιτεκνυόμενα ὑπὸ ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ ἐπὶ δέκα αἰώνων χρηματίσαντα κοινὰ καὶ ὁμολογουμένως ὀρθόδοξα ἡμῖν τε καὶ τοῖς Λατίνοις, καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς νεωτερισταῖς πρὶν ἢ νεωτερίσωσι. Τὰ δὲ δεύτερα ἐπιμαρτυροῦνται ὅτι ὀρθόδοξως ἔχουσιν οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνέκαθεν ἀποκοπεισῶν τῆς ὀρθοδόξιας χριστιανικῶν κοινωνιῶν, αἵτινες διετήρησάν τινα αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἑτεροδοξίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λειτουργικῶν βιβλίων καὶ εὐχολογίων τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας τῶν μετὰ τὰς καινοτομίας καταργηθέντων. Τέλος δ' ὅτι καὶ τὰ τρίτ' ἀγνάεσι καὶ ἄνευ αἰρετικῆς ἐπηρείας αὐταὶ αἱ Γραφαί, καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων καὶ ἀποστολικῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν μεγάλων ὀρθοδόξων πατέρων συγγράμματα, ἐν σειρᾷ χρονολογικῇ παρχλληλιζόμενα, ἀνεκδοιάστως ἐγγυῶνται ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, σημειώσασα, εἴτις τῶν κατὰ καιροὺς διαδεξαμένων αὐτοῦ ἑτεροφρόνησε καὶ εἰς τί, ὡχύρωσε δι' ἀποδείξεως ἀρνητικῆς τὴν παρ' ἡμῖν πρεσβευομένην ἀλήθειαν. Διὸ ἀμάρτημα καθοσιώσεως κατὰ τῆς εὐσεβείας ἡγούμεθα τὸ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀγγλου πάνυ ἀπρεπῶς ῥηθὲν (σελ. 16)· « Ἐπειδὴ . . . Ἐὰν ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία εἴναι πόλις ἐπάνω ὅρους κειμένη, ἥτις οὐ δύναται κρυβῆναι, πρέπει βέβαια νὰ φέρῃ πολλὴν ἀπορίαν πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπου τὴν ἀληθινὴν ζητοῦντος ἐκκλησίαν ἢ θέξ δύο συγχρόνως ἐρέων καὶ δύο πόλεων, μᾶλλον ἢ ἥττον ὁμοίων κατὰ τὴν ὄψιν πρὸς τὸ ζητούμενον. Καὶ θέλει εἶσθαι πρὸς αὐτὸν παράδοξον ἄκουσμα ἢ πρόσκλησις, εἰς τὴν μικροτέραν πόλιν καὶ εἰς τὸ μικρότερον ὅρος μᾶλλον παρὰ πρὸς τὰ μείζονα. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀνατολικὸς χριστιανὸς πρέπει νὰ αἰσθανθῇ τοῦτο, ἐὰν τύχῃ ν' ἀκούσῃ τινὰ τῆς τῶν Νεστοριανῶν Ἐκκλησίας, τῆς νῦν περιοριζομένης εἰς ἕ. μόνον χιλιάδας ψυχῶν ἐπὶ τὰ Καρδούχια ὄρη, μεταχειριζόμενον τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία δὲν κρίνεται διὰ πλάτους ἀπλῶς ἢ ἀριθμοῦ. Ἄν δὲ καὶ ὑπάρχῃ, ἀναντιρῶντως, μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐπορομαζομένης ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Νεστοριανῆς, ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν ὁμοῦς τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι κατὰ τὸ εἶδος, ἀλλὰ μό-

νον κατὰ τὸν βαθμὸν, ἀμφότεραι εἶναι μειοψηφαί, ἢ μὲν εὐαριθμοτάτη, ἢ δὲ πολυαριθμοτάτη, ἢ μὲν προβάλλουσα παράλογον ἀπαίτησιν, ἢ δὲ ὀλιγώτερον ὑπερβολικὴν ἀπαιτήσιν ἐπὶ γνώμης ἰδιωτικῆς, ἵνα ἐνωθῶμεν μετ' αὐτῆς κατὰ μεγαλητέρας φαινομένης αὐθεντίας. Ἀλλ' ἐὰν βαθμὸς τις μειονεξίας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν καὶ κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας καθιστᾷ ἄτοπον τῆς Νεστοριανῆς Ἐκκλησίας τὴν ἀπαίτησιν, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ οἷόςδῃποτε βαθμὸς περὶ ταῦτα μειονεξίας πρέπει βέβαια νὰ ἐμπεριλαμβάνῃ *μειονέκτημά τι τῆς Ἐκκλησίας* ἢ μερίδος ἐκείνης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει δείκνυται προσέτι καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἄνθρωποι ἐνάρετοι καὶ εὐσεβεῖς μεταβαίνουνσι πολλάκις ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς πρὸς τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν κοινωνίαν, καὶ οἱ τοιοῦτοι πάντοτε σχεδὸν ὡς κυριώτερον λόγον τούτου λέγουσιν, ὅτι ἡ φαινομένη αὐθεντία καὶ παγκοσμιότης τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπερτερεῖ τῆς αὐτοκλήτου ὀρθοδόξιας τῶν Ἀνατολικῶν, οἵτινες εἶναι μειονοψηφία μόνον· οὐδὲν δὲ ἢ σχεδὸν οὐδὲν παράδειγμα δύναται νὰ ἐπαχθῇ οὐδὲ ἐνὸς Λατίνου Ἐπισκόπου, ἢ ἱερέως, ἢ λαϊκοῦ ὁμολογουμένως εὐσεβοῦς καὶ πεπαιδευμένου, μεταβάλλοντος εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐκ πεποιθήσεως, ὅτι αὐτὴ μόνη εἶναι ὀρθόδοξος, ἐπομένως δὲ καὶ οὐσιωδῶς καθολικὴ, ὅσαι καὶ ἂν ὑπάρχωσιν αἱ πρὸς τοῦτο ἐναντίαι ἐνδείξεις». Αὕτη ἡ παραδοξολογία τοῦ σοφοῦ Ἀγγλοῦ ἀκολουθεῖ πολλὰς ἐτι σελίδας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἅπαντες οἱ ἐφεξῆς συλλογισμοὶ αὐτοῦ ἐπιστηρίζονται εἰς αὐτὸν τὸν θεμελιώδη παράγραφον αὐτοῦ, ἀρκεῖ ἵνα ἀναλύσωμεν αὐτόν. Πάμπολλα οὖν τὰ σχολικὰ καὶ τὰ σαθρὰ αὐτοῦ. Ἀ. Ὅτι τὴν εὐσέβειαν καταμετρᾷ τῇ ἀνδροπληθείϊ καὶ ἐστὶν ἕτοιμος κατ' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ἀρχήν, ἵνα ἐκτιμᾷ τὸ τίμιον τῆς οὐσίας ἐκ τοῦ ὄγκου, καὶ καταπτύῃ τῆς καλλιτεχνίας τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Βελ-βεδερῆ, ὅταν παραβάλλῃ αὐτὸν πρὸς τὰ Νινευήϊα πελώρια, παράδοξος τρόπος τοῦ συλλογίζεσθαι!! προκρίνῃ δὲ μεγίστους σωροὺς ἄμμου ἢ καὶ τέφρας τῶν ὑποδεεστέρων σωρῶν χρυσίτιδος, καὶ χαλκας μεγάλους τῶν ἀδαμάντων!!! Ἐπειτα εἰσάγει εἰς τὸν λόγον μειονοψηφίαν καὶ πλειονοψηφίαν. Εὐγε! ἀλλὰ δοκεῖ, ὅτι εἰς οὐδὲν

λογίζεται τὴν ψῆφον τῆς Γραφῆς Βάπτισμα· «ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται· καὶ· Πίστετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα· εἰς οὐδὲν λογίζεται τὴν διηνεκῇ δόξαν καὶ ὁμοειδῇ χρῆσιν τε καὶ διδασκαλίαν δέκα αἰώνων ὁμολογουμένως ὀρθόδοξον· παραγράφει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν συμμαρτυροῦσαν ἡμῖν, καὶ μόνον τὰς κεφαλὰς μετρᾷ, μηδὲν φροντίζων περὶ τοῦ βάρους καὶ τῆς νοημοσύνης τῶν γνωμοδοτούντων· οὕτω καὶ οἱ Ἀρειανοὶ ποτε ἐγκυχώμενοι εἰς τὴν πληθὺν ἑαυτῶν, τὸ ὀλιγάριθμον τῶν ὀρθοδόξων περιεφρόνουν. Καὶ ὁ ἀποστάτης Ἀλλάτιος ἐπεδείκνυτο ἡμῖν τὰς βασιλείας τῆς Δύσεως, ὅπερ οὐκ οἶδα πῶς παρέτρεξεν ὁ σοφὸς Ἀγγλος· ἀλλ' ὁ θεὸς Γρηγόριος προκαλὼν αὐτοὺς εἰς τὴν Γραφὴν καὶ εἰς τὸ κῦρος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἰδοὺ πῶς ἀπεκρίνατο εἰς τοιοῦτον κοῦφον ἐπιχείρημα· «ποῦ ποτέ εἰσιν οἱ τὴν πενίαν ἡμῖν ὀνειδίζοντες καὶ τὸν πλοῦτον κομπάζοντες; οἱ πλείθει τὴν Ἐκκλησίαν ὀρίζοντες καὶ τὸ βραχὺ διαπτύοντες ποίμνιον; οἱ θεότητα μετροῦντες, καὶ λαὸν σταθμίζοντες; κτλ.» Καὶ ἐπ' ἀληθείας τὸ ἡμέτερον καύχημα παντάπασιν ἀλλοιόντί ἐστιν· ἡμεῖς καυχώμεθα, οὔτε ἐν ἄρμασιν, οὔτε ἐν ἵπποις, ἀλλ' ἐν ὀνόματι Κυρίου, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως παθήματα ἡμῶν αὐτῶν· καυχώμεθα, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀπαιδευσίᾳ ἡμῶν ἐξουθενούμεν τὰ τοιαῦτα παιδαριώδη ἐπιχειρήματα· καὶ τέλος καυχώμεθα εἰς αὐτὸν τὸν ἄχραντον καὶ ὑπὲρ πᾶν κῦρος τὸ ἀξιώπισον ἔχοντα λόγον τοῦ Θεοῦ «ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται», καὶ εἰς τὴν διηνεκῇ ὀρθόδοξον ὁμολογίαν τῆς Καθολικῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας, μηδὲν ἀναμιγνύντες σχολικόν, μηδὲν παπικόν, μηδὲν νεωτερικόν, καὶ ἀσπαζόμενοι τὴν ἀγνὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας Πίστιν, οὐκ ἐμπεριλαμβάνοντες, ὡς οἶεται ὁ σοφὸς Ἀγγλος (σελ. 465), τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πληρώματι, ἀλλ' ὅτι τὸ ἡμέτερον πλήρωμα ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ εὕρεσκειται, καὶ κηρύττοντες εὐπαρρησιάστως καὶ ἀποδεικνύντες δείξεις ἀπαρλογίστοις. Ὁ σοφὸς Ἀγγλος ἀναλογιζόμενος εὕρεσκει τοιαύτην ἀναλογίαν μεταξὺ τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Λατινικῆς οἷαν

μεταξὺ τῆς Νεστοριανῆς καὶ τῆς Ὀρθοδόξου! τοῦτο δείκνυσιν ἀριδῆλως ὅτι οὐκ ἠδικήσαμεν, ὅτε ἐλέγομεν αὐτὸν μετρῶντα μόνον κεφαλὰς, καὶ μηδενίζοντα τὸ κύρος τῆς Γραφῆς καὶ τῆς αἰωνίου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πάντως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ νεωτερισμοῦ, ἄλλως οὐκ ἠδύνετο κρίναι. Ἐπ' αὐτῷ τῷ λόγῳ φέρει καὶ τὴν πομπώδη δειξίν, τὴν ἐκ τῶν ὁσημέραι ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Λατινικὴν μεταβαίνόντων λαμβανομένην. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐ μόνον οὐκ ἀνταλλάσσομεν τὰ στίφη αὐτῶν, καὶ μὴ πρὸς βάρος! ἐνὸς καὶ μόνου Ζοιρνικαίου, ἀλλὰ καὶ λόγοις κραταιοτάτοις καὶ ὀρθοδόξοις περιπλανωμένους, ὡς οἱ ἐν ἀμηχανίᾳ παλινδρομοῦντες, ἡγοῦμεθα καὶ ἀποδείκνυμεν, βλέποντες αὐτοὺς εἰσερχομένους εἰς μάνδραν, ὁπόθεν πρωτῶς ἐξῆλθον οἱ πατέρες αὐτῶν δι' αὐτὸ τοῦτο ἰδίως, ὅτι οὐκ ἦν αὐτοῖς σωτηρία ἐν αὐτῇ. Λαλεῖ περὶ ὁροῦ μεγάλου καὶ μικροῦ καὶ περὶ πόλεως μεγάλης καὶ μικρᾶς. Ἀλλὰ ποῖον ἄλλο « ὅρος πῖον » καὶ ὑψηλόν; ποία ἄλλη μεγάλη πόλις καὶ ἀπρόβλεπτος, ἢ λόγος τοῦ Θεοῦ « βαπτίζοντες αὐτοὺς κτλ. » καὶ « συνειτάθημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος; » ποία ἄλλη φωνὴ θελκτικωτέρα ἢ τὸ, « ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται; » ποία ἄλλη πρόσκλησις ὑποχρεωτικωτέρα ἢ τὸ « πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες; » ποία ἄλλη ἰσχυροτέρα ἀπόδειξις τοῦ ἀρνεῖσθαι εἶναι τὸν Κύριον ἡμῶν τὸ σφαγιαζόμενον πάσχα, ἐν τῇ χρήσει τῶν ἁζύμων, ἢ τὸ, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα » καὶ τὸ, « ὅσοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ, » καὶ τὸ, « ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα; » Καὶ τέλος αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ (σελ. 105) « ἐνδόντες (οἱ παπισταὶ) ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῆς κατ' αὐτῶν μαρτυρίας πασῶν σχεδὸν (ΧΩΡΙΣ τοῦ σχεδὸν) τῶν λειτουργιῶν κτλ. » Ὄταν τὰ στίφη αὐτὰ τῶν σοφῶν Ἀγγλων, τὰ μεταβαίνοντα ὁσημέραι εἰς τὸν παπισμὸν, οὔτε ἀκούωσι τὴν τοῦ Θεοῦ πρόσκλησιν, οὔτε βλέπωσι τὸ μέγιστον ὅρος καὶ τὴν ἐπικειμένην μεγίστην πόλιν, εἰκὸς συμπεράναι, ὅτι ὄντες ὡς πορρωτάτω τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ὅρος ἢ τὴν πόλιν μικρὰν ὁρῶσι, καὶ τὴν φωνὴν ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως οὐκ ἀκούουσιν.

Ὀνομάζει αὐτὸ κλητὸν τὴν ὀρθοδόξον τῶν ἀνατολικῶν, ὅθεν βεβαιούμεθα, ὅτι τε ἀληθῶς καθ' ὑπόκρισιν ἐπιγράφει τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ μετ' ἐπεξηγήσεως « Περὶ τῆς ἀνατολικῆς ἢ τοῦ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας », καὶ ὅτι, ὡς εἰς τοιαύτην ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν βουλόμενος, ἐξέρχεται τάχα τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκκλησίας, παρέρχεται τὴν Λατινικὴν, καὶ κρούει τὴν θύραν τῆς αὐτοκλήτου ὀρθοδόξου!!! ἐπιφέρει ὡς ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα τὸ, ὅτι ἄνθρωποι ἐνάρτεται τάχα καὶ ὑποσεβεῖς μεταβαίνουνσι πολλάκις ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς πρὸς τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν κοινωνίαν, ἀγόμενοι δηλονότι ὡς ἐκ τῆς πλειονοψηφίας. Ἡμεῖς οὐδένα τοιοῦτον γνωρίζομεν περὶ δὲ τῆς πλειονοψηφίας καὶ μειονοψηφίας αὐτοῦ εἶπαμεν τὰ εἰκότα προσθήσομεν μόνον, ὅτι, ὅπου ὑπάρχει νόμος γραπτὸς καὶ σαφὴς καὶ ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸ γράμμα ἰσχύσας καὶ ἐνεργήσας, πᾶσα ὑστερογενὴς πλειονοψηφία κατ' αὐτοῦ κυρίως ὀνομάζεται ἀνταρσία καὶ κατάλυσις αὐτοῦ καὶ οὐχὶ πλειονοψηφία. Ἀλλ' ἔτι καὶ εἰς τὰ ἀπροσδιόριστα ζητήματα, ἐν οἷς ἡ ψηφοφορία ἔχει χώραν, οὐ πολλάκις ἢ μὲν πλειονοψηφία ἐψεύσθη, ἢ δὲ μειονοψηφία ἐπαλήθευσε; Παρακαλοῦμεν δὲ τὸν σοφὸν Ἀγγλον ἵνα συλλογισθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ πόσον σφαλερὸν ἔστι τὸ κρίνειν τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς παλιμβουλίας καὶ πάντων μὲν τῶν ἀνθρώπων ἀπλῶς, ἰδίως δὲ μάλιστα τῶν ἐξ ἡμῶν, ὧν « οἱ περισσότεροι, ὡς κηρύττει αὐτὸς ὁ ἴδιος (σελ. 80), δὲν εἶναι καλλίτεροι αἰρετικῶν ἀβαπτίστων ». Ἀλλως τε παραβάλλουσι τοῦτο αὐτοῦ τὸ ἐπιχείρημα πρὸς τὰ ἐν τῇ σελίδι 163 μδ'. ἔπου λέγει τοὺς εἰς τὴν ὀρθοδόξον προσερχομένους εἰς μυριάδας τὸν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, ἔδοξεν ἡμῖν ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ, ὁφείλομεν γὰρ ἐξομολογήσασθαι χριστιανικῶς ἐνώπιον πάντων τὸν ἐν ἡμῖν λογισμὸν, ὅτι κρύπτεται μὲν, ἐθέλει δ' εἰπεῖν τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο « μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον! . . . » (Ἰωάν. ζ'). Καὶ μέντοι ἡμεῖς δυνάμεθα καυχηθῆναι, ἂν ὁφείλωμεν « λαβεῖν μαρτυρίαν παρὰ ἀνθρώπου » ἐνώπιον τοῦ ὄχλου, εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν σοφὸν Ἀγγλον, πολλῶν ὄντα ἀντάξιον τῶν περὶ τὸν Δόκτορα Νέουμαν' εἰ

γὰρ καὶ ἐξεκλείσθη, ὡς λέγει, τῆς αὐτοκλήτου ὀρθοδόξου κοινωνίας δι' αἰτίαν οὐσιώδη, ὅμως γοῦν ἐποίησε τὴν ἐκλογὴν, καὶ ταύτην βεβαίως οὐκ ἄλογον· διότι καὶ τὸ μέγεθος τῶν πύλεων, καὶ τὸ ὕψος τῶν ὁρέων γνωστὰ ἦσαν αὐτῷ, διδάσκει δὲ καὶ τὴν ἀναλογίαν!!! τί οὖν τὸ πείσαν αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἐκλογὴν, εἴπερ ἀληθῶς ἐξελέξατο;

Ὁ Προτεσταντισμὸς, ὡς ἐξελθὼν μὲν ἀπὸ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας ἀνευ ὁδηγοῦ, πάντοτε δὲ ἐν πέδαις καὶ ἐν κλοιῷ τῆς ἐν ἐκείνῃ συλλογιστικῆς μεθόδου τῶν σχολαστικῶν, ταλαντεύεται καὶ διςάζει εἰσέτι μεταξὺ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐπιμαρτυρουμένου ὑπὸ τῆς αἰωνίου ἀγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς συλλαγωγούσης σχολικῆς διδασκαλίας τῆς «κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ σοίχια τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν». Τὴν δὲ τοιαύτην διδασκαλίαν συμπεριφέρουσιν, ὅπου καὶ ἂν εἰσέρχονται· μάρτυς δὲ ὁ Δόκτωρ Νέουμαν, ὃν ὡς μεγαλοφυᾶ, ἐλλόγιμον καὶ θεοσεβῆ ἡμῖν περιγράφει (σελ. 127) ἐν ὅλῳ τῷ Ζ'. κεφαλ. καὶ εἰσελθόντα νεωστὶ εἰς τὴν τῶν παπικῶν Ἐκκλησίαν, ὡς πείσαντα ἑαυτὸν ὑπὸ συλλογισμοῦ εἰς μίαν τιὰ, ἣν λέγει αὐτὸς, θεωρίαν Ἀναπτύξεως, δι' ἧς ἐρμηνεύει, ὡς φησι, πάντας τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς Ῥωμάνας Ἐκκλησίας, οἷον τὴν διτιμὴν ἐκπόρευσιν!! τὴν παπικὴν κυριαρχίαν!!! τὸ πουργατώριον κτλ. Ἡ δὲ ῥηθεῖσα θεωρία ἐστίν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὁμοιάζει δένδρον, ὅπερ πρότερον μὲν ἦν μικρὸν, μετὰ δὲ ταῦτα αὐξηθὲν ἔφερε τοὺς τοιοῦτους καρπούς! Ἐκ τοιούτων λόγων πεισθεὶς ὁ ῥηθεὶς Δόκτωρ εἰσέρχεται εἰς τὴν Ῥωμάναν Ἐκκλησίαν, συγκομίζων ἐν αὐτῇ καὶ τὸ μοιραῖον τοῦτο δένδρον! Πάντως ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ἀπέλαυνεν ἐν καιρῷ τοὺς καρπούς τοῦ τοιοῦτου δένδρου· ἀλλ' ἄλις δρυὸς! μετὰ τὴν Τριδεντινὴν Σύνοδον οὐ χρῆζει τοιοῦτου δένδρου, παρακοῆς φέροντος καρπούς· καὶ ἐρωτώμενη εἴ τι ἐλλείπεται αὐτῇ τῶν πρὸς εὐσέβειαν, ἀποκριθήσεται τὸ Οὐ! Πάντως ὁ Δέμαιστρος (σελ. 129) μεταξὺ πᾶσων τῶν λοιπῶν ψευδεπιχρύσων αὐτοῦ ἰδεῶν ἔχει καὶ τοῦτο· ἀλλ' ἡ κωτίλη μοῦσα τοῦ Δεμαίστρου ἐσοφίσθη τοῦτο, ὡς λῆμμα ψευδοῦς προτάσεως, τεκταινομένης καθ' ἡμῶν πρὸς ὥραν, ὡς ἰκριοπηγίαν (σκα-

λωσίαν) ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς· ὁ δὲ Νέουμαν ἐξέλαβεν αὐτὸ ἐν τῇ ἀθωότητι αὐτοῦ ὡς διηνεκῇ ἀλήθειαν, καὶ αἶρων ἐπ' ὤμων τὸ δένδρον αὐτοῦ ὑπάγει, ἵνα μεταφυτεύσῃ αὐτὸ ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπου βέβαια πρὸς τὴν ρίζαν αὐτοῦ ἤδη κεῖται ἡ ἀζίνη. Ἡ μεγίστη ὅμως χάσμη καὶ τοῦ Δόκτορος Νέουμαν καὶ τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ Ἀγγλοῦ ἐστὶν ἡ ἐξῆς· ὅτι δηλαδὴ στοχάζονται (σελ. 130) τὴν προσκύνῃσιν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων καρπούς τοῦ μοιραίου τοῦτου δένδρου· ἐν ᾧ ἡ Ζ'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὡς ὀρώμεν ἐν τοῖς Πρακτικαῖς αὐτῆς, παντοιοτρόπως σπουδάζει ἵνα ἀποδείξῃ ἐκ λειψάνων ἀρχαίων, ὅτι ταῦτα οὐ μόνον οὕτως ἔχουσιν ἀρχῆθεν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, ἀλλὰ καὶ στηρίζονται εἰς αὐτὴν τὴν Γραφὴν, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς διηνεκοῦς ὀρθοδόξου Καθολικῆς ἀγίας Ἐκκλησίας, καὶ οὐχ ὡς νεωστὶ εὗρεθεισαν εὐσέβειαν. Διὸ παντάπασιν κενὸν ὀρθοῦ λόγου ἡγοῦμαι καὶ ὃ λέγει (σελ. 129) ἐκ τοῦ κληρικοῦ Ἀγγλοῦ τοῦ «μακρὸν χρόνον» διατρίψαντος ἐν Ῥωσσίᾳ, ὡς οἱ ὀρθόδοξοι φρονοῦσι· δηθεν, ὅτι ἡ πίστις ὡς δένδρον μέγα ἔλαβε τὴν δυνατὴν αὐξήσιν μέχρι τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου κτλ. Ἀπαγε! ἀπέσω ἀφ' ἡμῶν ἡ τοιαύτη ἰδέα· ἡμεῖς λέγομεν καὶ ἀποδείκνυμεν, ὅτι μέχρι τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπολεμήθη ἡ Πίστις ὑπὸ τῶν αἵρετικῶν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως καὶ εἰς τὰ Εὐαγγελικὰ δόγματα καὶ εἰς τὰ ἀποστολικά ἐθίμα καὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, καὶ ἐθριάμβευσε κατ' αὐτῶν, ἐπιστηρίξασα καὶ ὀχυρώσασα ταῦτα, καὶ δι' ἐπικρίσεως καὶ ἀποδοχῆς οἰκουμενικῆς. Καὶ πάντως ἅπασαι αἱ ἱεραὶ αὗται συνελεύσεις οὐ συνεκροτήθησαν ἐπὶ διαδόσει νέων δογμάτων καὶ διδασκαλιῶν, ἀλλ' ἐπὶ καθαιρέσει τῶν νέων ἀναφυέντων ἢ καὶ κατεξανασάντων τῶν ἀρχαίων. Οἱ νεώτεροι πειρασμοὶ εἰσὶ πάντοτε σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι ἀνανεύμενοι καὶ ἀνακυκλούμενοι, ὡς αἱ τῶν Παρισίων καινοτομίαι τῆς στολῆς (μόδαι). Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, εἰ μὴ ἐδόκει βαρὺ καὶ δὴ καὶ ἄκαιρον νῦν γε, εὐκόλως ἄν τις ἐκ τῶν τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου καὶ τῆς λοιπῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἠδύνατο ἐλέγξει τοὺς νεωτερισμοὺς καὶ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Προτεσταντῶν, ὡς ἀναμασ-

σήματα ἐώλων ἤδη καὶ ἀποχαρχθεισῶν ἀδοκίμων δοξασίων. Ἀλλ' οὐ τοῦτο ἡμῖν τὸ σπουδαζόμενον νῦν γε· ἡμεῖς διίσχυρίζομεθα, ὅτι κίβδηλος ἰδέα ὑπάρχει ἢ τοῦ δένδρου καὶ ἢ τῶν καρπῶν αὐτοῦ, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ αὐτὴ ἡ σοφὴ ἐπινόησις τοῦ Δόκτορος Νέουμαν ἢ τῆς ἀναπτύξεως δηλονότι· διὸ εὐσεβῶς πάνυ καὶ ὀρθοδόξως ἔλεγεν εἰς τὸν σοφὸν ἄγγλον (σελ. 429) ὁ ἀγιώτατος ἱεράρχης Πετροπόλεως Σεραφεῖμ· « Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δὲν γνωρίζει ἀναπτύξεις ». Ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς ἀναπτύξεως ποῖον ἀτόπημα οὐ δικαιολογεῖ; Πάντως ἐν τῇ Γραφῇ οὐχ ἡ πίσις ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἰκάζεται πρὸς τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως εἰς δένδρον αὐξόμενον, ἵνα δηλωθῇ ἢ εἰς ἔθνη καρποφορία αὐτοῦ· ἀλλὰ τὴν πίσιν πάντοτε πρὸς οἰκοδομὴν σταθεράν εἰκάζει ἡ Γραφή, καὶ εἰσάγει τὸν φρόνιμον, τὸν μὴ ἐπὶ ψάμμου ἀλλ' ἐπὶ πέτρᾳ θεμελιώσαντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ὥστε ἔμεινεν ἀρρήγῃς καὶ βραγδαίων ὑετῶν μετὰ σφοδρῶν ἀνέμων ἐπιπεσόντων καὶ ποταμῶν ἐπιελθόντων.

Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη ἐγένετο ὑπὸ πανσόφου ἀρχιτέκτονος ἀπόρθητος· « Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς ». Ἀλλ' εἴποις ἄν, ὅτι οἱ μετὰγενέστεροι ἐποίησαν καὶ προχώματα καὶ διώρυγας καὶ τειχίσματα, ἵνα, ἀποκλείοντες οὕτω πᾶσαν ἐνδεχομένην προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν, ἥσυχον καὶ ἀτάραχον διάγωσι βίον οἱ ἐν αὐτῇ, ἀπροσπελάστῳ οὐσῃ εἰς ἐπηρεαστικὰς προσβολὰς, διὸ τὸ ἐκ τούτου συμπέρασμα αὐτοῦ (σελ. 429), ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία παρεδέχθη ἐν σιγῇ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως, παντάπασιν ἀθεμελίωτον δείκνυται. Βαρὺ ἐδοξεν ἡμῖν καὶ ὁ λέγει (σελ. 424)· « ὑπάρχει ὁμοῦς κλάσις τις *σημιζομένων* ἁγίων καὶ θαυμάτων, τὰ ὅποια εἶναι ἀληθῶς ἐμπόδια μᾶλλον ἢ βοηθήματα πρὸς ἔνωσιν· τοῦτέστιν ἡ τῶν συνδεδεμένων μετὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς, καὶ φαινομένων μάλιστα ὅτι ἐμεγαλύνθησαν (παρὰ τοῦ ἐνὸς ἢ παρὰ τοῦ ἑτέρου μέρους) *χάριν τῆς διαιρέσεως* », καὶ φέρει εἰς παράδειγμα τὸν μέγαν καὶ ἱερὸν Φώτιον, τὸν ὀξυνούστατον καὶ μελλίρρυτον Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν ἔξοχον ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος θεολογίᾳ Μάρκον τὸν τῆς Ἐφέσου Ἀρχιεπίσκοπον· κα

λέγει, ὅτι οἱ *ὀνομάζοντες* καὶ ἔχοντες αὐτοὺς ἁγίους, « μετέρχονται αὐτοὺς ὡς ὄργανα πικρίας καὶ διαιρέσεως, ἵνα διατηρῶσιν ἀνοικτὰ τὰ ἔλκη τῆς Ἐκκλησίας ». Περὶ τούτου συγχωρηθήτω ἡμῖν, ἵνα ἔχωμεν ἰδίαν, καὶ, ὡς πεπεσμεθα, ὀρθόδοξον γνώμην. Τὸ τῆς ἀγιωσύνης ἐπώνυμον δίδοται ἐπαξίως εἰς τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας, καὶ εὐσεβῇ βίον περαιώσαντας, καὶ ἀθλήσαντας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τέλος ὑπερμαχήσαντας τῆς ἐν Νικαίᾳ ὁμολογίας, διὸ καὶ καταδιωχθέντας μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοῦ ἐλευθέρου τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπέναντι οὖν τῶν ἀμφιβολιῶν τούτου τοῦ σοφοῦ ἄγγλου, τοῦ προσερχομένου μὲν, ὡς λέγει, εἰς τὴν Καθολικὴν καὶ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, μὴ πειθομένου δὲ εἰς τὰς διδασκαλίας αὐτῆς (παράδοξος ἐπαγγελία!), δηλοῦμεν τὸ ἡμέτερον ἀδίστακτον φρόνημα, ὅτι δηλαδὴ τὸ ἐν Χριστῷ ἡμῶν κύχημα ὡς μελῶν τῆς ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας χρεωστούμεν καὶ ἀναφέρομεν εἰς τὴν σταθεράν καὶ ἀκράδαντον πίστιν αὐτῶν κατὰ τοῦ, Κύριος οἷς οἶδε κρίμασιν, ἐπισκήψαντος νεωτερισμοῦ. Ὡς τε καὶ ἐὰν ἔτι, κατὰ τὴν προβαλλομένην καὶ ἐλπίζομένην ὑπ' αὐτοῦ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἀποδειχθήσῃ, ὅτι οὗτοι, οἱ εἰς τὸν ἀποκαλυφθέντα, ἐξηγημένον καὶ ὑπὸ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπικεκυρωμένον καὶ παραδεδεγμένον ὡς παναληθέστατον ῥητὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ἐπιστηριζόμενοι, « ἀξιοπίστον εἰσάγοντες τοῦ δόγματος μάρτυρα καὶ διδάσκαλον » ὡς φησιν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος (Λκκαταλ. Δ'), ἐλανθάσθησαν σὺν πᾶσι τούτοις καὶ ἔτρεξαν εἰς κενόν, πάλιν, καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν κατακατῇ, αὐτοὶ σωθήσονται· οἱ γὰρ μακάριοι οὗτοι ἄνδρες οὐ πονηρία γνώμης ἰδίαν τινὰ ἢ καὶ ἀγνώστου εἰσηγητοῦ γνώμην νέον, ὡς εἶπε καὶ ὁ Μάρκος ἐνώπιον τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν Εὐγενίου, ἀλλ' ἀθλοῦντες, κακουχούμενοι, διωκόμενοι, προκινδυνεύοντες δι' ἀγάπην τῆς ἀληθείας, ἐνηγκάλισθησαν καὶ ἡτπάσαντο αὐτὴν τὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δόξαν, ψευδέσι μαρτυρίαις καταπολεμουμένην, ὡς ὁμολογεῖ (σελ. 85) καὶ ὁ σοφὸς Ἄγγλος, ἐν ᾗ ἐδικαιώθησαν ἐπὶ δέκα αἰώνων σύμπαντες οἱ πρὸ αὐτῶν δικαιωθέντες διὰ τί οὖν μὴ καὶ οὗτοι; Οὐ τοίνυν *χάριν* τῆς διαιρέσεως τιμῶ-

μεν αὐτοὺς, καθὰ λίαν ἀφελῶς ὑπολαμβάνει ὁ σοφὸς Ἀγγλος, ἀλλὰ χάριν τῆς προστασίας καὶ τοῦ προασπισμοῦ τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου καὶ τοῦ κύρους τῶν Ζ'. Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἥτοι τοῦ ἀξιώματος συμπάσης τῆς Καθολικῆς ἁγίας Ἐκκλησίας. Τί δαί; οὐ καὶ τὴν Λατινικὴν αὐτὴν μερίδα, ἐκτραχηλιζομένην διηνεκῶς εἰς τὸ βάρκαθρον τοῦ ὀλικοῦ ἀφανισμοῦ αὐτῆς, ἐπέσχον; καὶ δὴ τὴν σήμερον οὐκ ἐνεθύμισαν καὶ αὐτὸν τὸν σοφὸν Ἀγγλον ἵνα καὶ ζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ εὐρῇ αὐτὴν, καθὰ βεβαιοὶ ἐν τῇ λιθογραφικῶς τυπωθείσῃ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς τὴν ἱερὰν Σύνοδον; Ἡ τοίνυν μέλλουσα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, γινομένη πάντως ἵνα ἀνακρίνῃ τὰς διαφορὰς τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν ἐκκλησιῶν, δυοῖν θάτερον, ἢ ἐπικυρώσῃ ἐν τῶν δύο δογμάτων, ἢ εὐρήσῃ ὅτι ἐκάτεροι ἦσαν πεπλανημένοι, ἢ τοῦλάχιστον λέγοντες τὸ αὐτὸ οὐ συνεννοοῦνται. Καὶ πεπλανημένοι μὲν ἐκάτεροι οὐκ ἂν γένοιοντο· γέγραπται γάρ « τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται », καὶ ἡ ῥητὴ πίστις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἦν « τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον », ὡς μὴ ἀληθευόντων οἴχεται πᾶσα ἡ προτέρα εὐσέβεια. Ἀλλ' εἰ μὲν τὸ αὐτὸ εὐρεθήσονται λέγοντες, οὐκ οἶδα διὰ τί οἱ ἐκατέρωθεν ἅγιοι μὴ τιμηθῶσιν ἐξ Ἰσοῦ ὡς τοιοῦτοι· διότι ἕκαστος αὐτῶν, εἰπὼς ἐβίωσεν ἐναρέτως, πίσυνος εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἀπροκριματίστως κατὰ τὴν συνείδησιν αὐτοῦ ὑπερησπίσθη τῶν πατρίων δογμάτων, δυσδιακρίτων δὴθεν ἐτι ὄντων. Ἐὰν δὲ ὁ σοφὸς Ἀγγλος νοῇ « ὅργανα πικρίας καὶ διαιρέσεως, ἵνα διατηρῶμεν ἀνοικτὰ τὰ ἔλκη τῆς ἐκκλησίας » τοὺς ἀναντιρρήτως καὶ ἀπαραγράπτως ἀποδεικνύοντας τὴν πλάνην τῶν δυτικῶν, διὸ καὶ ἐξοβελιστέους κρίνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν ἁγίων, τί οὐ μάλλον καὶ σύμπαντα τὸν τῶν ὀρθοδόξων πατέρων χορὸν ἐξοβελίζει; οὐ γὰρ ἤττον καὶ οὗτοι οἱ μακάριοι ἀριδῆλως καὶ εὐδιαγνώστως ἐδίδαξαν μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου τὸ πνεῦμα εἶναι τε καὶ ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς. Οὕτως ὁ Ἀθανάσιος (πρὸς Σεραπ.) « Εἰ γὰρ ἐφρόνουν ὀρθῶς περὶ τοῦ Λόγου, ἐφρόνουν ἂν ὑγιῶς καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ τοῦ Υἱοῦ ἰδίῳ ὄν, παρ' αὐτοῦ μεταδίδοται

τοῖς μαθηταῖς καὶ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν ». Οὕτω καὶ ὁ Βασίλειος (Ἐπιστ. μγ'. ἢ ἐν ἄλλοις λή. πρὸς τὸν ἀδελ. Γρηγόριον) « Τῆς δὲ τοῦ Πατρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει (τὸ πνεῦμα) τὸ εἶναι, ὅθεν καὶ ἐκπορεύεται . . . καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑφιστάσθαι (τὸ Πνεῦμα) . . . Ὁ δὲ Υἱὸς ὁ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ γνωρίζων . . . » Καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς « Εἰ γὰρ καὶ μὴ ὡς Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς (ἥτοι γεννητῶς), ἀλλ' οὖν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς (ἥτοι ἐκπορευτῶς, τὸ Πνεῦμα). » Καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης (πρὸς τοὺς Ἕλληνας) « Ἐν γὰρ καὶ τὸ ΑΥΤΟ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, ἐξ οὗ ὁ Υἱὸς γεννᾶται καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ». Καὶ ὁ Ι. Χρυσόστομος. « Οἶδα ὅτι ἐγέννησεν υἱὸν (ὁ Πατὴρ), τὸ δὲ πῶς ἀγνοῶ· οἶδα ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ πῶς ἐξ αὐτοῦ οὐκ ἐπίσταμαι ». Καὶ Ἐπιφάνιος (Καθ. Πίς.) « Εἰς μίαν δὲ ἐνότητα καὶ μίαν ἀρχὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀναγομένων (τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος) ». Καὶ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (Ὁμολ. Τριαδ.) « Μία γὰρ τοῖς δυοῖν προσώποις αἰτία τε καὶ συνάφεια ὁ Πατὴρ . . . ἀμφότεραι μὲν (αἱ ὑποστάσεις τοῦ Υἱοῦ καὶ Πνεύματος) ἐκ Πατρὸς πηγάζουσιν, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως· ὁ μὲν γὰρ υἱὸς γεγέννηται, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ». Οὕτω καὶ σύμπας ὁ τῶν ὀρθοδόξων χορὸς· καὶ οὐ μόνον κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ οἰκουμενικῶς οὕτω πρέδωκαν πιστεύειν. Αὐτίκα γὰρ ἡ Α'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (Πρακτ. λόγ. Β. κ') προσκαλεῖ τὸν φιλόσοφον (τὸν Ἀρείον) δεχθῆναι « μίαν θεότητα τοῦ Πατρὸς . . . καὶ τοῦ Υἱοῦ . . . καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκπορευομένου μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς, ἰδίῳ δὲ ὄντος τοῦ Υἱοῦ »· ἡ Β. εἰς Σύμβολον ἱερὸν ἀνεκήρυξεν εἰς τὴν ὑψηλίον « τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον ». καὶ αἱ λοιπαὶ πέντε αὐτὸ τοῦτο ἐκράτουν. Διὸ ἄδικον καὶ ἀσυνεπὲς ἡγοῦμεθα τούτους μὲν μακαρίζειν καὶ γεραίρειν ὡς ὀρθοτομοῦντας, τὸν δὲ Φώτιον καὶ Μάρκον ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καταδικάζειν. Εἰ δὲ δικαιοθήσεται ἕτερον τῶν μερῶν, εἰ ἔσται τὸ ἡμέτερον, οἱ μὲν ἡμέτεροι ἅγιοι τιμηθήσονται ὡς διδάσκαλοι τῆς ἀρχαίας Εὐαγγελικῆς ἀληθείας· οἱ δὲ τῶν Λατίνων οὐ διὰ τοῦτο καταδικασθήσονται, ἀλλὰ κακῆνοι ὡς μὴ ἐκ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ ἐν γνώσει ἐναν-

τιωθέντες εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς ἐκκλησίας διδασκαλίαν, ἀλλ' εἰς τὴν δοξασίαν τῆς ἐαυτῶν ἐκκλησίας, ασφαλείας, κατακολουθήσαντες, εἰπὼς σύμπασα ἡ δυτικὴ ἐκκλησία μαρτυρεῖ αὐτοὺς πολιτευθέντας κατὰ Θεὸν καὶ ἐν ἀμέμπτῳ βίῳ, δύνανται τιμᾶσθαι καὶ παρ' ἡμῖν οὐχὶ πάντως ὡς διδάσκαλοι, ἀλλ' ὡς ὅσοι ἄνδρες καὶ μακαρισμοῦ ἄξιοι. Τοῦτο δὲ εὐκολύνεται μάλιστα, διότι ἡμεῖς οὐδένα αὐτῶν ὀνομαστὶ ἢ ἐκωμωδήσαμεν, ἢ διετύραμεν, ἢ ἐσυκοφαντήσαμεν, ἢ ὕβρισάμεν, ἢ ἀνάθεμα εἶπομεν εἰς οὐδένα αὐτῶν ὀνομαστὶ καὶ ὁρῶν ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ (ὁρ. Κυριακὴν Ὁρθοδοξίας). Ἄν δὲ ἐπικρατήτῃ συνοδικῶς ἢ γνώμῃ τῶν Δυτικῶν, πάλιν οὐδεμίαν δυσκολίαν, ἵνα τιμηθῶσι καὶ οἱ ἡμέτεροι, ὡς ἐν ἀγνοίᾳ τῆς νεωτέρας καὶ τίως ἀναποδείκτου δογματολογίας πρόμαχοι γενόμενοι τῆς ἀρχαίας εὐσεβείας. Διὸ οἱ προειρημένοι ἄνδρες « λαμπροὶ ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων, λαμπροὶ ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῶν δογμάτων » γενόμενοι, ὡς πρόδηλόν ἐστιν ἐκ τῶν σωζομένων σοφῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, οὐδὲν τὸ ἐμποδίζον, ἵνα τιμηθῶσι καὶ ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἐπ' αὐτοὺς ὡς κατὰ Θεὸν πολιτευσάμενοι, καὶ τὴν ὁμοούσιον Τριάδα διαπνεύσας κηρύξαντες, καὶ τὴν ἐνικὴν πηγίαν ἀρχὴν τῆς Θεότητος διδάξαντες, ἢν οὔτε οἱ δυτικοὶ δύνανται ἀρνηθῆναι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Πατρὸς, εἰμὴ εἰσάγουσι διαρχίαν ἐν τῇ Θεότητι. Δυσκολία ἴσως ἀναφέρεται ἐκ τινῶν γνώμων ἰδιαιτέρων ἀνθρώπων, προσωπικῶς καὶ ὀνομαστὶ ὕβρισάντων τε καὶ ὕβριζόντων ἕως ἄρτι τοὺς μακαρίους τούτους ἄνδρας, ἀλλὰ ταῦτα δυνάμεθα ἀποδοῦναι ἢ εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν πάθη καὶ συμφέροντα, οἷον τοῦ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἀναθεματισμοὺς τῶν Παπῶν, ἢ εἰς τὴν ἀγωγὴν καὶ τὸν ἐκ γενετῆς ἰδιαίτερον ὕβριστικὸν χαρακτῆρα κακοδαιμόνων τινῶν ἢ ἀγοραίων ἀνθρώπων, οἷοι ἐφάνησαν ἐσχάτως καὶ ὁ ἐν Παρισίοις Ἀββὴ Ιάγερ (Abbé Jager Vie de Photius), καὶ οἱ ἐνταῦθα εἴτε τὰ τούτου ἀναμαστήσαντες, εἴτε καὶ τὸ οἰκτεῖον ἥθος προδοῦναι φιλοτιμηθέντες. Οἱ δὲ τὴν μνήμην τοῦ τε ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Πάλαμ καὶ τοῦ ἱεροῦ Μάρκου κακολογήσαντες ὅτι ἦσαν παράφοροι ἐχθροὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ, ὡς ἀποστάται αὐτῆς, τὰ καχαρισμένα πρὸς οὐς κृतὸμόλησαν φιλοτιμούμενοι λέγειν, πολὺ ἐξ-

πράπησαν ἐτι καὶ αὐτῶν ἀπλῶς τῶν καθηκόντων τιμίῳ ἀνδρὶ, ἥδη παρὰ πᾶσι γνωστὸν ἢ καὶ δυνάμενον εὐκόλως ἀποδειχθῆναι. Ὡστε οὐδεμίαν ἐνορώμεν ὡς ἐκ τῶν ἁγίων δυσκολίαν εἰς τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσιν, ἐὰν ἐπιφανῇ τοιαύτη εὐκταία (σελ. 423) ἐλπίς. Ἀλλ' ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία διατελεῖ παντὶ τρόπῳ ἀδυσώπητος κατὰ τῶν ἱερῶν τούτων ἀνδρῶν; καὶ ὡς τότε ἐχρημάτισαν οἱ μόνοι πρόμαχοι τῆς καταδιωκομένης ἀληθείας, οὕτω καὶ νῦν μόνοι οὗτοι γίνονται πρόσκομμα εἰς τὸ ἀσπασθῆναι τὴν ἐν Νικαίᾳ κηρυχθεῖσαν πίστιν, διότι προσέκρουσαν ὡς μὴ ὀφείλιν εἰς τὴν Ῥωμάναν Ἐκκλησίαν; ἀγαθὴ τῇ τύχῃ! γενέσθωσαν, ὡς καὶ ὁ Παῦλος ἔτοιμος ἦν γενέσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀνάθεμα καὶ θυσία· οὐχ ἥττον γάρ, ἀλλ' ἐτι μάλλον καὶ οὕτω δοξασθήσονται. Ὁ σοφὸς Ἀγγλος ὡς μίαν τῶν δυσκολιῶν τῆς ἐνώσεως ἀπαριθμεῖ καὶ τὴν διαθρυλλουμένην διὰ πάσης σχεδὸν εἰπεῖν τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ, ἀμαθίαν, ἀπαιδευσίαν, πρόληψιν καὶ ὑπόκρισιν, ὡς λέγει, τοῦ ἡμετέρου κλήρου· ὑπόκρισις λέγεται ἡ τῆς συνειδήσεως μετεμφίσεσις ἐν τῇ συμπεριφορᾷ κατὰ γὰρ τοῦ λόγου καὶ τὰς πράξεις, καὶ ἐστὶ συνήθης κατηγορία, ἐπαγομένη ὑπὸ τῶν δοκούντων εἶναι ἐλευθεροφρόνων, ἢ ὁρθότερον εἰπεῖν ἐλευθεροσόμων κατὰ τῶν ἱερατικῶν πάσης κοινωνίας, οὐ μόνον χριστιανικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῆς· ἀλλ' ἡ ἐμβάτευσις τῆς συνειδήσεως οὕτω δυσκατόρθωτός ἐστιν, ὥστε οὐδεὶς εὐσυνειδήτος κατηγορήσει τόσον γενικῶς τῶν ἄλλων ὑπόκρισιν, μάλιστα τῶν ἀφελῶν καὶ τὸ ἥθος ἀνεπιπλάστων ἐτι διὰ τοῦ τὰ πάντα ὑποκρινομένου πολιτισμοῦ, εἰ μὴ γὰρ ἐξ οἰκείας συνειδήσεως ἔχει τὸ ἐνδόσιμον ἵνα ὑποπτεύηται· ἄλλως τε ἢ πρόληψις, ἢν γενικῶς κατηγορεῖ τοῦ ἡμετέρου κλήρου, ἥτις πηγάζει ἀπὸ τῆς συνειδήσεως καίτοι ἐσφαλμένης, ἀσυμβίβαστός ἐστι πρὸς τὴν ὑπόκρισιν. Ἡ δὲ ἀμαθία αὐτῶν καὶ ἡ ἀπαιδευσίς ἐτέκνωσε καὶ τι μέγα ἀγαθὸν ἡμῖν· οὐ γὰρ συνεχώρησεν αὐτοῖς, ὅπως πίσυνοι εἰς τὴν σφαλερὰν πυξίδα τῶν ἰδίων αὐτῶν συλλογισμῶν καὶ ἐνθυμημάτων, ἐγκαταλείψαντες τοὺς φανούς τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ἀναχθῶσι μετέωροι εἰς τὴν ὑφαλῶδη καὶ τρικυμίζουσαν θάλασσαν τῶν ἀνθρώπινων λογισμῶν.

διὸ καὶ δυσκόλως νοοῦσι βάπτισμα ἄνευ καταδύσεως· καὶ δύο ἀντιθέτους ἀρχὰς ἐν τῇ θεότητι ὡς μίαν ἀπλὴν, συνιζήσει τῆς ἀντιθέσεως καὶ συγχωνεύσει τῶν ἰδιωμάτων εἰς ἓν, ἐν ᾧ πάλιν τηρεῖται ἡ τῶν ὀνομαστικῶν ἀντίθεσις· καὶ συνεκδοχὴν ἢ συμπαρομάρτησιν (*concomitantiam*), περιττὴν καθιστῶσαν τὴν τοῦ ἱεροῦ Ποιητοῦ χρῆσιν, καὶ σφαιρίσιν τοῦ Πάσχα ἡμῶν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἀζύμων, καὶ τελετὴν ἀγιαστικὴν ἄνευ ἐπικλήσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος, καὶ κύρος Συνοδικὸν ὑπὸ διαταγὰς τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, καὶ θυσιαστήρια προνομιοῦχα, καὶ δισχιλίων ἐτῶν ἀφέσεις τῶν ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ, καὶ μυσικὰς λειτουργίας κτλ. ἅπερ ἅπαντα ἡ παιδεία κατέστησεν εἰς τοὺς περὶ τὸν Δόκτορα Νέουμαν, διὰ τοῦ συστήματος τῆς Ἀναπτύξεως καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ μοιραίου δένδρου, πάνυ εὐληπτα. Σὺν πᾶσι τούτοις βεβαιούμεν τὸν σοφὸν Ἀγγλον, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀπαιδευσίᾳ αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος κληρὸς δύνανται διακρίναι τί τὸ εὐσεβὲς καὶ τί τὸ μὴ! οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκτιμῆσαι ἡλικίαν καὶ ὁποῖον ἀγαθὸν τὸ γρῆμα τῆς ἐνώσεως τῆς μὴ χωριζούσης ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας ἐν ταῖς αἰτήσεσι ποιεῖται ἐπ' ἐκκλησίας τὴν δέξιν « καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως » καὶ « ὅπως καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως », ἣν δέξιν ποιεῖ, ὡς ἐστὶ γνωστὸν, καὶ ἕκαστος τῶν εὐσεβῶν πολλὰκις τῆς ἡμέρας ἐν ταῖς ὥραις καὶ ἐν τῷ ἀποδείπνῳ. Διὸ παρεγγυώμεθα τῷ σοφῷ Ἀγγλῳ, ὅπως καὶ ἐκ τῆς ἀμαθίας ἡμῶν μηδαμῶς δειλιᾷ.

Σύνοδος Οἰκουμενικὴ, σκοπὸν ἔχουσα τὴν κατὰ Θεὸν ἑνωσιν ἁπάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ὀφείλει πρῶτον πάντων ἵνα ἀναγάγῃ τὴν περὶ τῆς πίστεως ἐθιμὸν τε καὶ διδασμάτων ἔρευναν αὐτῆς εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἅπαντες (Ἀνατολικοὶ τε καὶ Δυτικοὶ) ἤμεν ἡνωμένοι, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετάσῃ πόσα καὶ ποῖα τὰ νεωτερικὰ εἰς ἐκάστην τῶν κοινωνιῶν, καὶ μέχρι πόσου δύνανται συγχωρηθῆναι καὶ ἀφεθῆναι, ὡς μὴ λωβοῦντα τὸ ἀκέραιον τῆς κοινῆς πίστεως. Πλὴν τοιαύτην ἐξέτασιν οἱ δυτικοὶ καὶ ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ, ὅτε ἠθέλησαν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶναι τοὺς ὅρους τῶν προγενεστέρων Συνόδων, ἀπέφυγον, οὐκ οἶδα διὰ τί· καθὰ ἱστορεῖ

ὁ Σίλβεστρος Συρόπουλος, καὶ ἡμεῖς ἐλλόγως δειλιῶμεν καὶ ἀμφιβάλλομεν τὴν σήμερον, ὡς ἐκ τοῦ δισχυρισμοῦ καὶ τῆς ἀκαιροφιλοτιμίας τινῶν τοῦ σοφοῦ κληροῦ τῆς Δύσεως, μήπως οὐ στέρξωσι· δηλοῦσι δ' ἀρκούντως τὸ πρᾶγμα καὶ οἱ περὶ τὸν Δόκτορα Νέουμαν. Οὐ γὰρ ἐπείσθησαν εἰς τὴν δεῖξιν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑπὸ τοῦ Ζοιρνικαυτοῦ!!! οὐδὲ εἰς τὴν περὶ τῶν ἀζύμων ὑπὸ Καρδηναλίου Βόνα, οὔτε εἰς τὴν περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ μυστικοῦ δείπνου ὑπὸ Καλμέτου καὶ Πεταυτοῦ, οὔτε εἰς τὴν περὶ ἐπικλήσεως ὑπὸ Ραϊνώλδου καὶ Λεβρόν· οὔτε κλ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς Ἀγγλος, καί τοι δοκῶν (σελ. 22. κἀ) πεπεισμένος πως εἰς τὰ ὑπὸ Ζοιρνικαυτοῦ, ζητεῖ ὅμως πληρέστερα, ἀλλὰ ζητεῖν πληρέστερα τῶν τοῦ Ζοιρνικαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ Προκόποβιχ ἐκείνου ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει εἰς κατάπεισιν, τοῦτό ἐστιν ἐτέραις λέξεσιν ὁμολογεῖν πλαγίως τὸ τοῦ κωμικοῦ, « οὐ με πείσεις κἢν με πείσης ». Ἐπὶ τούτοις ὅμως ῥητέον τὴν ἰδίαν ἡμῶν αὐτῶν γνώμην. Τοιαύτην Σύνοδον, οἷαν ὑποτίθουσιν ὁ σοφὸς Ἀγγλος, οὐ μόνον περιττὴν οἴομεθα, διότι καὶ ἤδη οἱ σοφώτεροι τῶν Παπιστῶν διδοῦσιν ἡμῖν τὰ δίκαια, ἀλλὰ καὶ βλαβερὰν εἰς τὴν ἑνωσιν· τὸ γὰρ φίλαυτον τυφλώττει εἰς τὸ καλόν· ὑπολαμβάνομεν δὲ χρήσιμον εἰς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν τὴν μέθοδον, ἣν προῦβάλλετο τις τῶν ἡμετέρων (Παπιστ. Ἐλέγχ. Τόμ. Α'. σελ. 354 ἐν Κωνσταντ. τύποις Λαζαρίδου 1850), ὅπως αὐτοὶ οἱ σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι ἱεράρχαι τῆς Γαλλίας, τῇ συμπράξει τῶν τῆς Γερμανίας, Ἰσπανίας, Πορτογαλλίας καὶ Ἰταλίας, πρῶτον μὲν, ἐκλέξαντες τοὺς ἐναρτεωτέρους καὶ σοφωτέρους τῶν παρ' ἑαυτοῖς, διατάξωσιν ἵνα ἀναθεωρήσωσι τὰς διαφορὰς τίνες τε καὶ πόθεν ἢ πότε ἐπήγασαν, εἴτα δὲ συγκρίνωσιν αὐτὰς πρὸς τὰ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ οὕτω γράφοντες τὰς ἰδίας αὐτῶν γνώμας, ἐπιστέλλωσι πρὸς τε ἀλλήλους, καὶ πρὸς Σύνοδον ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, παρ' ὧν ὀφείλουσι λαμβάνειν ἐγγράφως τὰς ἰδίας ἐπ' αὐτὰς σκέψεις, ὥστε συμβιβάζομένων τῶν πραγμάτων παρ' αὐτοῖς καὶ ἀφ' ἑαυτῶν, ἡ ἑνωσις γένηται οἰκοθεν, ἵνα μὴ ὑπολάβῃ τὸ κοινόν, ὅτι γίνεται μεταβολὴ τις ἢ μεταρρύθμισις ῥιζικὴ ἐκ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἢ ἐξωτερικῆς ἐπιβρόχας, ἀλλὰ μετακόσμησις τις ἐνδον

τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ὁμοιοῦδες, Ὡς ἦν ἐν ἀρχῇ, ἐπὶ ἀφαιρέσει τῶν προσκομμάτων εἰς τὴν τῶν ἀπάντων ἐνωσιν, μηδὲ δοθῇ λαβὴ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πνευματικῆς κοινωνίας καὶ ταραξίας. Μηδ' ἀπαξιωσάτωσαν, αὐτοὶ σοφοὶ ὄντες, καὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαρύνειν εἰδότες, ἐπιστέλλειν πρὸς ἀνθρώπους, ὧν τὸ πλεῖστον μέρος ὁ σοφὸς συγγραφεὺς συνίστησιν (σελ. 93) εἰς τοὺς ἱσπερίους, ὅτι «δὲν ἐξησκήθησαν εἰς τὸ συλλογίζεσθαι μετ' ἀκριθείας». Πάντως πολλὰ μὲν καὶ ὑψηλὰ καὶ ποικίλα συλλογίζεσθαι οὐ δύνανται, ἀλλὰ γοῦν ἴσασιν ἐν καὶ μέγα τὸ τοῦ Ἐχίνου. Καὶ ἐν τοιαύτῃ μακαρίᾳ ἡμέρᾳ

. . . διάπειρά τοι

βροτῶν ἑλεγχος.

Ἀλλ' εὐέλπιδές ἐσμεν, ὅτι ὁ Πατὴρ τῶν φώτων ἐν τοιαύτῃ εὐκταίᾳ καὶ χαρμοσύνῃ ἡμέρᾳ «κατευθύνει τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰ διανοήματα ἡμῶν» ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης. γένοιτο!

Φηῶσάντες εἰς τὸ τέλος ταύτης τῆς μακρᾶς σημειώσεως, ἡ μᾶλλον παραρτήματος, τῆς συγγραφῆς, χρέος ἡμῶν αὐτῶν κρίνομεν, ἵνα εὐχαριστήσωμεν τὸν σοφὸν ἄγγλον δι' ὅσας χρήσας συμβουλὰς (οὐ γὰρ, ὡς λέγει, σελ. 194. ab hoste, ἀλλ' ab amico docemur) δίδωσιν εἰς τὸν ἡμέτερον κλῆρον, οἵτινες χρήζουσιν, εἴτις καὶ ἕτερος, ἀδελφικῆς συμβουλῆς, ἴσως δὲ καὶ οἰκοδομοῦσης ἐπιπλήξεως, ἵνα ὦσι ἄξιοι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθησαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ ὁμονοίας τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας, καὶ αἱ περὶ ἀμοιβαίας ἀνοχῆς προτροπαὶ αὐτοῦ, ἕως ἀν' ἐπιλάμψῃ ἡ εὐκτατοτάτη ἡμέρα τῆς ἀπάντων τῶν χριστιανῶν ἐνώσεως, συμβουλαὶ εἰσι τῷ ὄντι εὐαγγελικαί, ἀλλ' ἀρμόζουσι λεγόμεναι μᾶλλον πρὸς τὰς δυτικὰς κοινωνίας ἢ πρὸς ἡμᾶς. Ἡμεῖς γὰρ τοσοῦτον ἀπέχομεν ἀπὸ τοῦ ἀτομικοῦ ἐπὶ χριστιανικῶν κοινωνιῶν προσηλυτισμοῦ (ὁ γὰρ τοιοῦτος προσηλυτισμὸς οὐκ ἀνόμιος τῆς πλάνης, διὸ καὶ ἀρχὴ παντὸς σκανδάλου), ὥστε ὁ αὐτὸς σοφὸς λέγει σελ. 80 ὅτι «ἀφρόντιδές ἐσμεν ὅσον καὶ ἀνίσχυροί, καὶ ἀνίσχυροί ὅσον καὶ ἀφρόντιδες ἵνα διακοινώσωμεν τὴν ἡμῶν αὐτῶν ὀρθοδοξίαν πρὸς τὸν κόσμον, καὶ ὅτι οὐδὲ ὠνευρεύθημεν νὰ ἐξχποστειλώμεν ἱεραποστόλους πρὸς τοὺς Ἀμερικανούς ἢ τοὺς Κινέζους», καὶ ὅτι «ἐσμὲν ἐπιβρεπείς

νὰ γενῶμεν ἄπιστοι χάριν νομιζομένης ἐκπολιτεύσεως κτλ.» Προήχθη δὲ ὁ σοφὸς Ἄγγλος εἰς ταύτην τὴν ἐξονείδισιν ἀπὸ μείζονος καὶ ἀπεχθεστέρας ἁμαρτίας. Ὁφθῆσαν γὰρ, λέγει (αὐτ.), ὁ χύδην λαὸς προσβάλλοντες τοὺς ἱεραποστόλους τῶν διαφόρων προτεσταντικῶν αἱρέσεων· οἵτινες ἐπὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους συνεργάζονται πάσῃ τῇ σπουδῇ μετὰ τῶν Λατίνων εἰς κατάλυσιν τῆς ἐνότητος τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας (ὅπερ οὐκ ἀφυῶς μὲν, πλαγίως δὲ προσπαθεῖ καὶ αὐτὸς τὸ ἐαυτοῦ μέρος σελ. 164), οὐκ οἶδ' ἀνθ' ὅτου, πάντως ὁμῶς ἐπὶ κακῷ σκοπῷ· εἰ γὰρ εἶχον σκοπὸν ἀγαθόν, αὐτοὺς πρώτους, οἳ σοφοὺς ἄνδρας, μεταξὺ αὐτῶν ἔδει συμφωνῆσαι, ἐνωθῆναί τε καὶ ἔργῳ ἐπιδείξαι ἡμῖν τὰ τῆς ἐνώσεως ἀγαθὰ. Νῦν δὲ ποικίλοι τὰ δόγματα, πληρονόμενοι ὑπὸ ἀντιζήλων ἐταιριῶν, δάκνοντες, ἡ μᾶλλον κατασπαράττοντες ἀλλήλους, ἐλέγχουσιν ἑαυτοὺς, τῇ ποικιλίᾳ τῶν δογμάτων αὐτῶν, ψευδῇ διδασκοντας ἐντάλματα χθесινῶν ἀνθρώπων κατὰ τῆς παρ' ἡμῖν σεμνῆς, ἀψευδοῦς καὶ ἀποστολοπαραδότου ἀρχαιοῦτος. Συμφυρόμενοι δὲ μετὰ τῶν χυδαίων, ὡς καὶ οἱ χυδαῖως ἡ μᾶλλον ἀθέως παρρησία ὑβρίζοντες καὶ τὴν ἀειμνήριστον Θεοτόκον καὶ τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ τοὺς ἁγίους, ἥτοι πᾶν ὅ,τι καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς τιμιώτερον ἔχομεν, τί παράδοξον ἐὰν καὶ χυδαῖως κατ' ἀμοιβὴν προσβάλλονται ὑπὸ τῶν ἀγοραίων. Ἀστεία ὁμῶς ὑπάρχει ἡ ὑπεραπολογία τούτου τοῦ σοφοῦ ἀμφιβόλου προσηλύτου «οὐδεὶς ἐπενόησεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ἰδίαις πλάναις, λέγει (σελ. 80)»· καὶ ἡμεῖς ἀκριβῶς συμφωνοῦμεν· ἐστὶ γὰρ ὁ ἐπινοῶν καὶ πλανῶν αὐτοὺς ὁ κοινὸς ἐχθρὸς. Ἀλλ' εἰσὶ τάχα διὰ τοῦθ' ἤττον ἀξιόμεμπτοι οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες παρεκτρεπόμενοι πολλάκις καὶ αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων, πρὸς οὓς ἔρχονται ἵνα συμπολιτεύωνται, καὶ προσφερόμενοι οἰονεῖ πρὸς Ἰουδαίους, πρὸς Βουδδιστάς ἢ καὶ ἐθνικοὺς (σελ. 195), τὴν μὲν ἐνεστῶσαν καὶ ἐκ προγόνων διδασκείσαν αὐτοῖς πίστιν διασείοντες, ἧς δὲ ὑπὸ τῆς φυσιοῦσης γνώσεως διδάσκουσι τὸ ἀποτέλεσμα ἀγνοοῦντες; «Καὶ ἀπολείται ὁ ἀσθενὴς ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν· οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε».

Σημ. ἐπὶ τῆς σελ. 20. στίχ. 23. Ἐν τῷ λεξικῷ τῆς δημοτικῆς φιλοκαλίας ἐπιγραφομένου *Diclon de la Conversation* λεξ. *Baptême* κακίζεται παραδόξως ὁ ὀλίγιστος βαντισμὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ βαπτιζομένου βρέφους ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ὡς θανατηφόρος!!!, καὶ παρακαλεῖται ἡ διοίκησις τῶν Γάλλων ὑπὸ τοῦ σοφοῦ συντάκτου τοῦ ἄρθρου, ἵνα λάβῃ μέτρα κατὰ τῆς βρεφοκτονίας ταύτης!!! Καὶ τὸ θαυμαστὸν διηγείται, ἕκτινος *Macquarty* διατρίψαντος μακρὸν χρόνον, ὡς λέγει, ἐν Ῥωσίᾳ, ὅτι τῷ (διὰ καταδύσεως) βαπτίσματι φθείρονται κατ' ἔτος μυριάδες νηπίων ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀπεράντῳ κράτει!!! Ἰδοὺ πῶς ἄνθρωποι σαιμοὶ συγχέοντες μὲν τὰ πράγματα καὶ ψευδολογοῦντες ἐπὶ κραταιώσῃ τοῦ νεωτερισμοῦ, κατηγοροῦσιν ἀπανθρωπίαν κατὰ τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν· φοβίζοντες δὲ τοὺς χριστιανοὺς, ἀποτρέπουσιν αὐτοὺς τῆς ἀποστολικῆς διατάξεως. Ἄν δὲ οἱ Ῥῶσοι κατὰ τὸ ἐπιτόπιον αὐτῶν ἔθος ἐθίζωσι συχνάκις τὰ βρέφη αὐτῶν εἰς ψυχρολουσίας μέχρι καὶ παγετοῦ, τοῦτο οὐδὲν πρὸς τὸ θεῖον Βάπτισμα, ὅπερ δύναται γενέσθαι, ὡς δὴ καὶ γίγνεται, ἐν ὕδατι χλιαρῷ.

Σημείωσις ἐπὶ τῆς σελ. 42. Εἰπόντος τοῦ συγγραφέως σημ. τίχ. 4. *λέγεται*, ὑποπτεύσαμεν ὅτι μὴ ἀναγνοὺς τὸ πρωτότυπον, ἐδίσταζέ πως περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ἀναφερομένου (ὅρ. τὴν συγγ. τοῦ σοφοῦ Ἀγγλοῦ σελ. 476) περὶ τοῦ ἱεροῦ Μάρκου, διὸ ζήτησαντες τὴν ἐπιστολὴν, ὁλόκληρον μὲν οὐχ εὗρομεν, ἐν δὲ μέγα τμήμα αὐτῆς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ Τόμῳ Χαράς ὑπὸ τοῦ Δοσιθέου σελ. 632, ὅπου ἀληθῶς κακίζει τὰς ἀποφάσεις τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου διὰ τὸ διχαλὸν καὶ δίκρουν αὐτῶν, οἷον διὰ τὴν διττὴν ἐκπόρευσιν, διὰ τὰ διττὰ σύμβολα καὶ ἀκολούθως λέγει καὶ τὸ « Διττὰ δὲ βαπτίσματα τὸ μὲν διὰ τριττῆς καταδύσεως τελειοῦν τὸ δὲ δι' ἐπιχύσεως ὕδατος ἐκ κορυφῆς ἄνωθεν ». Ἐνταῦθα ἔτι καὶ τὴν ὀλικὴν ἐκ κορυφῆς ἐπίχυσιν ὡς ἐπίμορφον ἀναφέρει καὶ ἀντιτασσομένην τῷ Καθολικῷ καὶ ἀποστολικῷ βαπτίσματι.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ.

Σελ. 11 στίχ. 2 *lavarea* γρ. *lavare*. σελ. 18 σημ. στίχ. 4 Ἦν γρ. Ἦν. σελ. 34. στίχ. 4 *vedeatar* γρ. *videatar*. σελ. 47 στίχ. 3 ὁρθῶς εὔτε γρ. εὔτε ὁρθῶς. σελ. 49 στίχ. 15 ἀδρανίς γρ. ἀδρανῆ. σελ. 50 σημ. 2 ἀντιαρσ γρ. ἀντικροί. σελ. 55 στίχ. 9 ὁρθόδεξιν γρ. ὁρθόδεξιν. αὐτῶ. 30 γρ. ὑμολογουμένου.

 SISMANOGLIO
MEGARO